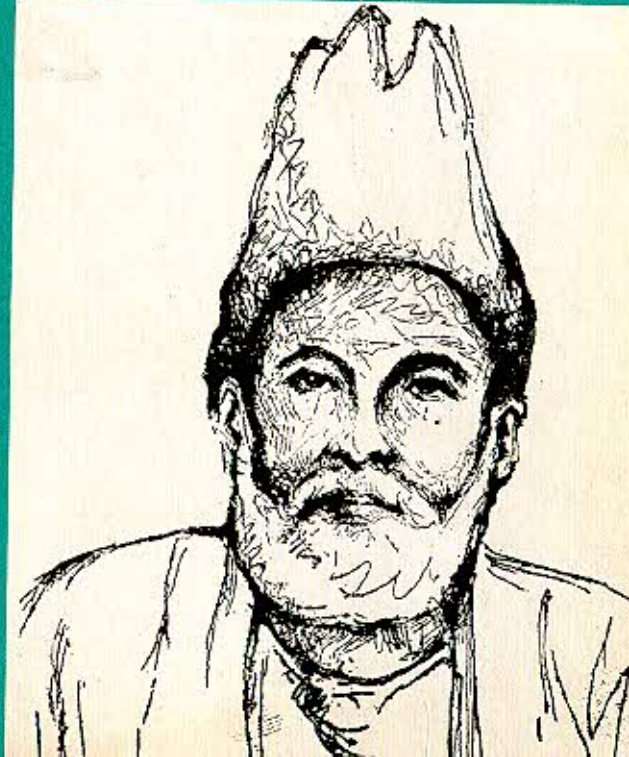




ಗಾಲಿಬ್

ಎಂ. ಮುಜೇಬ್



ಭಾರತೀಯ
ಸಾಹಿತ್ಯದ
ನಿರ್ಮಾಣಕಾರರು

ಗಾಲಿಬ್ ಉರ್ದು ಕವಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದು ರೋಕವೊತ್ತಿದ ಮಾತಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಂದೇ ಆತನ ಕಾವ್ಯ ಉರ್ದುಯೇತರ ಭಾಷೆಯ ಭಾರತೀಯ ಜನಕ್ಕೂ ಹಾಗೂ ವಿದೇಶಿಯರಿಗೂ ತಿಳಿಯ ಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯ.

ಗಾಲಿಬ್ ಹಿಂದಿನ ಕಾವ್ಯಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದರೂ ಕೂಡ ತನ್ನವೇ ಆದ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಂದ, ಅನುಭವದಿಂದ ಉರ್ದುಕಾವ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದ. ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯ ಆರಂಭದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆತ ಉರ್ದು ಹಾಗೂ ಫಾರಸಿಯ ನುಡಿಗಟ್ಟನ್ನು ಕಡೆಗಡಿಸಿದರೂ ಕೂಡ ಆತನ ಕಾವ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿತ್ತು. ಆನಂತರ ಆತ ಫಾರಸಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಸೃಜಿಸತೊಡಗಿ, ಕೊನೆಗೂ ಮೈ ಉರ್ದುವಿಗೆ ಒಲಿದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾವ್ಯ ಬರೆದು, ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಂಪದ್ಧರಿತಗೊಳಿಸಿದ. ಎರಡನೆಯ ಮಜಲಿನಲ್ಲಿ ಬಂದ ಆತನ ಕಾವ್ಯ ಅಭೂತಪೂರ್ವವಾದ ಜನ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಆಂತರಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ಸುಂದರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಲಿಬ್ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಗೊಳಿಸಿದುದನ್ನು ಆತನ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಪೀಳಿಗೆ ಆತನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಮಹೋನ್ನತ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಮಾರುಹೋಯಿತು. ಪ್ರೊ. ಎಂ. ಮುಜೇಬ್ ಇತಿಹಾಸಕಾರರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಅವನು ಅನುಸರಿಸಿದ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಅವರು ತುಂಬ ನಿಷ್ಣಾತರೂ ಹೌದು. ಅವರು 1930ರಲ್ಲಿಯೇ ರಶಿಯಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದರು. ಈ ಕೃತಿ ರಶಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಅನುವಾದಗೊಂಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ. ಇಂಡಿಯನ್ ಮ್ಯೂಷಿಯಂ ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಗಾಲಿಬ್ ಕೃತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಇನ್ನುಳಿದ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯಕೃತಿಗಳ ಅನುವಾದವನ್ನೂ ಅವರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

Ghalib (Kannada) SAHITYA AKADEMI
REVISED PRICE Rs. 15-00

ಗಾಲಿಬ್

ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಿರ್ಮಾಣಕಾರರು

ಗಾಲಿಬ್

ಗಾಲಿಬ್

ಒಳಬರಿಯ ರಕ್ಷಾಪಟದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರುವ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂವರು ಭವಿಷ್ಯವಾದಿಗಳು ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನ ತಾಯಿ ರಾಣಿ ಮಾಯಾಳ ಕನಸನ್ನು ರಾಜ ಶುದ್ಧೋದನನಿಗೆ ವಿವರಿಸುವ ದೃಶ್ಯವಿದೆ. ಅದರ ಕೆಳಗೆ ಆ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಬರಹಗಾರ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಬಹುಶಃ ಇದು ಭಾರತದ ಬರವಣಿಗೆಯ ಕಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಪ್ರಥಮ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆ.

ಸ್ಥಳ: ನಾಗಾರ್ಜುನಕೋಂಡ - ಕ್ರಿ.ಶ. ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನ.

ಕೃಪೆ: ನ್ಯಾಷನಲ್ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ, ನವದೆಹಲಿ.



ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ

Ghalib - Kannada translation by Panchakshari Hiremath of
M. Mujeeb's monograph in English.

Sahitya Akademi, 1990. Rs. SAHITYA AKADEMI
REVISED PRICE Rs. 15-00

© M. Mujeeb

First Edition - 1974

Reprint - 1990

ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ

ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ:

ರವೀಂದ್ರಭವನ, ೨೫, ಫಿರೋಜಶಾ ರಸ್ತೆ, ನವದೆಹಲಿ - ೧೧೦ ೦೦೧.

ಮಾರಾಟ ವಿಭಾಗ :

'ಸ್ಕಾತಿ' ಮಂದಿರ್ ಮಾರ್ಗ, ನವದೆಹಲಿ - ೧೧೦ ೦೦೧.

ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕಾರ್ಯಾಲಯಗಳು:

೨೯, ಎಲ್ಟಾಮ್ಸ್ ರಸ್ತೆ, ಫೇನಾಂಪೇಟೆ, ಮದ್ರಾಸ್ - ೬೦೦ ೦೧೮.

ಜೀವನಶಾಸ್ತ್ರ ಭವನ, ೨೫A/44 X, ಡೈಮಂಡ್ ಹಾರ್ಬರ್ ರಸ್ತೆ, ಕಲಕತ್ತಾ - ೭೦೦ ೦೫೨.

೧೭೨, ಮುಂಬಯಿ ಮರಾಠಿ ಗ್ರಂಥ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ಮಾರ್ಗ,

ದಾದರ್, ಮುಂಬಯಿ - ೪೦೦ ೦೧೪.

SAHITYA AKADEMI
ರೂ. REVISED PRICE Rs. 15-00

ಮುನ್ನುಡಿ

ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಉರ್ದು ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಸಾಹಸ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಕವಿತೆಗಳ ಅನುವಾದ ವೆಂದರೆ ಇನ್ನೂ ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಒತ್ತಾಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯವೇ ಅಪಾರ ಸಂತೋಷ ಪ್ರದವಾಗಿತ್ತು. ಯಾರಿಂದ ನನಗೆ ಸಹಾಯಬೇಕಾಗಿತ್ತೋ ಆ ಎಲ್ಲ ಪರಮ ಮಿತ್ರರನ್ನು ಈ ಕಾರ್ಯ ಒಂದೆಡೆ ಕೂಡುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಸಮವಿಚಾರಿಗಳು. ಸದಭಿರುಚಿವುಳ್ಳ ಈ ಸ್ನೇಹಿತರ ಸಹವಾಸ ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ದಿಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಡಾ. ಸರೂಪಸಿಂಗ್, ಮಹಿಳೆಯರ ಮಾಡರ್ನ್ ಕಾಲೇಜದ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ ಡಾ. ಕೆ. ಗೋರೋವಾರಾ, ಜಾಮಿಯಾ ಕಾಲೇಜದ ಪ್ರೊ. ಅನ್ವರ್ ಸಿದ್ದೀಕಿ ಇವರೆಲ್ಲ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಓದಿ ಸಲಹೆ, ಸೂಚನೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಗೆಲ್ಲ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಜಾಮಿಯಾ ಮಿಲಿಯಾ
ಹೊಸ ದಿಲ್ಲಿ

ಎಂ. ಮುಜೀಬ್

ಪರಿವಿಡಿ

೧. ಕಾಲ	... 5
೨. ವ್ಯಕ್ತಿ	... 13
೩. ಕಾವ್ಯಸಂಪ್ರದಾಯ	... 27
೪. ಕವಿ ಗಾಲಿಡ್	... 35
೫. ರೂಪಾಂತರಗಳು	... 44
ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು	... 78

೧. ಕಾಲ

ಮಿರ್ಜಾ ಅಸದುಲ್ಲಾಖಾನ ಗಾಲಿಬ್ ಸಾವಿರದ ಏಳುನೂರಾ ತೊಂಬತ್ತೇಳರ ಡಿಸೆಂಬರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಳೆದರು.

ದೌಲತರಾವ್ ಸಿಂಧಿಯಾರವರ 'ಪಾಹಿಫೌಜ' (ಇಂಟಿಯಲ್‌ಆರ್ಮಿ) ದಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದ ಸಾಹಸಿಯಾತ್ರಿಕ ಪೆರಾನ್, ಸಾವಿರದ ಏಳುನೂರಾ ತೊಂಬತ್ತಾರರ ಸಪ್ತಂಬರದಲ್ಲಿ ಚೀಫಕಮಾಂಡರ—ಪ್ರಧಾನ ಸೇನಾನಿ ಆದುದರಿಂದ, ಆತನೇ ಹಿಂದು ಸ್ಥಾನದ ಗೌರ್ರರ ಕೂಡ ಆಗಿದ್ದ. ಮುಂದೆ ಆತನೇ ದಿಲ್ಲಿಯ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡ. ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲಾಬ್ಬನಾದ ಲಮಚ್‌ಫಂಟ ನನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಗೌರ್ರರನನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದನಲ್ಲದೆ, ದಿಲ್ಲಿಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಷಾಲಲಂ ಅವರ ಕಸ್ತೂರಿಯನ್—ರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನಾಗಿಯೂ ನಿಯುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ. ಆ ನಂತರ ಪೆರಾನ್ ಆಗ್ರಾವನ್ನೂ ಕೂಡ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಆದನ್ನೂ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆತ ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಉಚ್ಚಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾದ. ವರುಷ ವೊಂದಕ್ಕೆ ಹತ್ತುಲಕ್ಷ ಪವನದ ಭೂಕಂದಾಯ ಸಿಗುವಂಥ ಭೂಭಾಗ ಆತನ ವಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಆತ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಾಗಿ ಅಲಿಗಡ ಪಟ್ಟಣದ ಹೊರಗೆ ಸುಸಜ್ಜಿತ ಅರಮನೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದನಲ್ಲದೆ, ರಾಜರುಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಆದೇಶ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೂ ಚಂಬುಳಕೊಳ್ಳದಿಂದ ಸತಲಜ್ಜದ ವರೆಗಿನ ಆಡಳಿತವನ್ನೂ ಯಾವ ಅಡೆ ತಡೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ.¹

ಸಾವಿರದೊಂಟುನೂರಾ ಮೂರರ ಸಪ್ತಂಬರ ಹದಿನೈದರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವ ಮುನ್ನವೇ, ಸರ್ವನಾಶ ಮಾಡಿದ ಸಿಂಧಿಯಾ ಅವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಇನ್ನೋರ್ವ ಫ್ರೆಂಚ್ ಸಾಹಸಿಯಾತ್ರಿಕ ಬುರಗ್ನೇನ್‌ನನ್ನು ಜನರಲ್ ಲೇಕ್ ಸೋಲಿಸಿ, ಸಕಲ ರಾಜವೈಭವದೊಂದಿಗೆ ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ.

ಜನರಲ್ ಲೇಕ್ ದಿಲ್ಲಿಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ. ಮುಂದೆ ಷಾಲಲಂ ಮತ್ತು ಆತನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ವೆನ್‌ಷನ್‌ದಾರರಾದರು, ಕೇವಲ ಅವರ ಕೈಗೊಂಬೆಗಳಾದರು.²

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯಭಾಗ, ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಸಾಹಸಿಯಾತ್ರಿಗಳ ಒಂದು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಜೀವನೋಪಾಯದ ತೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಮಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಏಶಿಯಾದ ಜನರು ಅಲ್ಪ

ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಜನರಲ್ಲಿ ಮಿರ್ಜಾಕುತಾಬ್ ಬೇಗ ಕೂಡ ಒಬ್ಬ. ಈತ ಸಮರಕಂದದಿಂದ ಮಹದ್ವಜಾಹನ ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಲಾಹೋರಿನ ಮುಯಿನ್-ಉಲ್-ಮುಲ್ಕ್‌ನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ. ಈತನ ಬಗ್ಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿ ತಿಳಿದು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಈತನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನ ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬ್‌ನ ತಂದೆ ಮಿರ್ಜಾ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಬೇಗ. ಹಾಗೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಮಿರ್ಜಾ ಮಜರುಲ್ಲಾ ಬೇಗ. ಮಿರ್ಜಾ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಬೇಗ ಯಶಸ್ವಿ ಸೈನಿಕ ನಾಗದ ಹೋದ. ಮೊದಲು ಆತ ಲಕನೌದಲ್ಲಿ ಅಸಫ್‌ದೌಲಾನ್ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ. ಅನಂತರ ಪೈದರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ. ಕೊನೆಗೆ ಆಳ್ವಾರದ ರಾಜಾ ಬಖ್ಷಾವರಸಿಂಗ ಅವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದ. ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಆತ 'ಮನೆ ಅಳಿಯ' ನ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದ. ಆಳ್ವಾರ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ರಾಜಗತದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರದಂಟುನೂರಾ ಏರಡರಲ್ಲಿ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಬೇಗ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ. ಆಗ ಗಾಲಿಬ್ ಕೇವಲ ಐದು ಪರುಷದ ಹಸುಳೆ. ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಬಹುಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ ಲೋಹಾರು ನವಾಬರು. ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಅಜ್ಜನಕಾಲದಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿಸ್ತಾನದಿಂದ ಓಂದು ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪಲಸೆಬಂದವರ ವಂಶಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರು.

ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಹಸಿಗರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವಾಗ ಅನಿಶ್ಚಿತತೆ. ಅರಾಜಕತೆ. ಹಿಂಸೆಯಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮನೋವೃತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವವಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಶಾರ್ವತ್ರಿಕ ವಿಷಣ್ಣತೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲು ಉತ್ತೇಜಿಸುವವು. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನವರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕಿಂತ ವಿಷಣ್ಣತೆಯ ಕಡೆಗೆ ವಾಲುತ್ತಾರೆ. ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಏಸರ್ಜನ್. ಗ್ರಾಮೀಣ ಮುಂದಾಳುಗಳ ಉದಯ. ಅಧಿಕಾರಲಾಲನೆ ಗಾಗಿ ನಡೆದ ಅವಿರತಹೋರಾಟ, ಕಾದಾಟದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಕ್ಷೇಶ-ಇವು ಗಾಲಿಬ್ ಕವಿಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೀವನವನ್ನು ಅಥವಾ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನ ವಿಶಾಲ ಶಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ವೇಶದ ನೆಲದ ಉಪಕಾರ ಸ್ಮರಣೆಯೇನೋ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಬೇಕಾದ ವಿಧೇಯತೆ ಹಾಗೂ ಇಂಥದೇ ವಿಧೇಯತೆ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಯಾವುದೇ ತತ್ವ ಅಥವಾ ನೈತಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸದಿಚ್ಚಿಯುಳ್ಳ ಆಕರಸರು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಹಾಗೂ ರಕ್ಷಣೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸಾಧಿಸಿ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಲೂಟಿಮಾಡುವಂತಹ ಹೇಯಕೃತ್ಯಗಳು ಅಪಾರವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಉತ್ತರಭಾರತದ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಂದು ವಿಷಿಷ್ಟವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಲು, ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಯುದ್ಧ ತ್ಯಾಗದ ನೀತಿಯು ಕಾರಣವಾಗಿರದೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಶತಶತಮಾನಗಳ ನಾಗರಿಕ ಸಭ್ಯತೆಯೇ ಕಾರಣ ವಾಗಿತ್ತು.

ಪೌರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಗರವನ್ನು ಮೀರಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಪಟ್ಟಣ ವನ್ನು ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತಂಪುಜಾಗ ಎಂದು ಗಣಿಸಿತು. ನಗರದ ಗೋಡೆ, ಸಂವಹನ ಅನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರಕ್ಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕೇವಲ

ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯಷ್ಟೇ ತುಂಬು ಜೀವನ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಪಟ್ಟಣ ದೊಡ್ಡ ದಿವ್ಯವ್ಯೂಹ ಜೀವನ ಹೆಚ್ಚು ಗೆಲುವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. 'ಪ್ರೇಮ' ಮತ್ತು 'ಹುಚ್ಚು', ಭಾವಜೀವಿಯನ್ನು ನಗರದಾಚೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವೇನೋ ನಿಜ, ಆದರೆ ನಿಸರ್ಗ ದೊಂದಿಗೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿರಲು ಅವನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಿಸರ್ಗ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅವಿಭವಿಸಿದೆ ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಒಂದು ವಿಷಿಷ್ಟ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ಸಿಕ್ಕಲಾರದು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬೇರೂರಿತ್ತು.

ನಗರದಲ್ಲಿ—ರಂಗುರಂಗಿನ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಸುಗಂಧ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಸುಶೋಭಿತ ಉದ್ಯಾನಗಳು, ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಸಾಲಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಸೈಪ್ರಸ್ ವೃಕ್ಷಗಳು, ಅವುಗಳ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಚೆಲುವಚೆನ್ನೆಯಾದ ಪ್ರೇಯಸಿ ತನ್ನ ಚಲನವಲನಗಳ ಸೊಬಗನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವುದು, ಹೂಪಳೆಗಳೆದೆಯ ಮೇಲೆ ಮಂಜಿನಹನಿಗಳು ಮುತ್ತುಗಳಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುವುದು, ಜೀವನಕ್ಕೆ ಆಹ್ಲಾದ ನೀಡುವ ಮುಂಜಾವಿನ ತಂಗಾಳಿ ಸೂಸುವುದು, ನೈಟಿಂಗೇಲ್ ಗುಲಾಬಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಧುರವಾಗಿ ಹಾಡುವುದು, ಪಂಜರದೊಳಗಿನ ಪಕ್ಷಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಬಾನ್‌ತುಂಬ ನಲಿದಾಡುತ್ತಿರುವ ಪಕ್ಷಿಗಳೆಡೆ ಚೆಲುವತೆಯಿಂದ ನೋಡುವುದು—ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಿತ್ತು. ಕಾವ್ಯಕಲ್ಪನೆ ನಗರದಾಚೆಗೆ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಸಹ ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ—ಕಾರ್ವಾನ್—ದೂರದ ಹಾಗೂ ನಿಶ್ಚಿತನಲೆ ಅರಿಯದ ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ಗುಂಪು—ಬಂಜರು ಹಾಗೂ ಮರುಭೂಮಿ, ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಬಿರುಗಾಳಿ ಇವುಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಕಲಿತನದಿಂದ ಹೋರಾಡುವ—ಕಾರ್ವಾನ್. ಆದರೆ ನಗರವೇ ಅನೇಕ ಕಾವ್ಯಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಮಹಫಿಲ್ (ರಸಿಕರು, ಲಲಿತಕಲಾಪ್ರಿಯರಿರುವ ಸಭೆ), ಸಾಕಿ (ಮಾದಕವೇಯ ಹಂಚುವ ಚೆಲುವೆ), ಮದ್ಯ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿ ಉಂಟು ಮಾಡುವ ಬೆಲೆವಣ್ಣುಗಳು—ವಿನಲ್ಲವು ಇದ್ದವು. ಬಾಗಿಲು ಕಾಯುವ ಹಪರದಾರರುಳ್ಳ ಸೌಧದಲ್ಲಿ ಹಾಯಾಗಿರುವ ಪ್ರೇಯಸಿ, ಗೋಡೆಯ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯತಮ ಕುಳಿತಿರುವುದು, ಅಥವಾ ಗೋಡೆಗೆ ತನ್ನತಲೆ ಚೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಅಥವಾ ಉದ್ದೇಶ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಿಸಿಲುಮಾಳಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಯಸಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಕೊನೆಗೆ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ತಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಆಮಂತ್ರಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಅವಳ ಹೃದಯ ಹೀನತೆ ಅವನ ಹೃದಯವನ್ನು ಘಾಸಿಗೊಳಿಸುವುದು—ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಕೇವಲ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇಂಥ ರಸಿಕರ ಕೂಟಗಳು ಸಮ್ಮಿಲಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿ ಹಿತವಾಗಿ, ಮಂದವಾಗಿ ಉರಿಯುವ ಮೇಣಬತ್ತಿಗಳು, ಅವುಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಸುತ್ತಿ ಸುಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ದೀಪದ ಹುಳಗಳು—ಈ ದೀಪ ಹಾಗೂ ದೀಪದ ಹುಳಗಳ ನಡುವಿನ ಪ್ರೇಮ, ಸಾವು—ಪ್ರೇಮಿಗಳ ಜೀವನವನ್ನೇ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.

ಕವಿಯು ಕೇವಲ ನಗರಜೀವನವನ್ನೇ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಆತನನ್ನು ತಪ್ಪಿತಸ್ಥನೆಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿ—ಪಟ್ಟಣ ಗಳೆಂದು ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧದಿಶೆಯ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿರುವುದು ಸರ್ವವಿದಿತವಿದೆ.

ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಆಳರಸರು, ಶ್ರೀಮಂತರು, ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಜೂಜಾಟ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಮಹಾತ್ಮಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳ ಪೂರ್ಣತೆಗಾಗಿ, ಸದಾವಕಾಶಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮೇಲ್ಮೈಗಾಗಿ, ಈ ಜೂಜಾಟ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಅನೇಕರು ಈ ಆಟದ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಹಂಬಲವಿರಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಅವರಿಗೆ ಈ ಆಟದ ಪರಿಣಾಮ ಹೇಗೆ ಆಗಲಿ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ದುಃಖವಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಅವರಿಗಿರುವ ಸಮಾಧಾನ. ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿ ಅಥವಾ ನೀತಿನಿಷ್ಠೆಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ಈ ದ್ಯೂತದ ಸೋಲು ಅಥವಾ ಗೆಲುವು ದೈವಾಧೀನವಾಗಿತ್ತು. ಸಾಮೂಹಿಕ ಜೀವನದ ಹಿತಚಿಂತನೆ ಈ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣದಾಯಿತು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವುಳ್ಳವರು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರು ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪದಪುಂಜಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸದೆ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅನಾವಶ್ಯಕ ತಾತ್ವಿಕ ವಿವಾದಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪಾಹ ಇಸ್ರಾಯಿಲ್ ಷಹೀದ (೧೭೮೧-೧೮೩೧) ನು ರಾಜಕೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದ ಲೇಖನಗಳು, ನ್ಯಾಯವಾದ ಸರಕಾರವನ್ನು ಬಯಸುವ ಓರ್ವ ಒಳ್ಳೆಯ ಮನುಷ್ಯ ಖಚಿತವಾದುದನ್ನು, ಅರ್ಥವತ್ತಾದುದನ್ನು ಹೇಳದೆ ಹೇಗೆ ಗರ್ಜಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದವರನ್ನು, ಫಕೀರರಂತೆ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ದೇವರ ಕರುಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ನಡೆಸಿ ಸಂಗಾತಿಗಳ ದಾನ-ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಬದುಕುತ್ತಿರುವವರನ್ನು, ಕವಿಯು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಆಶ್ರಯದಾತರನ್ನು ಆವಲಂಬಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿ ಆತಂಕಗಳೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಶ್ರಯದಾತರು ನೀಡುವ ಪೋಷಣೆ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹಾಗೂ ಪರಂಪರೆಯ ಅನುಸಾರವಾಗಿತ್ತು. ಕವಿಯ ಪ್ರೇಮ ವಿಶ್ವಾಸವೆಲ್ಲ ಅವನ ಪ್ರಿಯತಮೆಗೇ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ಕವಿಯು ತನಗೆ ಬೇಕೆನಿಸಿದ ಗುಣಗಳಿಂದ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅಂದಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸ್ವತಂತ್ರನಿದ್ದನು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವನ ವಿಚಾರಗಳು ಕೆಲವೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಜನರ ವಿಚಾರಸರಣಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದವು, ಹಾಗೂ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣಿನ ನಡುವೆ 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ'ವಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ನೋಡುವುದು ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕೆ, ಮಾತನಾಡುವುದು ಮುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ, ಮುಟ್ಟುವುದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಆತ್ಮಸಂಯಮವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದೆಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಗಂಡನ್ನು ಹಾಗೂ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರಿಸಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ' ಬಯಸುವ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯುವುದು ಅನುಚಿತವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆಂದೇ ಅವರಬಗ್ಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಸ್ತಾವವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.⁴ ಅನುರಾಗಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಮದುವೆಗೆ ಮಾರ್ಗವಾಗುವಂಥ ಪ್ರೇಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಿಯತಮ ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರಿಯತಮೆಯೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನುಡಿಯಲೂ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಟಿಬಂಧವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದು ಅಪರಾಧವಾಗಿತ್ತು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂತಸ್ತನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು, ಅಶ್ಲೀಲವೆಂಬ ಬಿರುದು

ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕವಿಯು ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ಕಪೋಲವನ್ನು ಕುದು ಬೇರೆಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ರೀತಿಯ ನಿಯಮಾನುಸರಣೆ ಮಧ್ಯಂತರದ ಕಾಮ ಪ್ರೇರಕ ಬರೆವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ನಿಯಮಾನುಸಾರ ಬರೆಯುವುದು ಸ್ತ್ರೀ ಆಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದಂತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಷರ್ಪಿಯನ್ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರೇಯಸಿ ತರುಣಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಉರ್ದು ಕವಿಗಳ ಪ್ರೇಯಸಿ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಅವಳ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನಡಾವಳಿಕೆಯನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಬೇಕೆತ್ತೇ ವಿನಹ ಅಂಗವಿನ್ಯಾಸವನ್ನಲ್ಲ. ಪ್ರೇಯಸಿಯ ತಾಣ ಮನೆಯಾಗಿರದೆ ವೇಶ್ಯಾಗೃಹವಾಗಿತ್ತು.

ಹದಿನೇಳನೂರಾ ಮೂವತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ "ಮುರಕಾ-ಎ-ದಹಲಿ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ವೇಶ್ಯೆಯರು ಪಟ್ಟಣದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದರೆಂಬುದು ನಮಗೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಲಕ್ನೋ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇತ್ತು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾದ ಕಥೆಯೊಂದಿದೆ. ಇದು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಎರಡನೆಯ ದಶಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆ. ಪಾಹ ಇಸ್ರಾಯಿಲ್ ಷಹೀದ ಒಂದು ದಿನ ದೆಹಲಿಯ ಓಣಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ, ಸಂಭ್ರಮದ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಾಹನಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ವೇಶ್ಯೆಯರಾಗಿದ್ದು ಇನ್ನೋರ್ವ ಪ್ರಮುಖ ವೇಶ್ಯೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಾರಂಭವೊಂದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಹೊರಟಿದ್ದರೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿದುಬಂತು. ಒಂದೆಡೆ ಕೂಡುವ ಇಷ್ಟೊಂದು ವೇಶ್ಯೆಯರನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಜೀವನದಡೆಗೆ ಒಲಿಸಲು ಇದೊಂದು ಸದವಕಾಶವೆಂದು ಬಗೆದು, ಫಕೀರನ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಅವರೆಲ್ಲ ಇದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು; ಒಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದನು. ಅವನು ಸಮಾಜಸುಧಾರಣೆಯ ಇಂಥ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸಬನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವಪೂರ್ಣ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದಾಗಿ ಭೇಟಿಮಾಡಿಸಿದ ಶಕ್ತಿಯೇ ಅತಿಥಿಯೆಳೆಂದ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಅವನು ಬಂದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಲಾಗಿ ಅವನು ಪವಿತ್ರ ಕುರಾನದ ಕೆಲವು ನುಡಿಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ಬೋಧನೆ ನೀಡಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದವರ ಕಣ್ಣು ತೇವಗೊಂಡವು. ಈ ರೀತಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುವಿಕೆ ವೇಶ್ಯೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಅವಳು ತನ್ನ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಪ್ರಶಂಸಾರ್ಹವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಹೊರತೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ವೇಶ್ಯೆಯರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ನೀತಿನಿಯಮ ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೀನಾಯವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಗೌರವವಿದ್ದಿತು.

ಉರ್ದುಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಪ್ರತಿಮೆ 'ಬಡ್ಮ' ಅಥವಾ ಸಫೆ, ಗೆಳೆಯರ ಕೂಟ ಅಥವಾ ಅತಿಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ಕರೆದ ಔತಣಕೂಟ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿನಿಮಯಕ್ಕಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಗೋಷ್ಠಿ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯತಮೆ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿವಂದಿಗಳು, ಅನಿಷ್ಟದ ಅಪರಿಚಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ವೇಶ್ಯಾಗೃಹದಲ್ಲಿಯೇ ಮೇಜವಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಕೆಳಗಿನ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಬಹುಶಃ ವೇಶ್ಯಾಗೃಹದ ಸಂತೋಷ ಕೂಟ ಗಾಲಿಡ್‌ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರಬೇಕು:

ನನ್ನೊಲವೆ, ಅಸ್ತವಕಾರೂ ಇರಕೂಡದು ; ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ ನಾನು
'ಹೀಗೆ ತಾನೇ' ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು, ನನ್ನ ಸೇ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುತ್ತ ಕೂರಬಿಲುನೆ.

ಅಥವಾ—

ನಿಜ ಅವಳು ದೇವತಾಪುತ್ರ-ಆಯ್ತು ಇದ್ದಿರಬಹುದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ !
ಪ್ರಾಣ-ತ್ಯಜಯವ ಮೇಲೆ ಅತಿ ಪ್ರೀತಿಯಿರುವವರು ಅವಳ ಓಣಿಯಲೇಕೆ
ಹೆಜ್ಜೆಯಾಡಬೇಕು ?

ಪ್ರಿಯತಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಪ್ರಿಯತಮೆ ಪ್ರಿಯಕರನನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿಯನ್ನು ನಾವು ನೋಡಿದಾಗ, ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಡಿಚಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ವೇಶ್ಯಾಗೃಹದ ಚಿತ್ರಣ ನಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರೇಯಸಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ವೇಶ್ಯಾಗೃಹವನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಸಂದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದಲ್ಲ; ಹಾಗೆಯೇ ಮದ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದರೆ ಮದ್ಯದಂಗಡಿಗಿ ಕುಡಿಯಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆಂದಲ್ಲ; ಆದರೆ ಕೂಲಿ ಹೆಗಸರು ಹಾಗೂ ಪರಿಚಾರಕಿಯರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಗುವವರೆಂದರೆ ವೇಶ್ಯೆಯರೇ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಒನಪು ಒಯ್ಯಾರಗಳಿಂದ ಮಧುರವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕಹಿಯಾಗಿ, ಮೃದುವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕಠೋರವಾಗಿ, ನಡೆಯಲ್ಲಿ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ, ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವವರೆಂದರೆ ವೇಶ್ಯೆಯರೇ. ಪ್ರೇಮಿಯು ಅವರ ಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಕಾತರಿಸುವನು. ವೇಶ್ಯೆಯರೇ ಅವನ ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವವರು ಅಥವಾ ನಿರಾಶೆ ಗೊಳಿಸುವವರು. ಅವರು ಕುಶಲ ಹಾಗೂ ಮಧುರಸಂಭಾಷಣೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಸಂತೋಷಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಿಶ್ರ ಹಾಗೂ ನಿಷೇಧಿಸಿದ ಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ-ಮಧುರ ಕಂಪುಳ್ಳ ಸಂಭಾಷಣೆ ಚತುರ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಗಳ ಚಾಣಾಕ್ಷತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೆಚ್ಚು ಮುಂತಾದ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಸಿರಿವಂತರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಯಕರು ಹಾಗೂ ನರ್ತಕರು ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವೇಶ್ಯೆಯರ ಸಂತೋಷಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದವರು ಈ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಚತುರ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ವೇಶ್ಯೆಯರು ಹಾಗೂ ಶಿಷ್ಯಜನರ ನಡುವೆ ಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಅವಕಾಶವೆಂದರೆ, ಸತ್ಪುರುಷರ ಉತ್ತಮ ಸಮಾರಂಭಗಳು. ಬಹಳಷ್ಟು ವೇಶ್ಯೆಯರು ಇಂಥ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಿತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು: ಪ್ರೇಯಸಿಯ ಚಿತ್ರಣ ವೇಶ್ಯೆಯ ಚಿತ್ರಣದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನದಿಂದ ದೂರವಿರುವ, ಸಂಬಂಧ ಹಾಗೂ

ಕರ್ತವ್ಯದ ಹೊಣೆಯಿಂದ ವಿಮುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಇವಳು ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಯ ವಸ್ತುವಾಗಿದ್ದಳು.

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭಿಕ, ಕಪಟಾಚರಣೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯ ಉತ್ಸುಕತೆ ಇವು ಈ ಸಂಗತಿಯ ಮೇಲೆ ಮುಸುಕೆಯೆನಿಸಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿವೆ; ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವರು ಕುಲೀನರ ಹಾಗೂ ಅತಿ ಶಿಷ್ಟರ ಸಹಾಯ ದಿಂದ ಪ್ರೇಯಸಿಯರು, ಮದ್ಯದಂಗಡಿ ಹಾಗೂ ಮದ್ಯದಂತೆ ಕೇವಲ ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿ ದ್ವಾರ ವಿನಾ ಅಹಿತಕಾರಿಯಾದ ಭೌತಿಕ ಸತ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ವಾದವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಇವರಿಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಧರ್ಮದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿವೇಚನೆ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮಕಾವ್ಯಪಂಥವು ಎಲ್ಲ ಭೌತಿಕ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷತಃ ಪ್ರಿಯತಮೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಿಯತಮೆಯರ ಸಂಬಂಧ ಸದಾ ಸತ್ಯವಾಗಿರುವ ದೈವಿಕ ಸಂಕೇತಗಳೆಂದು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕರು ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ, ಕವಿಯ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಕೃತಕತೆಯ ನಿಂದೆಯಿಂದ ವಿಮೋಚನೆಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಲು ಕಾರಣವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಪುನಃ ಹೊರಳೋಣ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದ್ದ ಜನ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಕಾಲ್ಪನಿಕಿಯಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವಾಹನದ ಮೂಲಕವೇ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುದುರೆಯ ಗಾಡಿಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಜನರಿಂದ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದವು. ದೂರದ ಪ್ರವಾಸವಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ, ಇಂಥ ಗಾಡಿಗಳ ಬಳಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ಥಳದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಗಣ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ಬೋಯಿಗಳು ಹೊತ್ತ ಮೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಜನರನ್ನು ಓಣಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ದೊಡ್ಡ ಜನರಿಗೆ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಕಾದ ವ್ಯಾಯಾಮ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಇವರಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಈ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಪ್ರಮುಖರನ್ನು ವರವನ್ನು ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಂದ ದೂರಿಟ್ಟಿತು. ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿಯಮ ಎಲ್ಲರೂ ಸರಿಸಮಾನರೆಂದು ಸಾರಿದ್ದರೂ, ಅದನ್ನು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತರುವ ಸಾಹಸಿಗಳು ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ಪರಸ್ಪರ ಸಹಯೋಗದಿಂದ ವಂಚಿತವಾಗಿತ್ತು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಾರಂಪರಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವರ್ಗಗಳ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಬಹು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದವು. ಇದು ಜಾತೀಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿರಬೇಕು. ಇಂಥ ರೀತಿಯ ಮನೋಧರ್ಮ, ವರ್ತನೆ ಅನ್ಯ ಮುಸಲ್ಮಾನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಇಂಥ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇವು ಕವಿಯನ್ನು ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರಿಂದ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಮನೋಭಾವನೆಗಳಿಂದ ದೂರವಿರಿಸಿದವು. ಕವಿ ನಜೀರ ಅಕ್ಬರಾಬಾದಿ (೧೭೩೯-೧೮೩೦) ಮಾತ್ರ ಈ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಗೌರವಾರ್ಹತೆಯನ್ನು

ಮೂರಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡಿದ. ಆತನ ಕಾವ್ಯದ ಸೊಬಗು ಈ ನಿಯಂತ್ರಣಗಳನ್ನು ಮೂರಿದ ಅನುಭವಗಳ ಬಣ್ಣನೆಯಿಂದಲೇ ಇಮ್ಮಡಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಹೆಚ್ಚಿರುವುದು. ಆದರೆ ವಿಮರ್ಶಕರು ಅವನನ್ನು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ ಸಮಕಾಲೀನ ಕವಿಗಳ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶಕರ ಮೇಲೆ ಆಗದೆ ಹೋದಾಗ ಕವಿ ತನ್ನ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ವೈಯಕ್ತಿಕವೆಂದು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸುತ್ತಲಿನ ಮಾನವೀಯ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ವರ್ಗಗಳ ಜನರನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವಹಿಸುವ ಪ್ರವಾಸ ಕೂಡ ಭಾವೈಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಸಂಘಟನೆ ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿತ್ತು. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಸಂತೋಷ ಇರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಭೀತಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಆವರಿಸಿತ್ತು. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕವಿ ಗಾಲಿಬ್ ಹೀಗೆ ಬರೆದ:

ನಾವು ಏನೆಲ್ಲ ಕಾಣುತ್ತೇವೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ರೂಪ ತಾಳಬೇಕು.
ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವನದ ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿ ಕಳವ ಸುಖದ ಕೆರೆಗಳು ಒಳ್ಳೆಯವು.

ಆದರೆ ಮಾಸ್ಕವಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಗಾಲಿಬ್ ಪ್ರವಾಸ ಪ್ರಿಯನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಧ್ಯ ವಿಧ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರವಾಸದಿಂದ ದೂರವಿರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಕಲಕತ್ತೆಯ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಕೊಂಡಾಗ, ಪ್ರವಾಸದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನು ತಂಗಿದ್ದ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ, ಜನ ಸಮೂಹವನ್ನು ಕಾಣುವುದು, ಅವನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷಕರವಾಗಿತ್ತು. ಬನಾರಸ ನಗರವನ್ನು ನೋಡಿ ಕವಿಯು ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವಿತನಾಗಿದ್ದ. ಆ ನಗರದ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋದ ಕವಿ, ಸುದೀರ್ಘಕವಿತೆಯೊಂದನ್ನು ಬರೆದು ತನ್ನ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸಿದುದುಂಟು. ಕಲಕತ್ತಾನಗರದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಕವಿ ಹೊಗಳಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ನಿಯಮ ನಿರ್ಬಂಧನೆಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಭಾವುಕರು ಅಥವಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮತಿಗಳು ಇವುಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಮನೋವೃತ್ತಿವುಳ್ಳವರಾಗಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಇರುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ ಯುಂಟಾಯಿತು. ರಾಜಕೀಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳು, ಕವಿಯು ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯಜೀವನದ ನಡುವೆ ಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸೆಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅಹ್ಮದ ಷಹೀದ ಮತ್ತು ಷಾ ಇಸ್ಲಾಮ್ ಷಹೀದರಂತಹ ಉತ್ಸಾಹಿ ಸಮಾಜಸುಧಾರಕರು, ಆ ಸಮಾಜದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದರು. ಆದರೆ ಅಂಥವರನ್ನೂ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಡೆಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಶ್ರದ್ಧಾ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು' ಮತ್ತು 'ಉಪದೇಶಕರು' ಸಾಂಪ್ರದಾಯಕನಿರ್ದರ್ಶನಗಳೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಯೇ ಹೊರತು ಸಮಕಾಲೀನರೆಂದಲ್ಲ. ಗಜಲ್ ಕಾವ್ಯಪ್ರಭೇದ ಕೂಡ ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ತಂದಿತು; ಒಂದು ದ್ವಿಪದಿ ಇನ್ನೊಂದು ದ್ವಿಪದಿಯಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಿನ್ನ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ವಿಪದಿಯೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಿದ್ದು, ಸ್ವತಂತ್ರ

ವಾದ ಭಾವ, ಅರ್ಥ, ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದರ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ವಿಚಾರಸರಣಿ, ಮನೋಭಾವನೆ ದ್ವಿಪದಿಯಿಂದ ದ್ವಿಪದಿಗೆ ಮುಂದುವರೆಯುವುದೂ ಕೆಲವು ಸಲ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿ ಯುಳ್ಳ ವಿಮರ್ಶಕ, ಒಂದೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ, ಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಲಾರದ ಕವಿಯ ಅಸಮರ್ಥತೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಘಟನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉದಾಸೀನತೆ ಕಂಡುಬರಲು ಇಂತಹ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯ ಮನೋಭಾವವೇ ಕಾರಣ. ಈ ಉದಾಸೀನತೆಗೆ ಕಾರಣ ಅಮೌಲ್ಯವಾದ ಸಾಧನೆಗಳಿಗಾಗಿ ತಲೆದೋರಿದ ನಿರಾಶಾಭಾವನೆ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕವಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಬೌದ್ಧಿಕ ವೈಯಕ್ತಿಕತೆ, ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಏಕತಾವಾದ ತತ್ವದಿಂದ ಉತ್ಪೇಜನ ಫಡೆಯಿತು. ಅದು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ದೇವರೊಂದಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಕರಾರು ರಹಿತವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಮತ್ತು ಅವನ ನಂಬಿಕೆ, ಸಮಾಜದ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಮನೋಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬೇಕು ಬೇಡಗಳನ್ನು, ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತರುವಂತಹ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು. ಈ ರೀತಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಇರುವಿಕೆಯ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲು, ತನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಗಹೊಂದಲು ಹಾಗೂ ಉಳಿದ ಯಾವುದೇ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು, ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಸಮಾಜದ ವಿರುದ್ಧ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗೂ ವೈಭವತೆಗೆ ಏರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

೨. ವ್ಯಕ್ತಿ

ತನ್ನ ಜೀವನದ ಕೊನೆಯ ವರುಷಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲೊಂದರಲ್ಲಿ ಗಾಲಿಬ್: "ಅಲಿಸು! ಎರಡು ಪ್ರಪಂಚಗಳಿವೆ—ಒಂದು ಚೇತನ ಪ್ರಪಂಚ, ಇನ್ನೊಂದು ಪೃಥ್ವಿ ಮತ್ತು ಜಲಪ್ರಪಂಚ . . . ಈ ಪೃಥ್ವಿ ಮತ್ತು ಜಲಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುಗಾರರಾದವರು ಚೇತನಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನೆದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮ. ಆದರೆ ಚೇತನಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುಗಾರರಾದವರು ಶಿಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಈ ಪೃಥ್ವಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಡುವುದೂ ಸಂಭವನೀಯ. ಅದ್ದರಿಂದ ೧೨೧೨ನೆಯ ರಜಬ್ ಎಂಟ ರಂದು ನಾನು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕರೆಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಹದಿಮೂರು ವರುಷಗಳ ವರೆಗೆ ನಾನು ಕಾನೂನಿನನ್ವಯ ಕೈದಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ಆ ಬಳಿಕ ೧೨೨೫ ರಜಬ್, (೧೮೧೦), ೭ ರಂದು ನನಗೆ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು-ಕಾಲಿಗೆ ಬೇಡಿ ತೊಡಿಸಲಾಯಿತು." ನನ್ನ ಸೆರೆಮನೆಯೆಂದು ಗೊತ್ತಾದ ದೆಹಲಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಕೈದಿಯಾಗಿ

ತರಲಾಯಿತು. ಗದ್ಯ ಹಾಗೂ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ರಚನಾತ್ಮಕ ಬರವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನನಗೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ಎಷ್ಟೋವರುಷಗಳಾದಮೇಲೆ ಈ ಬೇಲಿ ನಿಂದ ನಾನು ಪಾರಾಗಿ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದೆ. ಕೊನೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಲಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಮತ್ತೆ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿ ಹಾಕಿ ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಯೋಚಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಕೈಗಳಿಗೂ ಬೇಡಿ ಬಂದವು.* ಬೇಡಿಗಳಿಂದ ಕಾಲು ಕುಂಠಿತವಾದ ಮೇಲೆ, ಕೈಗಳು ಮುರಿದ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ವಿಧಿಸಿದ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ತುಂಬ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ನನ್ನ ಬಲವೆಲ್ಲ ಕುಂದಿತು. ಆದರೆ ನಾನು ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲದವನು. ಕಳೆದವರುಷ ಸೆರೆಮನೆಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬೇಡಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೋ ಕಳಚಿ ಪಲಾಯನಮಾಡಿದೆ. ಮೀರತ್ ಹಾಗೂ ಮುರಾದಾಬಾದ ದಾಟಿ ರಾಮಪುರವನ್ನು ತಲುಪಿದೆ. ಸುಮಾರು ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಅಲ್ಲಿದ್ದೆ. ಪುನಃ ನನ್ನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಡಿದು ತರಲಾಯಿತು. ಈಗ ನಾನು ಎಂದೂ ಓಡಿ ಹೋಗದಿರಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಹಾಗೆ ಹೋಗಲು ಬಯಸಿದರೂ ಅದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ನನಗೆ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಓಡಿಹೋಗಲು ಈಗ ಬಲವೂ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಅಷ್ಟೇ ಯಾವಾಗ ಬರುವುದೋ? ಇದೇ ವರುಷದ ಕೊನೆಗೆ ಆದರೂ ಆಗಬಹುದೆಂಬ ಆಶೆಯೂ ಇದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾನು ಇದರಿಂದ ವಿಮೋಚನೆಗೊಂಡರೆ ಸೇರವಾಗಿ ಚೇತನಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸಾಗುವೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕೈದಿ ಮುಕ್ತನಾದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಮನೆ ಗಲ್ಲದೆ—ಚೇತನಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆಲ್ಲದೆ—ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವನು?" ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ರೀತಿ ಗಂಭೀರವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಲಘುವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಪರಿ ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಪತ್ರಗಳ ಗುಣವಿಶೇಷ. ಎರಡು ಪ್ರವಾಸಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ, ವಯಸ್ಸು ಹಾಗೂ ಕಾಯಿಲೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಅಶಕ್ತತೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳು ಆದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಆದರೆ ಬೇರೆ ಮನೋಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಇತರ ಪತ್ರಗಳ ವಿಷಯಗಳಿಗಿಂತ ಈ ಪತ್ರ ಭಿನ್ನ ಹಾಗೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜರ ಬಗೆಗೆ ಗಾಲಿಬ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಪರಿಮಿತ ಅಭಿಮಾನ. ತನ್ನ ವಂಶ ಪರಂಪರೆ ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಆಕಿಮೇನಿಯನ್ ಕಾಲದಷ್ಟು ಪುರಾತನವಾದುದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಯಾವುದೋ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜಗುರುವಾದ ಕವಿ ಜೊಹಾನ್ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಲಿಬ್ ಅನುಚಿತವಾದ ಮಾತನ್ನು ಆಡಿದನೆಂದು, ಚಿತ್ರವರ್ತಿ ಬಹದ್ದೂರ ಷಾಹ ಅಕ್ಷೇಪಣೆ ಎತ್ತಿದ ನೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಗಜಲ್‌ದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಸುಡಿ ಹೀಗಿದೆ:

ನೂರು ಶಲೆಮಾರಿಸಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ ಸೈನಿಕವೃತ್ತಿ
 ಕೀರ್ತಿ ಹಾಗೂ ಗೌರವಾನ್ವಿತಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯಲೋಸುಗ,
 ನಾನು ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಆತನ ತಂದೆ ಅಥವಾ ಅಜ್ಜ ಯಾರೂ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತವರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರವಂಶ, ಸೈನಿಕವೃತ್ತಿ, ಅಧಿಕಾರ, ಹುದ್ದೆ ಗಾಲಿಬ್‌ನನ್ನು ಕುಲೀನರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುನೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದವು. ಹಾಗೂ ಅವನಿಗೆ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನವಿತ್ತು.

ಮಿರ್ಜಾ ಅಸದುಲ್ಲಾಹ ಖಾನ್ ಎಂಬ ಹೆಸರೇ ಅವನ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 1780 ರಲ್ಲಿ ಬಹಾದ್ದೂರ್‌ಷಾಹನು ನಜಮುದ್ದೌಲಾಹ ದೆಬಿರುಲ್ ಮುಲ್ಕ್ ನಿಜಾಮ ಜಂಗ್ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದುದು ಅವನ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ದೃಢೀಕರಿಸಿದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಂಶದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದನು, ಹಾಗೂ ಜೀವನಪರ್ಯಂತರ ಗಣ್ಯರಲ್ಲೊಬ್ಬನೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಆತನ ಶಿಕ್ಷೆ ಸ್ವಯಂಕೃತವಾದದ್ದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ-ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಆತ ಏನು ಮಾಡಿದ ನೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ನಮಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ-ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಚೇತನಪ್ರಪಂಚ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ಸುಳಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಗಾಲಿಬ್‌ನ ತಂದೆ ತೀರಿಕೊಂಡನಂತರ ಅವನ ಅಜ್ಜ ಹಾಗೂ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮ ಅವನ ಪಾಲನೆ ಪೋಷಣೆಯ ಹೊಣೆಹೊತ್ತರು. ಅವರೂ ಸ್ಥಿತಿವಂತರಾಗಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಮಂತರ ಮಗನೊಬ್ಬ ಹೇಗೆ ಬೆಳೆಯಬಹುದೋ ಹಾಗೆ ಅವನು ಅವರಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಬೆಳೆದ. ಅವನು ಆಪಾರ ಸ್ವರದ್ರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವನನ್ನು ತುಂಬ ಅಚ್ಚಿಯಿಂದ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಅವನು ತನ್ನ ಬಹು ಪಾಲು ಸಮಯವನ್ನು ಅಟಿ ಪಾಟಗಳಲ್ಲಿ, ಪಟಿ ಹಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ಕಳೆದನು. ಇದಿಷ್ಟುಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನೇನನ್ನಾದರೂ ಆತ ಕಲಿತನೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ಅಚ್ಚರಿಯ ಮಾತಾಗುತ್ತದೆ. ಹದಿಮೂರು ವರುಷದವನಿದ್ದಾಗ ಅವನ ಮದುವೆ ಉಮರಾಹ ಬೇಗಮ್‌ಳೊಂದಿಗೆ ಆದುದಕ್ಕೆ ಅತಿವ ಮುದ್ದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದುದೇ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಅವನ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರೂ ಯೋಚಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ವಂಶಪರಂಪರೆಗೆ ತಕ್ಕ ಸೈನಿಕ ತರಬೇತಿ ಕೊಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಯಾವುದೇ ಸರಕಾರಿ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸೇರಲು ಯೋಚಿಸಲಾಗುವಂತೆ ಅವನನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಫಿರೋಜಪುರ ರಿಜಾರ್ಕದ ನವಾಬಿ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವನಾದುದರಿಂದ, ಅವನಿಗೆ ಒಂದುಸಾವಿರದ ಐದುನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ವರ್ಷಾಶನವನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಈ ಹಣ ಅವನ ಹಾಗೂ ಅವನ ಕಿರಿಯ ಸೋದರನಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಅವರಿಗೆ ಸಾಕಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅದು ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಾಲಿಬ್ ತನ್ನ ಆದಾಯವನ್ನು ಇತರ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಬದಲಾಗಿ, ರಾಜ್ಯದ ವರಮಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪಾಲಿಗೆ ತಾನು ಬಾಧ್ಯಸ್ಥನೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಕಳೆದನು. ಗಾಲಿಬ್ ದುಂದುವೆಚ್ಚದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ತನ್ನ ತಾರುಣ್ಯದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಕಾರಣ, ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಅವನು ಸಾಲಮಾಡಿಯೇ ತನ್ನ ದುಂದು ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದನು. ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಅಥವಾ ಸುಧಾರಣೆ ಅವನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ.

ನಾನು, ತರೂಣನಿದ್ದಾಗ ಓರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ತನಗೆ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸನ್ಮಾಸಕ್ತ ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಸಂತೋಷದ ಹಾಗೂ ಪಾಪಯುತ ಜೀವನವನ್ನು ತಾನು ಎಂದೂ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಿದ. ನಾನು ತಿನ್ನುತ್ತೇನೆ,

ಕುಡಿಯುತ್ತೇನೆ, ಮಜಾವಾಡುತ್ತೇನೆ. ಸಕ್ಕರೆಯ ಹಳಕಿನ ಮೇಲೆ ಕೂಡುವ ಕೀಟ ದಂತಿರಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆವೇ ಹೊರತು, ಮಧುವಿನ ಮೇಲೆ ಕೂಡುವ ಕೀಟದಂತಲ್ಲ. ಈ ಉಪದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ನಾನೂ ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ, ಜೀವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಬೋಧನೆಯಂತೆ ನಡೆಯಲು ಸಿದ್ಧರಾದವರಲ್ಲಿ ಹಲವರು, ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಅಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಸೋಗಿನ ಬಂಧು ಮಿತ್ರವರ್ಗವಿತ್ತು. ಕವಿತೆ ರಚಿಸುವುದೂ ಅವರ ಸಂತೋಷದ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿತ್ತು. ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಮೊದಲ ಕಾವ್ಯನಾಮ ಅಸರ್ ಎಂದು. ಆಕರ್ಷಕ ಅಂಗಸೌಷ್ಟವ ಹಾಗೂ ನಿಷ್ಕರತೆಯ ಕಾವ್ಯಗುಣದಿಂದ ಗಾಲಿಬ್ ಆ ರಸಿಕರ ಗುಂಪಿಗೆ ನಾಯಕನಾಗಿರಬೇಕು. ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನೋರ್ವನು ತನ್ನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಗಾಲಿಬ್‌ನಿಗೆ ಕಳಿಸಿದಾಗ, ಅವನು ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಸರಾಸರಿಯಾದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ನೀಡುವಂತಹ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ:

“ನಿನ್ನ ಚಿತ್ರ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿನ ಬೆಳಕನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ. ನಿನ್ನ ಎತ್ತರದ ನಿಲುವನ್ನು ಕಂಡು ನಾನು ಅಸೂಯೆಗೊಳ್ಳಲಾರೆ, ಯಾಕೆಂದರೆ ನನ್ನ ಎತ್ತರ ನೋಡುವವರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಗೋಡಿಬಣ್ಣವನ್ನು ನೋಡಿ ಮತ್ತರಪಡಲಾರೆ, ಯಾಕೆಂದರೆ ನನ್ನ ಮೈಬಣ್ಣ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಗಂಧದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಂತೆ ಇತ್ತು; ರಸಿಕರು ಆ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಮನದುಂಬಿ ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಎಲ್ಲ ಸ್ಮರಣೆಯ, ಚಿಲುವಾದ ದಿನಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಕ್ಕೊಂಡಾಗ ನನ್ನೆದೆಯ ತುಂಬಿ ಹಾವು ಹರಿದಾಡಿದ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮುಖ ಕ್ಷೌರವಾದ ನಿನ್ನ ಗಲ್ಲಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ನನಗೆ ಅಸೂಯೆ ಯೂ, ವ್ಯಥೆಯೂ ಆಯಿತು. ಅದು ನನ್ನ ಗತ ಸಂತಸವನ್ನು ಮರುಕಳಿಸಿತು. ನಾನು ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ? ... ಕ್ಷೌರ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಪ್ರತಿ ಮೂರನೆಯ ದಿನಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಗಡ್ಡ ಮೀಸೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಳಿ ಕೂದಲು ನೋಡಿದಾಗ, ನನ್ನ ಗಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಗದ್ದದ ಮೇಲೆ ಇರುವ ತತ್ತಿಯಿಟ್ಟಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇನ್ನೂ ವಿಷಾದದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ನನ್ನ ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಂಡುದು. ಹಲ್ಲುಪುಡಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದನ್ನು, ಮುಖ ಕ್ಷೌರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೆ. ಆದರೆ ಈ ಅಸಂಸ್ಕೃತ ನಗರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಏಕರೂಪತೆ ಇರುವುದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೋ. ಮುಲ್ಲಾ, ಹಾಫೀಜ, ಮಣಿಯಾರ, ಚಾಮರ ಬೀಸುವವ, ಅಗಸ, ನೀರುತರುವವ, ಖಾನಾವಳಿಯವ, ನೇಕಾರ, ಕಾಯಿಪಲ್ಲೆ ಮಾರುವವ — ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂದಲು ಹಾಗೂ ಗಡ್ಡ ಮೀಸೆಗಳಿವೆ. ನಿನ್ನ ವಿಧೇಯ ಸೇವಕ ತನ್ನ ಗಡ್ಡವನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ದಿನ ತನ್ನ ತಲೆ ಬೋಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲೂ ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು”.

ಗಾಲಿಬ್‌ನಿಗೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತಹ ನೀಟಾದ ಮೂಗು ಹಾಗೂ ವಿಶಾಲವಾದ, ಸುಂದರವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಇದ್ದವೆಂದು ಅವನ ಬಗೆಗೆ ಬೇರೆಯವರು ವರ್ಣಿಸಿರುವ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಮೋಹಗೊಳ್ಳುವಂತಹ ಬಹು ಅಪರೂಪದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅವನಿಗಿತ್ತು. ಅವನು ಸಂದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವೇಶ್ಯಾಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮೋಹಕ ರೂಪದಿಂದ ಹಾಗೂ ಜೀನಿನಂಥ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಿಯಾದರಗಳಿಸಿದ್ದನು.

ಒಮ್ಮೆ ಅವನು ಸಕ್ಕರೆಯ ಹಳಕಿನ ಮೇಲೆ ಕೂಡುವ ಕೀಟವಾಗುವ ಬದಲು ಮಧುವಿನ ಮೇಲೆ ಕೂಡುವ ಕೀಟವಾದನು. ಅವನ ಪ್ರೇಯಸಿಯಾದ ಚುನ್ನಾಜಾನ್‌ಳ ಮರಣದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಗಾಲಿಬ್ ತನ್ನ ಗೆಳೆಯ ಮಿರ್ಜಾ ಹಾತಿಮಾಲಿ ಬೇರ್ಗನಿಗೆ ಬರೆದುದು ಹೀಗೆ:

“ನಿಜವಾದ ಪ್ರಿಯತಮ ಮಜನೂನ ಹಾಗೆ ಇರಬೇಕು. ಲೈಲಾ ಮಜನು ಜೀವಿತವಿರುವಾಗಲೇ ತೀರಿಕೊಂಡಳು. ಆದರಂತೆಯೇ ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮೆ ನಿನ್ನ ಜೀವಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಮಜನೂನನ್ನು ಮಿರಿಸಿರುವೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಯಸಿ ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಸುವನ್ನು ನೀಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ಲೈಲಾಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತೀರಿಕೊಂಡಳು. ಮೊಗಲರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಭೀಕರರು. ನಾವು ಯಾರ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಯಲು ಸಿದ್ಧರಿರುತ್ತೇವೆಯೋ ಅವರ ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಹೀರುತ್ತೇವೆ. ನಾನು ಮೊಗಲವಂಶಜನು; ನನ್ನ ಜೀವಿತಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅನೇಕ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡ ಪ್ರೇಯಸಿಯ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದೆ. ದೇವರು ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಅತ್ಯಶಾಂತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಿ, ಮರಣವು ನಮ್ಮನ್ನು ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಯಸಿಯರಿಂದ ಆಗಲಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಹೃದಯಗಳು ತಲ್ಲಣಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ದೇವರು ನಮ್ಮನ್ನೂ ಸಹ ಕರುಣಿಸಲಿ. ನಾನು ಪ್ರೇಮ ಕ್ರೀಡೆಯಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು ನಲವತ್ತು ಅಥವಾ ನಲವತ್ತೆರಡು ವರುಷಗಳಾದುವು. ಈ ಮಧುರವಾದ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೂ ಸಹ ಅವಳ ಜೊತೆ ಕಳೆದ ಮಧುರ ಗಳಿಗೆಗಳನ್ನು, ಸರಸಸಲ್ಲಾಪದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ ನೆನಪಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಅವಳ ಮರಣವನ್ನು ನಾನೆಂದೂ ಮರೆಯಲಾರೆ, ಮರೆಯಲಾರೆ”.

ಮಿರ್ಜಾ ಹಾತಿಮ್‌ನಿಗೆ ಬರೆದ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಗಾಲಿಬ್ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

“ನಾನು ಮಿತ್ರರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಎಲ್ಲೋ ಒಮ್ಮೆ ಮಿರ್ಜಾ ಹಾತಿಮ್ ಅಲಿಯನ್ನು ನೋಡ ಬಯಸಿದ್ದೇನೆಂದು ಪ್ರಸ್ತಾಪವೆತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಆತ ರಸಿಕನೂ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು, ನವಾಬ ಹಮೀದ ಅಲಿಖಾನನ ಜೊತೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮೀಪವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅವನ ಪ್ರೇಯಸಿಯಾದ ಮೊಗಲಜಾನ್ ಇಂದ ನೀನು ತುಂಬ ಸುಸಂಸ್ಕೃತನೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಮೊಗಲಜಾನ್‌ಳೊಂದಿಗೆ ನಾನು ಗಂಟೆಗಟ್ಟಲೆ ಸಮಯ ಕಳೆದಿದ್ದೇನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ. ಅವಳನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಬರೆದ ನಿನ್ನ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಅವಳು ನನಗೆ ತೋರಿಸಿದ್ದಾಳೆ”.

ಈ ಎಲ್ಲ ವಿವರಣೆ ನಮಗೆ ಅಂದು ಕುಲೀನರಿಗೂ ಹಾಗೂ ವೇಶ್ಯೆಯರಿಗೂ ಇದ್ದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಗಾಲಿಬ್‌ನು ತನಗಾಗಿಯೇ ಮೀಸಲೆಂದು ಕೊಂಡಿರುವ ಓರ್ವ ಪ್ರೇಯಸಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರಲೇಬೇಕು. ಆದರೆ ಅವನ ಸ್ನೇಹಿತರು ಗಾಲಿಬ್‌ನೊಂದಿಗೆ ಅವನ ಪ್ರೇಯಸಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಹರಟೆ ಕೊಟ್ಟಿ, ಕವನಗಳನ್ನು ಓದಿ, ಬಹುಶಃ ಮದ್ಯಸೇವನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವಳ ಜೊತೆಗೆ ಉಳಿದ ವೇಶ್ಯೆಯರೂ ಸಹ ಉಪಸ್ಥಿತರಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ, ಇಂತಹ ಸಂತೋಷ ಕೂಟಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವೇಶ್ಯಾಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ

ಶ್ರೀಮಂತರು ಇಂತಹ ಮೇಜವಾನಿಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಲಿಬ್‌ನು ತನ್ನ ಆಕರ್ಷಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ವೇಶ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳು ಅವನ ಪ್ರೇಮ ಪಾಶದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದಳು. ಈ ಪ್ರೇಮ ವ್ಯವಹಾರಿಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಮರಣದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗಾಲಿಬ್ ಬರೆದ ಶೋಕಗೀತೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲಕುವಂತದದ್ದಿದೆ. ಆ ಶೋಕಗೀತೆಯು ಕವಿಯ ಆಳವಾದ ಪ್ರೇಮವನ್ನು, ಅವನ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನೂ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ:

“ ನೀನು ನನಗಾಗಿ ಭೀತಿಯಾಗಿದ್ದಿ; ನೀನು ನಿನ್ನ ಉದಾಸೀನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಏಕೆ ತೊರೆದೆ? ನೀನು ನಿನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ದುಃಖದಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸಿರದಿದ್ದರೆ, ನನ್ನದುಃಖದಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಪಾಲುಗಾರಳಾದೆ? ನನ್ನ ಬಗೆಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ಕಂಠೆ, ಅನುಕಂಪೆ ನಿನಗೆ ಶತ್ರುವಾಗಿರುವಾಗ ನನ್ನ ಬಗೆಗೆ ನೀನೇಕೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ ತಾಳಿದೆ?

ನೀನು ನಿನ್ನ ಜೀವನದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ನಿಷ್ಕಳಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದಿ; ಆದರೆ ಜೀವನವೇ ಇಷ್ಟು ಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿರುವಾಗ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಯೋಜನ ಕಾರಿಯಾದೀತು? ನನಗೆ ನೀನು ಬಂದಿಂತೆಲು ಭಯದಿಂದ ನೀನೇ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಮಣ್ಣನ್ನು ತೂಕೊಂಡೆ, ಪ್ರೇಮದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು, ಘನತೆಯನ್ನು ಇದಕ್ಕೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಯಾರಾದರೂ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತೆ? ಗುಲಾಬಿಯ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಬೀರುವ ನಿನ್ನ ವೈಭವ ಇಲ್ಲದಾಯಿತು; ಆ ಪರಿಮಳ ಈಗ ಮಣ್ಣನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದೆ. ನನಗೆ ಈ ಜೀವನದ ವಾತಾವರಣ ಚೇಲುವಾಸವಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ನೀನೂ ಸೇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸೌಂದರ್ಯದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದ ಕೈ ದುರ್ಬಲವಾಗಿದೆ ಇಂದು. ನನ್ನ ಹೃದಯ, ವಿಧಿಯ ಕೈವಾಡದ ಅಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ಆಶ್ವಾಸನೆಯ ಅದ್ಭುತಗುಣ ಮಣ್ಣುಪಾಲಾಗಿದೆ; ಅಯ್ಯೋ, ಈ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಸ್ನೇಹದ ರೀತಿನೀತಿಗಳೆ ಮೂಯವಾದವು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ಎಣಿಸುವ ಆಭಾಸವಿದ್ದಾಗ, ವರ್ಷಕಾಲದ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯ ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕಳೆಯುವುದು ಹೇಗೆ? ಪ್ರೀತಿಯ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಕಿವಿಗಳು ಇನ್ನು ಕೇಳವು, ಕಣ್ಣುಗಳು ಸೌಂದರ್ಯ ದರ್ಶನಭಾಗ್ಯ ಪಡೆಯವು; ಈ ಎಲ್ಲ ನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಒಂಟಿಹೃದಯ ಹೇಗೆ ಸಹಿಸಬಲ್ಲದು? ದುರ್ದೈವ ನನ್ನನ್ನು ಕೇಣಕಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ನಾನು ಅಪರಿಚಿತನಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕೇಣಕಿದ್ದರೆ ಅಡ್ಡಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಿಧಿಯು, ಈ ಅಪಮಾನವನ್ನು ನನಗೆ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೊಂಚು ಹಾಕಿ ಕುಳಿತಿದ್ದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ”.

ಈ ಶೋಕಗೀತೆಯ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ವಂತೆ ತೋರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಗಜಲ್ ಹೀಗಿದೆ.

ಮನದ ಆಶೋತ್ತರಗಳ ಸಭಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಹೊಸಬರೆ
ಸೋಮರಸ ಸೇವಿಸುವ, ಸಂಗೀತ ಕೇಳುವ ಹನ್ಯಾಸವಿದ್ದರೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ!

ಪಾಶ ಕಲಿಯುವ ಕಣ್ಣಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯ ನೋಡಿ,
ಉಪದೇಶ ಕೇಳುವ ಕಿವಿ ನಮಗಿದ್ದರೆ ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಮಾತು!

ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲ ಈ ಸಭಾಂಗಣದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆ
ಹೂಡಿಕೊಟ್ಟಿಗನ ಉಡಿಯಾಗಿತ್ತು, ಹೂವಾದಗಿತ್ತಿಯ ಅಂಗೈಯಾಗಿತ್ತು!
ಆತ್ಮ ಶಕ್ತಿಯ ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆಯುವಂಥ ಸೌಂದರ್ಯ ಇಲ್ಲದ್ದು 'ಸಾಕಿ'ಯಿತ್ತು
ತಾಳ್ಮೆ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆಯುವಂತಹ ಕಕ್ತಿ
ಇಲ್ಲಯ ಸಂಗೀತಗಾರನ ಸಂಗೀತಕ್ಕಿತ್ತು!

'ಸಾಕಿ'ಯ ಜಿಲುನಡಿಗ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸಗ್ಗಿಸುಬಿ ನಡುತ್ತಿತ್ತು
ಸಂಗೀತದ ಮಾರ್ಥಯ ಕಿವಿಗೆ ದೇವಲೋಕದಾನಂದವೀಯುತ್ತಿತ್ತು!
ಇಂಥ ರಾತ್ರಿ ಈಗ ಕಳೆದು ಹೋಗಿದೆ ಯಾತ್ರಿ
ಬೆಳಗಿನಲಿ ಇಲ್ಲ ಬಂದು ನೋಡ ಆ ಸಂತಸ ಇಲ್ಲ
ಆ ಅನಂದವಿಲ್ಲ, ಉತ್ಸಾಹ ಉಲ್ಲಾಸಗಳಿಲ್ಲ!
ಆ ರಾತ್ರಿಯ ಸಹವಾಸದ ಅಗಲಿಕೆಯ ನೋವಿನುಂಯಿಲ್ಲ
ಉಂದ ಪುಟ್ಟ ದೀಪನೊಂದು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದೆ-ಅದೂ ಕೂಡ ಮಾನ!

ವೇಶ್ಯಾಗೃಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಕೇಂದ್ರದಂತಿದ್ದರೆ, 'ಸ್ವತಂತ್ರ' ವಿವಾಹಿತ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ದೂರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಒಬ್ಬ ಆಧುನಿಕ ಚರಿತ್ರಕಾರ ಗಾಲಿಬ್ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರೇಮಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ತೋರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ.¹⁰ ಆದರೆ ಗಾಲಿಬ್ ದಂಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಏಕತೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. ಗಾಲಿಬ್ ದುಂದುವೇಷೆ ಮಾಡುವವನೂ, ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಸುಖಲೋಲುಪನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಶಿಸ್ತಿನ ಹಾಗೂ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನ ಜೀವನ ನಡೆಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಅವನು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿರಬೇಕು. ಉಮರಾವ ಬೇಗಂ ಏಳು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಜನ್ಮವಿತ್ತಳು. ಆದರೆ ಬಾಲ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಏಳೂ ಮಕ್ಕಳು ನಿಧನ ಹೊಂದಿದವು. ಮಕ್ಕಳ ಸಾವು, ಒಬ್ಬ 'ಸ್ವತಂತ್ರ' ಸ್ತ್ರೀಯು ಗಾಲಿಬ್ ನಂತಹ ಪತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಸಂಸಾರ ಮಾಡುವಾಗ ಅಳಿದುಳಿದ ಸಮಾಧಾನವನೂ ಕಸಿದು ಕೊಂಡಿತು. ಉಮರಾವ ಬೇಗಂ ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಮದ್ಯಪಾನದಿಂದ ತಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಅದು ನಿರರ್ಥಕವಾಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ, ಅವಳು ಅವನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ತೊಳೆಯದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಿಟ್ಟಳು. ಆದರೆ ಗಾಲಿಬ್ ಅವಳ ಮನನೋಯುವಂತೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಇದ್ದ ಕ್ಷಿಪ್ರದಂತೆ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಉಮರಾವಬೇಗಂ ಗಾಲಿಬ್‌ನನ್ನು ಅವನ ಪಾಪಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅವನಷ್ಟಕ್ಕೇ ಬಿಟ್ಟು ದಿನಗಳೆದಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ಧರ್ಮಿಷ್ಠಳೂ,

¹⁰ 'ಸಾಕಿ' ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಉರ್ದುಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥದ ಅನೇಕ ಪದರಗಳಿವೆ-ಪ್ರಿಯನ, ಪ್ರೀತಿಯ, ಪ್ರಿಯತಮೆ, ನೆಲೆ, ಸುರಾಪಾತ್ರೆ, ತುಂಬಿಸುವ ಸಖಿ ಇತ್ಯಾದಿ (ಅನುವಾದಕ).

ಉಪವಾಸ, ವ್ರತನೇಮ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವಳೂ ಆದಳು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಗಾಲಿಬ್‌ನು ಮದುವೆಯೆಂದರೆ ಆಜನ್ಮ ಜೇಲುವಾಸವೆಂದು ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದ್ದನೆಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ, ಗೌರವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ದೂರವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನ ಪತ್ರಗಳು ಸಂಭಾಷಣೆಯ ತುಣುಕುಗಳು, ಸೋಗಿಸಿದ ಸುಳ್ಳುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಾವು ಅವನ ಜೀವನದ ದುಃಖದ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅತಿಶಯದ ಭಾವೋದ್ವೇಗಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಹಾಗೂ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಇನ್ನೊಂದು ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಕಾರ್ಯವೆಂದರೆ ತನ್ನ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೋಗಾಡುವುದಾಗಿತ್ತು. ೧೮೨೫ ರಿಂದ ಫಿರೋಜಪುರ ರಿಫಾರ್-ಲೋಹಾರು ಆಸ್ತಿಯಿಂದ ತನಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ವರ್ಷಾಶನ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಮಂಡಿಸುತ್ತ ಬಂದನಲ್ಲದೆ, ಅದನ್ನು ೧೮೫೭ ರವರೆಗೂ ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿಯೇ ಅವನು ಕಲಕತ್ತಾಕ್ಕೆ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಕೊಂಡನು. ಅವನು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಯಾಣ ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಪ್ರವಾಸ ಅವನಿಗೆ ಒಗ್ಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರವಾಸದಿಂದಾಗಿ ಅನೇಕರನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಭಾರತದ ಆತ್ಮಾಧುನಿಕ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ನೋಡುವ ಅವಕಾಶ ಪಡೆದನು. ಫಿರೋಜಪುರ ರಿಫಾರ್-ಲೋಹಾರು ಆಸ್ತಿಯಿಂದ ವರ್ಷಾಶನ ಪಡೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನದ ಜೊತೆಗೆ ಉಳಿದ ಮೂಲಗಳಿಂದಲೂ ಸಂಭಾವನೆ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಕೊನೆಗೆ, ರಾಮಪುರದ ನವಾಬರ ಉದಾರತೆಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಆಶೆಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದನು. ಈಗ ಪ್ರಕಟವಾದ ಪತ್ರಗಳ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಬೇಡಿಕೆಗಳು ಹಾಗೂ ತಲುಪಿದ ಬಗ್ಗೆ ರಸೀದಿಗಳು ಇವುಗಳನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು, ಓದಲು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.¹¹ ಗಾಲಿಬ್ ಆರ್ಥಿಕ ಮುಗ್ಧನಿಂದ ತೊಂದರೆಗೀಡಾಗಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಸ್ವತಿಗಳ ಪ್ರಗಾಢಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗೌರವಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆಯುಂಟಾಗುವುದೆಂಬ ಭಯ ಅವರಿಸಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ. ಆದರೆ ೧೮೪೨ ರಲ್ಲಿ, ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಆದೇ ಆರಂಭವಾದ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕನಾಗಿ ದುಡಿಯುವ ಅವಕಾಶ ಒದಗಿ ಬಂದಾಗ, ಮರ್ಯಾದೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಈ ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶದ ಬಗ್ಗೆ ಅವನ ಹೆಸರನ್ನು ಪ್ರಧಾನಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಫಾಂಪ್ಲೆನ್ನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಮೂಡಲಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಗಾಲಿಬ್‌ನನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಗಾಲಿಬ್‌ನು ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಪಾಲ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟನು. ಫಾಂಪ್ಲೆನ್ನಿಗೆ ಆತ ಬಂದಿರುವ ಸುದ್ದಿ ತಲುಪಿತು. ಅವನು ಗಾಲಿಬ್‌ನಿಗೆ ಒಳಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದನು. ಗಾಲಿಬ್ ಪಾಲ್ಕಿಯಿಂದ ಇಳಿದು ಹೊರಗೇ ನಿಂತನು. ಫಾಂಪ್ಲೆನ್ನನು ತನ್ನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಹೊರಗೆ ಬರಬಹುದೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಫಾಂಪ್ಲೆನ್ ಒಳಗೆ ಇವನ ಆಗಮನವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಬಳಿಕ ಗಾಲಿಬ್ ಒಳಗೆ ಏಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಫಾಂಪ್ಲೆನ್ ಹೊರಬಂದನು. ದರ್ಬಾರದ ರೀತಿನೀತಿಯಂತೆ ಕೇವಲ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು

ಮಾತ್ರ ಸ್ವಾಗತಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯಿದೆಯೆಂದೂ, ನೌಕರಿಗಾಗಿ ಬರುವ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುವ ಪರಿಪಾಠವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಫಾಂಪ್ಲೆನ್ ಗಾಲಿಬ್‌ನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಆಗ ಗಾಲಿಬ್ ಸರ್ಕಾರಿ ಸೇವೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನ ಮಾನ ಹೆಚ್ಚಿಬೇಕಾಗಿತ್ತೇಹೊರತು ಕಡಮೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟನು. ಈ ಘಟನೆ ಅವನ ವಾಸ್ತವಿಕ ಘನತೆ, ಗೌರವಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವನ ಸ್ಥಾನ ಮಾನ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದ್ದರೂ ಉಪಜೀವನ ತುಂಬ ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿತ್ತು. ಸಾಲಗಾರರ ಕಾಟ, ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರ, ನವಾಬರ ಉದಾಸೀನತೆ ಅವನ ಸ್ಥಿತಿ ಚಿಂತಾಜನಕವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿದವು. ಅವನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ನೋವು, ಕಷ್ಟ, ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡವುಗಳೆಲ್ಲ, ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಆತ ನಿತ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿರುವನೆಂಬುದು ನಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಎಂಥ ಕಷ್ಟಕರ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಆತನ ಹಾಸ್ಯರಸವನ್ನು ಬತ್ತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹಣದ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಬಟ್ಟೆ ಕಪಾಟು ಮಾರುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಬರೆದನು: "ಉಳಿದವರು ರೊಟ್ಟಿತಿಂದು ಜೀವಿಸಿದರೆ ನಾನು ನನ್ನ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಜೀವಿಸುತ್ತೇನೆ". ತನ್ನ ಜೀವನದ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ತನ್ನ ಮರಣ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರರೀತಿಯ ಸಂಕೋಷವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಎಷ್ಟೋ ವರುಷಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮರಣದ ವರುಷಗಳೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದು ವರ್ಷ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಓಡುಗು ಹಬ್ಬಿದಾಗ, ಅದೇ ವರ್ಷವನ್ನೇ ಇವನು, ತಾನು ಬರೆದ ಮರಣಶಾಸನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮರಣದ ವರುಷವೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅವನು ಓಡುಗಿನಿಂದ ಪಾರಾದನು. ಅವನು ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ: "ನನ್ನ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ. ಓಡುಗಿನಿಂದ ಸಾಯುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅಂಥ ಸಾವು ನನ್ನ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ತರುವಂತಹದ್ದು. ವಾತಾವರಣ ತಿಳಿಯಾದಮೇಲೆ ಏನನ್ನು ಮಾಡಲಾದೀತು, ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡೋಣ".

೧೮೫೭ರ ಹೋರಾಟದ ನಂತರ, ಪಂಜಾಬರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಕಾರರೆಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಪಂಡಿತ ಮೋತೀಲಾಲ ಎಂಬವರು, ಪಂಜಾಬದ ಚೀಫ್‌ಮಿಷನರ್ ಜೊತೆಗೆ ದೆಹಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮನೋಭಾವನೆ ಹಾಗೂ ಕವಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವವುಳ್ಳ ಅವರು, ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬ್‌ನನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾದರು. ಆಗ ಗಾಲಿಬ್‌ನ ವರ್ಷಾಶನವನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯಲಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೂ ಅವನು ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾರದೆಂಬ ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆಯನ್ನೂ ವಿಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗಾಲಿಬ್ ಆಗ ಬಹಳಷ್ಟು ವ್ಯಥೆಗೊಂಡು ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಮೋತೀಲಾಲರೊಂದಿಗೆ ಆತ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು: "ನಾನು ಒಂದುದಿನವೂ ಕುಡಿಯದೇ ಹೋದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾನೊಬ್ಬ ಕಾಫಿರನೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ; ನಾನು ಒಂದು ದಿನವೂ ನಮಾಜು ಮಾಡದೆ ಹೋದರೆ ಮುಸ್ಲಿಮನಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ಸರ್ಕಾರ ನನ್ನನ್ನು ಬಂಡುಗಾರ ಮುಸಲ್ಮಾನನೆಂದು ಏಕೆ ಭಾವಿಸಿತೋ ತಿಳಿಯದು!"¹²

ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಹಾಗೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವಾಗಲೆಲ್ಲ ಗಾಲಿಬ್ ಚತುರೋಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೇರಳವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಮನೆಯ ಒಂದು ಬದಿಗೆ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಗಿಲುಳ್ಳ ಕೋಣೆಯಿದ್ದಿತು. ಈ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕಾದರೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಬಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬೇಸಿಗೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಲಿಬ್‌ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮುಂಜಾನೆ ೧೦ ರಿಂದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೪ರ ವರೆಗೆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಯ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ರಮಜಾನ ಹಬ್ಬದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಸದರುದ್ದೀನ ಅಜುದಾಹ ಎಂಬುವವರು ಗಾಲಿಬ್‌ನನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ವೇಳೆಗೆ ಬಂದರು. ಆಗ ಗಾಲಿಬ್‌ನು ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೊಂದಿಗೆ ಚದುರಂಗವಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.¹⁴ ರಮಜಾನದಲ್ಲಿ ಚದುರಂಗವಾಡುತ್ತಿರುವ ಗಾಲಿಬ್‌ನನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಮೌಲಾರು ಹೀಗೆಂದರು: "ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಕಾರ ರಮಜಾನ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸೈತಾನನನ್ನು ಬಂಧಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನನಗೀಗ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯಬರುತ್ತದೆ". ಇದಕ್ಕೆ ಗಾಲಿಬ್ ನೀಡಿದ ಉತ್ತರ ಹೀಗೆ: "ಸನ್ಮತ್ತರೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯವು ನಿರ್ದೋಷವಿದೆ. ಆದರೆ ನೀವು ಇದೇ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸೈತಾನನನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಿರಿ".¹⁴

ಗಾಲಿಬ್ ಸುರಾಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದನು. ಅದನ್ನು ಹೊಗಳುವಲ್ಲಿ ಅವನು ಎಂದೂ ದಣಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ತನ್ನ ಈ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಆಗಾಗ ಹಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ತಾನು ಕುಡುಕನೆಂಬುದನ್ನು ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಮರೆಮಾಚದೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ಕುಡಿಯುವುದು ಕೆಟ್ಟ ಚಟವೆಂದು ನುಡಿದಾಗ ಅವನು ಕುಡಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ತಪ್ಪಿದೆ ಎಂದು ಸರಳವಾಗಿ ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಅವನು ದೇವರು ಕುಡುಕನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಯನ್ನು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಗಾಲಿಬ್ ಉತ್ತರ ನೀಡಿದುದು ಹೀಗೆ: "ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಕುಡಿಯಲು ಸುರ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಅವನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸ ಬೇಕು"?¹⁵ ಅವನ ಸ್ನೇಹಬಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನರಿಗೆ ಕುಡಿಯುವ ಅಭ್ಯಾಸವಿತ್ತೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಮದ್ಯ ನೀಡು ತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಆಧಾರಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನ ಗೆಳೆಯರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬೈಗಿನಲ್ಲಿ ಗಾಲಿಬ್‌ನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಹಾಗೂ ಅವನ ಸೊಗಸಾದ ಮಾತುಗಾರಿಕೆ ಕೇಳಿ ಆನಂದಿಸಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಮಲೇರಿದ ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಮಾತು ರೋಚಕ ವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಒಮ್ಮೆ ಇವನ ಸಾಲಗಾರ ಇವನನ್ನು ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಎಳೆದನು. ಮುಖ್ಯಸದರುದ್ದೀನ ಅಜುದಾಹ ಎಂಬವರು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿದ್ದರು. ಗಾಲಿಬ್‌ನು ವಾದಿಗೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದನು:

ಬಡತನದಲ್ಲೂ ಉದ್ರಿ ಸೆರೆ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ನನಗೆ
ಇದು ಅನಾವಶ್ಯಕ ಖರ್ಚು, ಇದೊಮ್ಮೆ ತೊಂದರೆಗೆ
ಈಡುವಾಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಿತ್ತು!

ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ನಸುನಕ್ಕು ವಾದಿಯ ಪರವಾಗಿ ತೀರ್ಪನ್ನಿತ್ತರು. ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಜೇಬಿನಿಂದ¹⁶ ವಾದಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು.

೧೮೩೫ರಲ್ಲಿ ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಸಾಲಗಾರರು ಗಾಲಿಬ್‌ನ ವಿರುದ್ಧ ಕೋರ್ಟಿನ ಡಿಕ್ರಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಆಗಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಭ್ಯಗೃಹಸ್ಥರನ್ನು ಸಾಲದ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಾಲ ಕೊಟ್ಟವರು ಸಾಲಗಾರನಾದವನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅವನನ್ನು ಬಂಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಲಿಬ್‌ನು ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೇ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕತ್ತಲಾದನಂತರವೇ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ನಿಯಮ ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತೆಂಬುದು ಖಚಿತ ವಾಗಿ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಅಪರಾಧಗಳಿಗಾಗಿ ಗಣ್ಯನಾಗರಕರನ್ನು ಸಹ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಂಧಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ಗಾಲಿಬ್ ಚದುರಂಗವನ್ನು ಪೂಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿ ಆಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದು ಒಂದು ರೀತಿಯಾದ ಜೂಜಾಟವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಪೋಲೀಸನು¹⁷ ಬಹುಶಃ ಗಾಲಿಬ್‌ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನೋ ಏನೋ ಇಲ್ಲವೆ ಆತಿಯಾದ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಲೋ ಏನೋ ಗಾಲಿಬ್‌ನನ್ನು ಜೂಜಾಡುವಾಗ ಬಂಧಿಸಿ ಜೇಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿದನು.

ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್‌ರೆಯರು ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆದಾಗ ಗಾಲಿಬ್‌ನು ಅಪರಾಧಿಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಆರುತಿಂಗಳ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ೨೦೦ ರೂಪಾಯಿ ದಂಡವನ್ನೂ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ಒಂದುವೇಳೆ ದಂಡದ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನು ಮತ್ತೆ ಆರು ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ಗಾಲಿಬ್‌ನು ಏನು ರೂಪಾಯಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ದಂಡವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾದರೆ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸಾದಾ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು. ಅವನಿಗೆ ಮೂರು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಸಾದಾ ಶಿಕ್ಷೆ ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಜೇಲುವಾಸ ವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮಿತ್ರರು ಅವನನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಬಹುದಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಬಂದ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಅವನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಎಲ್ಲ ಘಟನೆ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದು ೧೮೪೨ರಲ್ಲಿ. ಆಗ ಗಾಲಿಬ್‌ನು ದೆಹಲಿಯ ಶ್ರೀಮಂತವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸುಪರಿಚಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಸಾಮ್ರಾಟ್ ಬಹಾದ್ದೂರ ಶಾಹನೇ ಸ್ವತಃ ಜೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಗಾಲಿಬ್‌ನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ವಿಷಯವು ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಏನನ್ನು ಮಾಡಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಗಾಲಿಬ್‌ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂತಸ್ತಿನ ವಿಷಯ ಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಮಿತ್ರರೆದುರು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಹಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಜೇಲುವಾಸದ ಸುದ್ದಿ ಅವನಿಗೆ ಆಘಾತವುಂಟುಮಾಡಿತು. ಅವನು ಪರ್ಸಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ 'ಕಸೀದಾ' ಅವನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ತಾನು ತಾನಾಗಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಜಗತ್ತು ತನ್ನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ ಎಂಬುದೇ ಅವನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿತ್ತು.

ನಾನು ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವದವನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಕುಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ
ನನಗೆಷ್ಟು ಸಾಧ್ಯವೋ ಅಷ್ಟು ವಾಪಸಾದಬಲ್ಲೆ, ಎನ್ನುವ ಅಭಿಮಾನ ನನಗಿದೆ. . . .
ದ್ರಾಕ್ಷಾ ರಸದ ನನ್ನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ನಾನೆಂದೂ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ
ಭೋಜಿಸುವ ಗಾಳಿಯು ಸುಳಿಯಿಲ್ಲ
ನಾನು ಸದಾ ಜಗಿಯುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ!

ಗಾಲಿಬ್ ಸಂತೋಷದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅನುಯಾಯಿಯಂತೆ, ಜೀವಿತವೇ
ಶಿಕ್ಷೆಯಾದ ಅಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಣಿಯಂತೆ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು
ಅಸಮರ್ಥನಾದವನಂತೆ, ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ ಸ್ವವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

“ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಸಾವಿರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶರಹಿತವಾದ
ಅಲೆದಾಟ. ತನ್ನವರೆನ್ನುವವರ ಬಂಧನದಿಂದ ದೂರವಿರುವುದು, ತ್ಯಾಗ ಹಾಗೂ
ಉದಾರತೆ ಇವು ಹೆಚ್ಚು ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಕೋಲಿಗೆ ಡಬ್ಬಿ, ರಗ್ಗು ಹಾಗೂ
ಹಗ್ಗವನ್ನು (ಕಾವಡಿಯಂತೆಮಾಡಿ) ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಇಂದು ಶಿರಾಜ ನಾಳೆ ಇಜಿಪ್ತ
ನಾಡಿದ್ದು ನಜಾಫ್‌ದಲ್ಲಿ ಇರುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿ ನನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅತಿಥಿಯ
ನಾಗುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಚಿಂತನೆ ನನ್ನ
ಆಳವನ್ನು ಮೀರಿದ್ದರೂ ಸಹ ನಾನಿದ್ದ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಾದರೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೊಟ್ಟಿಗೆ
ಹಿಟ್ಟು, ಮೈಗೆ ಬಟ್ಟೆ ಸಿಗುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ.”¹⁸

ಗಾಲಿಬ್‌ನಿಗೆ ಊರೂರು ಅಲೆಯುವುದು ಒಗ್ಗು ತ್ತರಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ
ಇದ್ದು ಗೆಳೆಯರೊಂದಿಗೆ ಮಾತನಾಡುವುದು, ಹೆಚ್ಚು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅವನು
ತನಗೆ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಲು ಬಂದು ಹೋದ ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನು ಕಾಣಲು ತಪ್ಪದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು.
ಆದರೆ ಅವನ ಎಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದು ಅವನ ಕೋಣೆಯೇ ಆಗಿದ್ದಿತು.
ಅವನು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ವ್ಯಾಯಾಮ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ
ಮಾಂಸವನ್ನೇ ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಇದರಿಂದಾಗಿಯೇ ಬಹುಶಃ ಅವನ ಅರೋಗ್ಯವು ಹದ
ಗೆಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಅವನು ತನ್ನ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದೈಹಿಕ
ನೋವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಉದಾರತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವೇ
ಇಲ್ಲ. ಯಾವ ಭಿಕ್ಷುಕನೂ ಕೂಡ ಅವನ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಬರಿಗೈಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ.
ಅವನು ತನ್ನ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಬಂಧುಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.
ಒಂದೊಂದುಸಲ ಅವನ ಪೂರ್ವಾಪರ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದ ಉದಾರತನವೇ ಅವನಿಗೆ
ಅರ್ಥಿಕ ಮುಗ್ಗಟ್ಟನ್ನು ತರುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಇತ್ತಿತ್ತಲಾಗಿ ನಮ್ಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಕವಿಗೆ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ
ರೂಪರೇಷೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕವಿ ಹಾಗೂ ಅವನ ಕಾವ್ಯ
ಸಮಾಜ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಮೀರಲಾರವು. ಈ ಉದ್ದೇಶಗಳು
ಉದಾತ್ತವಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವು ಕವಿಗೆ ಯಾವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ.

ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕೆಲವು ವಿಮರ್ಶಾಪರಂಪರೆಗಳು ಕವಿಯನ್ನು ಜೀವನದಾಚೆಗಿಂದ
ನೋಡಲು ಬಯಸುತ್ತವೆ. ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಕವಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ
ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವನ ಕಾವ್ಯ ಕೇವಲ ಕಾಲಾತೀತವಾದ ಕಲೆಯೆಂದೇ ನೋಡ
ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಗಾಲಿಬ್‌ನು ದೇಶದಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಿಗೆ ಬೆಲೆಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ
ಅವನು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೆಂದೇ
ಭಾವಿಸಿದ್ದಿರಬೇಕು. ನಾವು ಅವನನ್ನು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಟೀಕಿಸಲೂ ಬಹುದು.
ಆದರೆ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಮಾತ್ರ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಸಮಕಾಲೀನರ
ದೇಶಭಕ್ತಿ ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತೋರಿಕೆಯದಾಗಿತ್ತು. ಯಾಕಂದರೆ ಆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸಮಾಜ
ಸುಧಾರಕರು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಯೋಗ್ಯ ಆಡಳಿತವು ಮೇಲೆಯೇ ತಮ್ಮ
ಭರವಸೆಯನ್ನುಟ್ಟಿದ್ದರು. ನಾವು ಗಾಲಿಬ್‌ನನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞಾಹೀನನೆಂದೂ ಸಹ
ಟೀಕಿಸಬಹುದು, ಯಾಕಂದರೆ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು, ದೀನದಲಿತರ ಶೋಷಣೆ, ನೈತಿಕ
ಅಧಃಪತನ-ಈ ಮುಂತಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಲೋಪದೋಷಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅವನು ಲಕ್ಷ್ಯ
ಪೂರೈಸಲಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲದೆ ಅವನು ಸಮಕಾಲೀನ ಸುಧಾರಣೆಯ ಅಂದೋಲನಗಳ ಬಗ್ಗೆ
ಆಸೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ನಾವು ಹೇಳುವಂಥ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದಿಂದ ಗಾಲಿಬ್ ದೂರವೇ
ಉಳಿದ. ೧೮೫೭ರಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಇಡೀ ದೆಹಲಿ ಪಟ್ಟಣವೇ ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡಾದಾಗ
ಉಳಿದ. ೧೮೫೭ರಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಇಡೀ ದೆಹಲಿ ಪಟ್ಟಣವೇ ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡಾದಾಗ
ಇವನು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ಥ ಚಿತ್ತವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅವನ ಅತುರತೆ ಹಾಗೂ
ಧೋರಣೆ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಗಜಲ್‌ದಿಂದ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಗಜಲ್
ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಪ್ರೇಮಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಜನರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಿದೆ.
ಯಾಕಂದರೆ ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವಾಗ ಕೊನೆಯ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಈ ಗಜಲ್‌ನ್ನು
ತೆಗೆದುಹಾಕಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಗಜಲ್‌ನ್ನು ಗಾಲಿಬ್ ೧೮೨೨ರ ಹೊತ್ತಿಗೇನೇ ಬರೆದನೆಂದೂ
ಆದರೆ ಕೊನೆಯ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ, ಅಮೇಲೆ ಸೇರಿಸಿದನೆಂದೂ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ನನ್ನ ಹೃದಯದ ಹೊರತು ನೋವುಂಡವರ ನೋವನು ಕೇಳದಿರು
ಕೆಲ ನೆಯಿಂದ, ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಿಂದ ವರ್ತಿಸದೆ
ನನ್ನೆಡೆಯ ಕನ್ನಡಿಯಲಿ ಇದ್ದು ವನು ಇದ್ದಂತೆ ಮೂಡಿಸು!

ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ರಾಜಧಾನಿ ದಿಲ್ಲ ಹೂವಿನ ನೆರಳಾಗಿತ್ತು-ಅಂದು
ಅಂದಿನ ವೈಭವಯುಕ್ತ ಸುಂದರ ಕಾಲ ಸಂದುಹೋಗಿದೆ-ಇಂದು!

ನನ್ನ ಗುಡಿಸಿಲಿನ ನರನರಗಳೆಲ್ಲ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಬಿಸಿಲತಾಪವ ಕೇಳದಿರು
ಆ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ನಾನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ

ಮುಖ ದುಮ್ಮಾನಗಳ ನಿಟ್ಟುಸಿರ ಮೇಲೆ ನಿಜಯಹೊಂದಲು
ನಾನು ಎತ್ತರದಲ್ಲ ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.
ನೀನು ಪ್ರೇಮಪೂರಿತ ಯಾತನೆಗಳ ನೀಡು

ಪ್ರೇಮಿಯು ಮನವ ವಸಂತವೆಂದು ತಿಳಿ
ಜೀವ ಸುಡುವ ತಾಪದ ಬಗ್ಗೆ ನೀ ಕೇಳಿದರು !

ನ್ಯಾಯದ ತತ್ವದಿಯ ಒಂದೆಡೆಯ ಅಸ್ತಿ ನಮ್ಮ ಅನಾಸಕ್ತಿ
ದೇವರೇ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಯ ನಮ್ಮ ಧಾರೀಕನಸಿನ
ಭಾರದ ಲೆಕ್ಕ ಕೇಳಬೇಡ !

ಹೃದಯದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹೊಸಕಲೆ
ಮತ್ತೊಂದು ಹೊಸಕಲೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಲ್ಲರೂವ ಹೃದಯ
ಈ ಎಲ್ಲ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಸಮಾವೇಶಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ,
ನೋವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ಎದೆಯ ವೈಕಾಲ್ಯಕ ಕೇಳಿದರು !

ನಮ್ಮ ದುಃಖ-ದುಃಖ ನಡ ಮನೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು
ಗೋಡೆ-ಬಾಗಿಲು ಹಸಿರುಹುಲ್ಲಿನಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿವೆ
ಯಾವನ ವಸಂತನೇ ಇದಾಗಿದೆಯೋ
ಅವನ ಶರಣ್‌ಪುತುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿದರು !

ನಾನು ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಎಕಾಂಗಿತನದಲ್ಲ ಆಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದೇನೆ
ಯಾತ್ರೆಯ ಕಾಠಿಣ್ಯ ಹಾಗೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲರುವವರ ಕ್ರೂರಕ ಕೇಳಬೇಡ !

ಬ್ರಿಟಿಷರು ದೆಹಲಿಯನ್ನು ಪುನಃ ಆಕ್ರಮಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಗಾಲಿಬ್‌ನು ಅನ್ಯಾಯ
ವಾಗಿ ಬಲಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿ ಬಂದ ತನ್ನ ಮಿತ್ರರ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬ ಕಳವಳ ಪಟ್ಟನು.
ಗಾಲಿಬ್‌ನಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಅರ್ಥವನ್ನೀಯುವ 'ನಾಗರಿಕ'
ನಾಗಬೇಕೆನ್ನುವ ಮನಸ್ಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಘೋಷಣೆ ಹಾಗೂ ಭಾಷಣ
ಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿರುವ ನಾಗರಿಕನಾಗಲು ಬಯಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ
ಮಿತ್ರತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆಯಿದ್ದಿತು. ಅವನು ತನ್ನ ಒಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ:
"ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುವಿನ (ಆದಮ್) ಮಗನು ಮುಸಲ್ಮಾನನಾಗಿರಲಿ, ಹಿಂದು
ವಾಗಿರಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಆಗಿರಲಿ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಆತ್ಮೀಯರೆಂದು, ಅಣ್ಣ
ತಮ್ಮಂದಿರೆಂದು ಕಾಣುತ್ತೇನೆ. ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಇದರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆಯೋ
ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಗಮನಿಸುವುದಿಲ್ಲ". ಅವನು ಸಮಾಜಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯದ
ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳ ಆಚೆ ವಿಚಾರಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ತನ್ನ
ಮಿತ್ರರೊಂದಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಮಿತ್ರತ್ವ ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಅವರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು
ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮವುತಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ತನ್ನ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ
ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಎಂದೂ ಚರ್ಚಿಸ
ಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರತ್ವದ ತಳಹದಿ ಸಮಾನ ನಂಬಿಕೆಗಳಾಗಲಿ
ಸಮಾನವಿಚಾರಗಳಾಗಲಿ ಇರಲೇಬೇಕೆಂದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರತ್ವ

ಕೇವಲ ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಿಕ ಸಾಮ್ಯತೆ ತರಬಹುದಾದ
ವಾಸ್ತವತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸತ್ಯತೆಯಿದೆ. ಇಂಥ ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧ ಎಲ್ಲ
ಸಂಬಂಧಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದದ್ದು.

ಈ ಮೊದಲೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದಂತೆ ಗಾಲಿಬ್‌ನು ಪದೆಪದೇ ತನ್ನ ಮರಣವನ್ನು
ಆಶಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ೧೮೬೨ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪತ್ರವೊಂದರಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:
"ಇನ್ನೇನು ನಾನು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯಲಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಏನನ್ನೂ ತಿನ್ನಲಾರೆ,
ರೋಗಗಳು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿವೆ. ನನಗೇಗೆ ೭೬ ವರುಷ. 'ದೇವರಿಂದಲೇ
ಬಂದು ನಾವು ಪುನಃ ದೇವರನ್ನೇ ಸೇರುತ್ತೇವೆ'... ನನ್ನ ಶರೀರ ಜರ್ಜರಿತವಾಗಿದೆ.
ನನಗೆ ಈ ಹಿಂದೆ ಎಂದೂ ನೆನಪಿನ ಶಕ್ತಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲವೇನೋ ಎನ್ನುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ
ಅರುವುಮರವಾಗಿದೆ. ಇತ್ತಿತ್ತಲಾಗಿ ಕಿವಿಯೂ ಕೇಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನೆನಪಿನ ಶಕ್ತಿಯ
ಹಾಗೆ ಕೇಳುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಹ್ರಾಸವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ತಿಂಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲು
ಬಂದ ಮಿತ್ರರು ನನ್ನ ಅರೋಗ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಬೇಕಾದ ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು
ಬರೆದೇ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಅಕ್ಷರಶಃ ನಿರಾಹಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಮುಂಜಾನೆ
ಪಾನಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತುಣುಕು ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಹಾಗೂ ಪುಡಿಮಾಡಿದ ಬಾದಾಮು ಕೂಡಿಸಿ
ಸೇವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಗಂಜಿಯನ್ನು, ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಒಣಗಿಸಿ
ಕರಿದ ಮಾಂಸದ ತುಣುಕುಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮಲಗುವ ಮುಂಚೆ ಐದು
ತೊಲಿ ತೂಕದ ಮದ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಸಮ ಪ್ರಮಾಣದ 'ರೋಡ ವಾಟರ'ನ್ನು ಬೆರೆಸಿ
ಸೇವಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಜರ್ಜರಿತನಾಗಿದ್ದೇನೆ, ಪಾಪಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ, ವೃಥಾಚಾರಿಯಾಗಿ
ದ್ದೇನೆ, ಮುಂದೆ ನಡೆಯಲಿರುವ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಯೋಚಿಸಿ ನನ್ನ ಮುಖ ಕಪ್ಪಿಟ್ಟಿದೆ..."

೧೮೬೬, ತನ್ನ ಮರಣದ ಇಷ್ಟಿಯೆಂದು ತೋರಿಸುವ ಅವನ ಮರಣ ಶಾಸನ
ನಿರರ್ಥಕ ಶ್ರಮವಾಗಿದೆ. ಅವನು ೧೮೬೯ ಫೆಬ್ರುವರಿ ೧೫ರ ವರೆಗೂ ಬದುಕಿದ್ದನು.

೩. ಕಾವ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ

ಗಾಲಿಬ್ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಕಾವ್ಯಸಂಪ್ರದಾಯವು ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು
ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ವಿಚಾರಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ಬದುಕಿಗೆ ತೋರಿಸಬೇಕಾದ ಮೃಗವವ
ಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅದು ಸತ್ವಯುತವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸುಸಂಗತವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತ
ಗೊಳಿಸಿತು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ದಾರ್ಶನಿಕ, ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸಕವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಮುಖ್ಯ
ವಾಗಿ ಅಲ್ಪಕಾಲಿಕ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಪ ಬೆಲೆಯ ಮೂಲಾಂಶಗಳಿಂದಲೂ ಒಂದುಗೂಡಿದ
ದಾಗಿತ್ತು ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ. ಈ ಒಂದುಗೂಡುವಿಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿತೇ ವಿನಾ

ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದಾರ್ಶನಿಕತೆ ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆ ಅಥವಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾವ್ಯವು ಮಾನವೀಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ, ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯದ ಸಾಧನವಾಯಿತು. ಇದರ ದೋಷ, ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ರಿಸುವಲ್ಲಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಉದಾಸೀನತೆ ತೋರಿಸುವಲ್ಲಿ, ಕುಟುಂಬದಂತಹ ಮೂಲ ಘಟಕಗಳನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವಲ್ಲಿ, ಅವೇಶ ಹಾಗೂ ಉದ್ದೇಶಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅನುಭವದ ಎತ್ತರವನ್ನು ಶುದ್ಧ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಕಾವ್ಯವು ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಭೇದವಾಗಿ, ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಮನೋಭಾವ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅರಬ ಮುಸ್ಲಿಮೇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿತು. ಇದು ಪರ್ಶಿಯನ್ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಕೊಡುಗೆಯಾಯಿತು. ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿಯ ತುರ್ಕಿಯಂತೆ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯ ಭಾರತೀಯ ಮುಸಲ್ಮಾನರಂತೆ ಇದರ ಪ್ರಭಾವ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಬಂದವರ ಕೊಡುಗೆಯೂ ಹೌದು. ಇದರ ಮೂಲಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಉಗಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

೧. ಇಸ್ಲಾಂ ಬೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಭೌತಿಕ ಹಾಗೂ ಪಾರ ಮಾರ್ಥಿಕ ಜೀವನವು ಅಡಿಗಲ್ಲೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವುದು.
೨. ಚರ್ಚು ಅಥವಾ ಕಟ್ಟಾಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳ ಸಂಘಟನೆಯಂತಹ ಯಾವ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಿರದೆ ಮನುಷ್ಯ ಹಾಗೂ ದೇವರ ನಡುವೆ ನೇರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವುದು.
೩. ಧರ್ಮವನ್ನು ಕುರಿತು ತಾರ್ಕಿಕ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ ಗುಣ ಅನಿವಾರ್ಯ ಸಂಘರ್ಷಣೆ.
೪. ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿರುವ ಸೌಂದರ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆ ಹಾಗೂ
೫. ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವವರ ಒಲವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲತೆ.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿರಲಿ, ಮಾನವಸ್ವಭಾವವು ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವುದು. ಇತಿಹಾಸ, ಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದಿರುವುದು ಮಾನವನ ವಿಚಾರವು ಆತ್ಮನಿಷ್ಠವಾಗಿರುವಾಗಲೇ. ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರೀಕರಲ್ಲಿ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಶತಮಾನಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ಲಲಿತಕಲೆಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದವು. ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವು ಆತ್ಮನಿಷ್ಠವಾಗಿದ್ದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು

ಕಲೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯಲು ಸಮರ್ಥರಾದರು. ಈ ಕಲೆಗಳು ಸಾಮೂಹಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಮೂಲಕ ನಿರೂಪಣೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಸ್ಲಾಮ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಿಂದಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ ಪ್ರಚುರವಿತ್ತು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬಹಳಷ್ಟು ಆತಂಕವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿದವು. ಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಕಲೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿತು. ಕಾವ್ಯವಂತೂ ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸದಾವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಪರಂಪರೆಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಸಮಾಲೋಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠ ಧರ್ಮವಾಗಿರುವ ಇಸ್ಲಾಮದ ಭಾವನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಭಾವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಧ್ವನಿತಗೊಂಡಿವೆ.

ಸೂಫಿಗಳು ತಮ್ಮ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ, ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ಹಾಗೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅವರದೇ ಆದ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸವೂ ಇದೆ. ಇದು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ವಿಶಾಲ ಹಾಗೂ ನಿರೀತ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವ ಹಾಗೂ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ, ಬೌದ್ಧಿಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಫಲವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು ಈ ಹಲವು—ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುವವರ ಮೂಲಕ ಆದ ಪ್ರಾಚ್ಛರ ಸೋಲು, ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವದಿಂದ ಆದ ಅನ್ಯಾಯ, ಸ್ವಯಂವಿಚಾರಿಸಿ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದುದು, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮತಿಯುಳ್ಳವರು ಪರತತ್ವದಡೆಗೆ ಮಾರ್ಗಾನೈಪುಣ್ಯವಾಗಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡ ಹಂಬಲ. ಮೊದಲು ಸೂಫಿಗಳನ್ನು ಸಂಶಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಹಾಗೂ ಅವರಿಗೆ ಉಪದ್ರವ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರು ನೆಲೆಗೊಂಡರು. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಲು ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳಾದವು—ಸೂಫಿ ತರೀಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಷರೈಯಾ. ಮುಸಲ್ಮಾನನು ಈ ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಇಚ್ಛಾನುಸಾರ ಬದಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಿತ್ತು.

ಷರೈಯಾಕ್ಕೆ ಸರಕಾರದ ಬೆಂಬಲವಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಸರಕಾರ, ಷರೈಯಾದ ಪ್ರತಿ ನಿಧಿಗಳು ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರಿ ಉಲಮಾಗಳು, ಅಸಂಗತವಾದ ಷರೈಯಾವನ್ನು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಣನೀಯ ಆಚಾರವೆಂದು ನಿರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನೈತಿಕ ಮಟ್ಟವನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಆಗ ಮುಸಲ್ಮಾನನು ಆಳರಸರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿರಸಾವಹಿಸಿ ಪಾಲಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಅರಸರು ಪ್ರಜೆಗಳ ಕಲ್ಯಾಣದತ್ತ ಗಮನವಹಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ನೈತಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಾಗೂ ಆಳರಸರ ಅಸಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮರಸ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಸೂಕ್ಷ್ಮಮತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಆತ್ಮನಿಷ್ಠನನ್ನಾಗಿರಿಸಿತು. ಅವನು ತನ್ನದೇ ಆದ ಒಂದು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು

ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು ಅವನಿಂದಲೇ ಮುಂದು ವರೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಮಾಜ ಮಾತ್ರ ಇದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿತ್ತು.

ಅನುಭಾವವೇ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಕಾವ್ಯಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಸಹ ನಿಜವಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮನುಷ್ಯನು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಸಾಗಬೇಕೆಂದು ಸಾರಿತು. ದಾರ್ಶನಿಕವಾಗಿ ಅದು ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಏಕತಾವಾದ ತತ್ವ ವಹದಾಹ ಅಲ್-ಉಜೂದದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಏಕತಾವಾದ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವರ ಹಾಗೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವವರ ನಡುವೆ ಸಂಘರ್ಷಣೆಯಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಅರಿಯಬಹುದು. ಕವಿಯು ಗೌರವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದೇವರಿಗೆ, ಪ್ರವಾದಿಗೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನು ಸಿಯಾ ಆಗಿದ್ದರೆ ಇಮಾಮರದರಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ಸ ಬೇಕಿತ್ತು. ಮೀರ ಅನಿಸ ಹಾಗೂ ದಬೀರರಂತಹ ಕವಿಗಳು ಹುತಾತ್ಮರಾದ ಇಮಾಮ ಹುಸೇನ ಮತ್ತು ಅವನ ಕುಟುಂಬದವರನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತ್ರ ಬರೆದರು. ನಾಸ್ತಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕತೆಯನ್ನು, ಬಾಹ್ಯ ವಸ್ತುಗಳಿಗಿರುವ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಯ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗಿರುವ ಉಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಉರ್ದುಕಾವ್ಯವು ಸ್ಥಾನಿಕ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪರ್ಶಿಯನ್ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಕಸಿಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಈ ಕಾವ್ಯವು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಿಸರ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಯಮಗಳು, ವಿಧಿವತ್ತಾದ ನಿಬಂಧನೆ ಗಳು ಹಾಗೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನಂಬುಗೆಗಳು ಇವೆಲ್ಲವು ಅದುವರೆಗೆ ತಲ್ಪಿ ಹಾಕಿದಂತಹ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರೇಪಣೆ ನೀಡಿ ಬೌದ್ಧಿಕ ಹಾಗೂ ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಗಳಲ್ಲಿ ಏಕತೆಯುಂಟುಮಾಡಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿತು. ಗಾಲಿಬ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಬೌದ್ಧಿಕತೆ, ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆ ಹಾಗೂ ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಭಾರತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಗಳಿಸಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಕಾವ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ ತನ್ನದೇ ಆದ ಇತಿಹಾಸ ಹಾಗೂ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ತನ್ನದೇ ಆದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ಧೂತವಾದದ್ದು ಪ್ರೇಮ.

ಪ್ರೇಮ ವಿಷಯವು ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದುದು. ಹೇರಳವಾದ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ಅಲೌಕಿಕ ಪ್ರೇಮ ಸಾಮರಸ್ಯ ಹೊಂದಿರುವುದು ಪರ್ಶಿಯನ್ ಕಾವ್ಯದ ಅದ್ವಿತೀಯ ಗುಣವೆನ್ನಬಹುದು. ಮುಘಟ್ಟಿಯಗಾಜಿನ ಮುಖಾಂತರ ಬೆಳಕು ಬರುವಂತೆ ಅಲೌಕಿಕ ಪ್ರೇಮ ಲೌಕಿಕದ ಮುಖಾಂತರ ಬರುತ್ತದೆ. ಲೌಕಿಕಪ್ರೇಮ ಅಲೌಕಿಕಪ್ರೇಮದ ಮುಖಾಂತರ ದೈವೀಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆದು ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವ ದಲ್ಲಿ ಅದು ಗೋಚರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಪ್ರೇಮವು ದೇವರ ಹಾಗೆಯೇ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವವಾದುದು. ಅದು ಪ್ರೇಮಿಗಳಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಧೇಯತೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡುವ, ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಹಾಗೂ ದ್ವೇಷಿಸುವ, ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುವ, ವಿಷಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಬಂದವರಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ನರಕಗಳ ಪ್ರತಿಫಲ

ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಿದೆ. ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಒಂದಲ್ಲ ಎರಡಲ್ಲ ಅನೇಕ ಮುಖಗಳಿವೆ. ಅದು ಬುದ್ಧಿಯ ಕಿರಣವನ್ನು ಸ್ಫುರಣಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರೇಮದ ಎದುರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಜ್ಞಾನ ಅಸಂಬದ್ಧವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಿಲ್ಲದ, ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಹೋಗದ ಎಲ್ಲ ಹೊಣೆಗಳಿಂದ, ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯಗಳ ದ್ವಂದ್ವದಿಂದ, ಬಹುಮಾನ-ಶಿಕ್ಷೆಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ, ಸ್ವರ್ಗ-ನರಕಗಳ ಭೇದದಿಂದ-ಈ ಎಲ್ಲ ಬಾಹ್ಯರೂಪಗಳಿಂದ ಅದು ಆತ್ಮವನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪ್ರೇಮವಾಗಿ ಗಾಢವಾದ ಅನುರಾಗವನ್ನು, ಉನ್ನತತೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಾರ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ಅಲೌಕಿಕ ಪ್ರೇಮ ಎರಡೂ ಒಂದಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾದಾಗ ಪ್ರಿಯತಮೆ ಪರತತ್ತ್ವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲಳು. ಪರತತ್ತ್ವ ಶಕ್ತಿ ಮಾನುಷ ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ರೂಪಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರೇಮಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಪ್ರೇಮ ಪ್ರೇಮಿಯ ಗುಣವೂ ಹೌದು. ಅದು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸತತ ಜ್ವಲಿಸುವ ಆತ್ಮದ ಉರಿಯಾಗಿ, ಸಾಧನ ಹಾಗೂ ಸಾಧ್ಯವೆರಡೂ ಆಗಬಲ್ಲದು. ಇದು ಪ್ರೇಮಿಯನ್ನು ಅತಿಮಾನುಷನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲದು.

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇದು ಪ್ರೇಮಿಯನ್ನು, ಕವಿಯನ್ನು ಪ್ರೇಮ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮದರಿವು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವ ಹಂಬಲ ಅವನನ್ನು ಪ್ರೇಮದ ಪ್ರಭಾವ ವಲಯದಲ್ಲಿ ತರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ಸಂಕೇತ ಅವಶ್ಯಕವೆನಿಸಬಹುದು ಆಥವಾ ಎನಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಪ್ರೇಮಿಗಳ ಎರಡು ಪ್ರಥಮ ಮಾದರಿಗಳು—ಆರಬ್‌ದ ಮಜನು ಹಾಗೂ ಪರ್ಶಿಯನ್‌ದ ಫರ್ರಾದ್—ಉರ್ದುಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿವೆ. ಮಜನು ಮರುಭೂಮಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಂದ ಆವರಿಸಿದ್ದಾನೆ, ಲೈಲಾಳ ಪ್ರೇಮ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ಕೃಶನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಫರ್ರಾದ್ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮೆ ಷಿರಿನಳ ಸಲುವಾಗಿ ಷಿಕಾಸಿಯಿಂದ ಗುಡ್ಡೆಗಾಡನ್ನು ನೆಲಸಮಗೊಳಿಸುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಲೈಲಾ, ಮಜನುವಿನ ಪಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಉದಾಸೀನತೆ ತೋರಿಸುತ್ತಾಳೆ; ಮಜನುನ ಸ್ಥಿತಿ ಹಾಗಾದರೆ ಇತ್ತ ಫರ್ರಾದ್ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದನ್ನು ಸಾಧ್ಯಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿ ಷಿರಿನಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಜಯಿಯಾಗಿ ಬಹುಮಾನದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಷಿರಿನಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆನ್ನುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಹೆಚ್ಚಿದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಷಿರಿನ್ ಅವನಿಗೆ ದೊರೆಯದಂತೆ ಮೋಸದ ಯತ್ನ ಕೈಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮಜನು ಮತ್ತು ಫರ್ರಾದ್ ಇಬ್ಬರೂ ಕೇವಲ ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕವಿಯೂ ತಾನು ಬಯಸಿದಂತೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಬಹುದು. ಇವು ಉಚಿತಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸುವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಚಿತ್ರಣಗಳಲ್ಲ.

ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಲೆತ್ತಿದ್ದೆ -
ಮಜನುನ ಮೇಲೆ!
ಆದರೆ ಆಗಲೇ ನನಗೆ ಹೊಳೆಯಿತು-
ನನಗೂ ಭೇದ್ಯ ಶಿರವಿದೆಯೆಂದು!

ಗಾಲಿಬ್ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಣಯದ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವವ ಮಜನು ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಮಜನು ಹೆಸರು ರೂಢನಾಮವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ತ್ವರಿತ ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಇದು ಕವಿಯ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಹ ಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ಅಲೌಕಿಕ ಪ್ರೇಮ ಎರಡೂ ಒಂದರಲ್ಲೊಂದು ಬೆರೆಯುತ್ತವೆ. ಕವಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮೆಯನ್ನು ಮೋಹಕಳೆದು, ಅಲೌಕಿಕ ಸುಂದರಿಯೆಂದು, ಮೋಸಗಾರಳೆಂದು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯೆಂದು, ಅವಳೇ ದೇವರೆಂದು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಕವಿಯನ್ನು ದೂಷಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಿಯತಮೆಯೇ ಕವಿಯ ಮನೋಭಾವಕೃತನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಕವಿ ಖುಸ್ತು ಒಂದು ಮುಂಜಾನೆ ತನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗುರು ಶೇಖ ನಿಜಾಮುದ್ದೀನರ ಕಣ್ಣುಗಳು ನಿನ್ನ ಇರದೆ ಕೆಂಪಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ. ಇಡೀ ರಾತ್ರಿ ಶೇಖ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದಿದ್ದರೆಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯ ವೈಖರಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಕೇಳಿದ—“ಯಾರ ತೋಳೆತ್ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆದೆ?” ಎಂದು. ಈ ರೀತಿ ಅಸೂಯೆಗೊಂಡ, ಸಂಶಯಯುತ ಪ್ರೇಮಿಯು ತಾನು ಪ್ರೀತಿಸಿದ ಚಂಚಲ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಕೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಕವಿ ಹಾಗೂ ಅನುಭಾವಿ ಸರ್ಮದ್ ಮರಣ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದ. ವಧೆಮಾಡುವವನು ಖಡ್ಗ ಹಿಡಿದು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಅವನು ಮುಗುಳ್ಳಕ್ಕು—“ಬಾ, ನೀನು ಯಾವುದೇ ರೂಪ ದಲ್ಲಾದರೂ ಬಾ. ನಾ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಲ್ಲೆ” ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಗಾಲಿಬ್ ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ :

ನಾನು ಕೊಲೆಗಡುಕಾಗಿ ಅಂಜಿ ; ಬೋಧಕನೊಂದಿಗೆ ಜಗಳಾಡೆ
ಪರಿವರ್ತಕರೂಪ ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ, ವೇಷ ಬದಲಿಸಿ
ಬರುವವರು ದೂರೆಯುವುದನ್ನು ನಾನು ಗುರುತಿಸಬಲ್ಲೆ !

ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ನಜೀರ ಕವಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ :

ನಖಶಿಖಾಂತ ನಾನು ಎತ್ತತ್ತ ನೋಡಿದರೂ
ಒಂದು ಪವಾಡ ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ತನ್ನತ್ತ
ಅರ್ಪಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ : 'ಇದೋ ! ನಾಲ್ಕದ್ದೇನೆ' ಎಂದು.

ಅವನು ಮನುಷ್ಯ ದೇಹವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆಯೇ ಎನಿಸಿ ಅದರಾಚೆಗಿಲ್ಲ. ಭೌತಿಕತೆಯಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದಡೆಗೆ ಸಾಗುವ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದನ್ನು ಅಜ್ಞಾತ ಕವಿಯು ಬರೆದ ಈ ದ್ವಿವದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು:

ಕಳೆದ ರಾತ್ರಿ ಅನಿಯಂತ್ರಿತ ಚಂಚಲ ಕೇಶರಾಶಿಯರೂಪ
ನನ್ನ ಹೃದಯದ ಸುತ್ತ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿತು—ಮತ್ತೆ ಅಡಗಿತು !

ದೇವನ ಮುಖದಂತೆ ಜಾಬ್ಬಲ್ಯಮಾನವಾದ ಕಾಂತಿಯೊಂದು
ನನ್ನೆ ದೆಯಲ್ಲ ಎದ್ದು ತ್ವರಿತರ ಹೊಳೆಯಿತು—ಮತ್ತೆ ಅಡಗಿತು !

ಅನುಭಾವಿಗಳು ಹೃದಯವನ್ನು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದರು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವಗಳು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಘಟನೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಸಹಜ ವಾಗಿಯೇ ಕವಿಗಳು ಹೃದಯ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಅದರ ಎಲ್ಲ ಅರ್ಥಗಳೊಂದಿಗೆ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅದು ಪ್ರೇಮಪೀಠ, ಮನಸ್ಸಿನ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವದ ನೆಲೆ, ರಹಸ್ಯಗಳ ರಹಸ್ಯ, ಸರ್ವಮುಖಗಳ ಮೂಲ. ತನ್ನಲ್ಲಿಯ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಚಯಿಸಿ ಸೃಷ್ಟಿಸುವ, ಪರಿವರ್ತಿಸುವ, ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವಂತಗುಣ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಮದ್ಯಪಾನ ವರ್ಜ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಈ ವಿಧಿವತ್ತಾದ ಭೋಗವರ್ಜನೆಯ ಗುಣವನ್ನು ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದೆ. ಈ ಕಟ್ಟನ್ನು ಮುರಿದು ಮದ್ಯ ಪಾನ ಮಾಡುವವರು ಪಾಪ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆಯೇ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ನಾವಿಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಕವಿಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮದ್ಯವರ್ಜ್ಯ ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಆಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಕರೆದರು. ಪರ್ಶಿಯನ್ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಮದ್ಯ ನೀಡುವ ಸಾಕಿ, ಮಯಿ-ಖಾನಾ, (ಮದ್ಯದಂಗಡಿ) ಇವೆಲ್ಲ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಂಕೇತಗಳ ಉಚ್ಚಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಮಸೀದೆ ಮತ್ತು ಮದ್ಯದಂಗಡಿ ಎರಡು ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ಮಾರ್ಗಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಾಬಾ ಮತ್ತು ದೇವಾಲಯ, ಶೇಖ (ಇಲ್ಲಿ ಶೇಖ ಎಂದರೆ ಸೂಫಿ ಶೇಖ ಎಂದಲ್ಲ ಪಂಡಿತ, ಬೋಧಕ ಬಾಹ್ಯದೈವಭಕ್ತಿ ಯುಳ್ಳವರು ಎಂದರ್ಥ) ಹಾಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅದೇ ಭಿನ್ನತೆಯ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳು.

ಮರಣದಂಡನೆ ಹಾಗೂ ದುರ್ಮರಣಗಳು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ ಕವಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲಾಗಲಿ, ಜನರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಮೇಲಾಗಲಿ ಯಾವುದೇ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಲಿಲ್ಲ. ಮನ್ಸೂರ ಹಲ್ಲಜ ಸೂಫಿಯು “ನಾನು ಪರಮ ಸತ್ಯ” “ನಾನು ದೇವರು” ಎಂದು ಸಾರಿದುದಕ್ಕೆ ಗಲ್ಲು ಅಥವಾ ಶಿಲುಬೆಗೆ ಏರಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಅವನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತುಗಳು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆ ಸಂಕೇತಗಳಾದುವು. ‘ಗಲ್ಲು’ ಮತ್ತು ‘ನೇಣು’—ಓರ್ವವ್ಯಕ್ತಿ ನಿರ್ಭೀತನಾಗಿ ಸತ್ಯವನ್ನು ನುಡಿದಿದ್ದಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಸಂಕೇತಗಳಾದವು. ಖಡ್ಗ, ಕಠಾರಿ, ಬಿಲ್ಲು ಹಾಗೂ ಬಾಣ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಮೆಗಳಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದವು. ಕೆಲಸಲ ಇವುಗಳ ಉಪಯೋಗ ನಮಗೆ. ರುಚಿಸವು ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಅತಿಶಯದ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಇವು ಅನುಚಿತವೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಪ್ರಿಯತಮೆಗೆ ‘ವಧೆಮಾಡುವವಳು’ (ಕಾಶಿಲ್) ಎಂಬ ಪದ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂತು, ಪ್ರೀತಿಗೆ ‘ಕಾಫಿರ್’ ಪದ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಂತೆ.

ಗಾಲಿಬ್ ಇಡೀ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಅದರ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯನ್ನೂ ತಾನು ಪಡೆದ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದಾಗಿ ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಹೊರಗಿನ ಸೌಂದರ್ಯೋ

ಪಾಸನೆಯ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸ್ವಪ್ರಜ್ಞತೆಯ, ಮೌಲಿಕತೆಯ ಸುಸಂಧಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡನೇ? ಸಮಕಾಲೀನ ಉರ್ದುಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಹೊಸ ಪ್ರಭೇದಗಳ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಉರ್ದುಕಾವ್ಯವನ್ನು ನಿಜಕ್ಕೂ ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿವೆ. ಕೆಲ ಅತೀವ ನವೀನರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಗಾಲಿಬ್ ಕಾಲದ ಗಜಲ್ ಪ್ರಭೇದಕ್ಕೆ ಮರಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಶ್ರೀಮಂತ ಅನುಭವಗಳಲ್ಲಾಗಿದ್ದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ಅನುಭವಗಳಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವಿನ ನಿರೂಪಣೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ನವ್ಯರು ಮೂಲತಃ ಈ ಗಜಲ್ ಪ್ರಭೇದದ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡೆದ್ದರು. ಹೊಸ ಚೇತನವನ್ನು ಹಳೆಯ ಪ್ರಭೇದದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿರುವುದು, ಗಾಲಿಬ್‌ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಪರಂಪರೆಯ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹಾಗೂ ಸ್ವಪ್ರಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಗಜಲ್‌ನ್ನು ಒಂದೇ ಭಂದಸ್ಥಾನಲ್ಲಿರುವ ದ್ವಿಪದಿಗಳು ಹಾಗೂ ನಿಯಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಎರಡನೆಯ ಪಾದ ಪ್ರಾಸಬದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುದು ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಬಹುದು. ಗಜಲ್‌ದಲ್ಲಿಯ ದ್ವಿಪದಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಿಲ್ಲ; ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ವಿಪದಿ ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣವಿರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯರೂಢಿ. ಎಂಟು ದ್ವಿಪದಿ ಗಜಲ್‌ದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾವ್ಯ ವಸ್ತುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಘನೀಕೃತವಾದ ಚತುರೋಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಪೂರ್ಣ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದೇ ಇದರ ಉದ್ದೇಶ. ಗಜಲ್ ಪ್ರಭೇದದ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಆರೋಪವೆಂದರೆ ಇದು ಕವಿಯನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ ಹಚ್ಚುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಪ್ರಾಸಬದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದ ಜೋಡಣೆಗೆ ಅವನ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು. ಇನ್ನೂ ಒಂದು ದೋಷವೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಭಾವನೆ ಅಥವಾ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕೂಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ವಸ್ತುವಿನ ಪ್ರಕಾರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭೇದ ಮಾರ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ, ಪ್ರಭೇದದ ಪ್ರಕಾರ ವಸ್ತುವಿನ ಮಾರ್ಪಾಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡು ಆರೋಪಗಳೂ ಸತ್ಯ. ಆದರೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಗಜಲ್, ಭಾಷೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹಾಗೂ ಸಂಗೀತದ ಸೊಬಗನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಹುಬೇಗನೇ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಮರ್ಶಕರು ತೀವ್ರ ಅಸಮಾಧಾನ ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಅದರ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು. ಅವರ ಆರೋಪಗಳೇನೇ ಇದ್ದರೂ ಇದು ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಕವಿಗಳನ್ನು ಗಜಲ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರನ್ನಾಗಿಸಿದೆ.

೪. ಕವಿ ಗಾಲಿಬ್

ಗಾಲಿಬ್ ತಾನು ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಿದ ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ತೀರ ಮೊದಲೆಂದರೆ ಹತ್ತುವರುಷದವನಿದ್ದಾಗ ಅಥವಾ ತಡವೆಂದರೆ ಹದಿನೈದು ವರುಷದವನಿದ್ದಾಗ ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯಲೂ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರಬೇಕು. ಅವನ ಶಿಕ್ಷಣವು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಸುಸಂಬದ್ಧವಾದ ಕಾವ್ಯರಚನೆಯ ಹಂತವನ್ನು ತಲುಪಬೇಕಾದರೆ ಎಷ್ಟೋ ವರುಷಗಳಿಂದ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಅವನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯರಂಗವನ್ನು ತಾರುಣ್ಯದ ವಿಲಾಸಗಳ, 'ಅನೈತಿಕ' ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಬಹುಶಃ ಇದೆಲ್ಲ ಅವನ ಮದುವೆಯ ವರುಷದೊಂದಿಗೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಹಿರಿತನದಿಂದಾಗಿ ತನ್ನಂತೆಯೇ 'ಅನೈತಿಕ' ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಹಿರಿಯರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಯಲು ಅವನಿಗೆ ಸುಲಭವಾಯಿತು. ಅವನಿಗೆ ಆರಂಭದ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಅತ್ಯವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಮುಂದುವರೆಯಬೇಕೆಂದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಹಾಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಿದವರು ಯಾರು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸುವುದು, ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ವಿವರಗಳೂ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕಾವ್ಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗದು. ಕಾರಣವಿಷ್ಟು: ಅವನ ಮೊದಲಿನ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗಳ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಅವನ ಗಜಲ್‌ಗಳನ್ನು ಕೊನೆಯ ಪ್ರಾಸವಿರುವ ಶಬ್ದಗಳ ವರ್ಣಾನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಜೋಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಅವನು ತೀರ ಮೊದಲು ಬರೆದ ಗಜಲ್, ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ತೀರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಮೊದಲ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಸ್ವತಃ ಗಾಲಿಬ್‌ನೇ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಭೋಪಾಲದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳೆ ಆಧಾರವೆನ್ನಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಬಾರದೆ ಇರುವ ಗಜಲ್ ಗಳು ಕಾಲನ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿವೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.¹

ಗಾಲಿಬ್ ೧೮೨೨ರ ವರೆಗೆ ಅಂದರೆ ತನ್ನ ೨೫ನೇ ವರುಷದವರೆಗೆ ಉರ್ದುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಅವನು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಾವ್ಯ

¹ ದೀವಾನೆ ಗಾಲಿಬ್, ಬ ಒತ್ತಿ ಗಾಲಿಬ್, ನುಸಖಾಯಿರಾಮಶಿರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸ್ವತಃ ಗಾಲಿಬ್‌ನೇ ಬರೆದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಮಶಿರವಲ್ಲ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದಾಗಿ, ಜನವರಿ ೨೨, ೧೯೭೨ ರ "ಹಿಂದೂ" ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವರದಿಯಾಗಿದೆ. (ಅನುವಾದಕ).

ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಈ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೇಮಾದರ ಅಪಾರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯ ಉರ್ದುವಿಗಿಂತ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿದ್ದಿತು.¹⁸ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ತೊಡಗುವ ಮೊದಲು ಅವನು ಹೆಸರಾಂತ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಲೇಖಕರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದನು. ತನಗೆ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕೃತ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಗಾಲಿಬ್. ಅದು ಅವನ ವಿಲಕ್ಷಣತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ತನಗೆ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಯಾರು ಕಲಿಸಿದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಗಾಲಿಬ್ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಕಥೆಯನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ: "ಓರ್ವ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷಾಪಂಡಿತ ಇರಾನದಿಂದ ಬಂದು ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದ. ಆತ ಸಮಗ್ರ ಎರಡು ವರುಷಗಳ ಕಾಲ ನನಗೆ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕಲಿಸಿದನು". ಕೆಲಕಾಲದನಂತರ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಗಾಲಿಬ್‌ನೇ ಅಲ್ಲಗಳೆದಿದ್ದಾನೆ, ಆ ಮಾತು ಬೇರೆ. ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಕಾವ್ಯರಚನೆಯ ಮಜಲು ೧೮೫೦ ರಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿಯಿತು. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಆಸ್ಥಾನದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರರಸ್ಥಾರ ದೊರೆಯಿತು. ಆದರೆ ಅವನು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ೧೮೫೦ರ ನಂತರದ ಏಳುವರುಷಗಳು ಅವನ ಉರ್ದುಕಾವ್ಯದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಉಚ್ಚಾಯಕಾಲವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ೧೮೫೦ರ ನಂತರ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಬರೆದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ, ಕೆಲವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಹೋಲಿಕೆಗಳುಳ್ಳ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವನ ಕಾವ್ಯದ ಎರಡನೆಯ ಮಜಲಿನಲ್ಲಿ ಭಾವಗೀತೆಯ ಅಂಶ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಜೀವನದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ವ್ಯಂಜಕತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರತಿಮೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರಣ ಕೊಡದೆ, ಅದನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಲ್ಪನಾ ವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಸರಳಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಅವನ ಎರಡನೆಯ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿಯ ಕವನಗಳು, ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೆ ನಿಲುಕದಷ್ಟು ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಗಾಲಿಬ್ ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕತೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಬೌದ್ಧಿಕತೆಯನ್ನು ಎಂದೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಭಿರುಚಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಿರುವ ಮತ್ತು ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಕವಿಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವಿದ್ದುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಗಾಲಿಬ್ ತನ್ನ ಪರಿಸರದೊಂದಿಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡನೆನ್ನಬೇಕು. ಸಮಾಜದ ಅಭಿರುಚಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಚಲಿತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಸ್ವಪ್ರತಿಭೆಯ ಕೆಲವಂಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಬಹುಶಃ ಇದರಿಂದಾಗಿಯೇ ಎನ್ನೋ ಅವನು ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯಪ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚಿನ ಕವಿಯೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈಗ ಅವನು ದೂರದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆವ ಹಿಮಾಚ್ಯಾದಿತ ಗಿರಿಶಿಖರವಲ್ಲ. ಪರ್ವತವನ್ನು, ಅಲ್ಲಿರುವ ಗಿಡಗುಂಡಿಗಳನ್ನು, ಸುಳಿವ ತಂಗಾಳಿಯನ್ನು, ಹಿಮ ಕರಗಿ ಝರಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುವುದನ್ನು, ಕಣವೆಯಲ್ಲಿ ಧುಮುಕುವುದನ್ನು ಈಗ ಸುಲಭವಾಗಿ ಯಾರಾದರೂ ನೋಡಬಹುದು.

ಅವನ ಸಮಕಾಲೀನರ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾದ ಕವಿಗಳಿಂದ ಗಾಲಿಬ್ ಪ್ರಭಾವಿತನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚರಿಪಡಬೇಕಾದುದೇನಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಃ ಗಾಲಿಬ್‌ನೇ ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನ ಕವಿಯಾದ 'ಬೇದಿಲ್'ನ ಕಾವ್ಯಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದುದನ್ನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ:

'ಬೇದಿಲ್'ನ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಭವ್ಯ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನಾನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾರೆ
ನನ್ನಲ್ಲಿ ಆತನ ಬಗೆಗಿರುವ ಗೌರವಾದರದ ಅಪಾರತೆಯ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದೆ,
ಹಸಿಯೊಂದು ಸೀಮಾತೀತವಾದ ಕಡಲಿನ ಬಗೆಗೆ ಏನು ಹೇಳಬಲ್ಲುದು?

'ಬೇದಿಲ್' ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯ ಸುವಿಖ್ಯಾತ ಕವಿ. ಅವನ ಶೈಲಿ ಸ್ಫುಟವಾಗಿಯೂ, ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಆರಂಭದ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೇದಿಲ್‌ನ ಕಾವ್ಯಭಾಯಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಉರ್ದು ಹಾಗೂ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷಾಕವಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಗಾಲಿಬ್ ಕವಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟಿತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಓರ್ವ ಘನವಿದ್ವಾಂಸರೂ, ವಿಮರ್ಶಕರೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಖುರ್ಷಿದ್-ಉಲ್-ಇಸ್ಲಾಂ ಅವರು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.²⁰ 'ಮುಷಾಯಿರಾ' (ಕವಿಗೋಷ್ಠಿ) ಗಳಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಸವನ್ನು ಮೊದಲೇ ಸೂಚಿಸುವುದು ಸಂಪ್ರದಾಯ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯರಚನೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ, ಕಾವ್ಯದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವ ಶಕ್ತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕಾವ್ಯರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ವೈಪೋಷಿತಿಯೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಚಲಿತ ಅಭಿರುಚಿಯೇ ನಿರ್ಣಾಯಾತ್ಮಕವಾಗಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಈಗಲೂ 'ಮುಷಾಯಿರಾ' ದಲ್ಲಿ ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಗಜಲ್‌ದ ಪದ ಲಾಲಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಛಂದಸ್ಸು ಮೊದಲೇ ಸೂಚಿಸಿದ್ದರೂ ಆ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ, ನೈಜವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆಯೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸದೆ ಇರದು. ವಿಮರ್ಶಾವಿಚಕ್ಷುರು ಕವಿಯು ಪರಂಪರಾನುಗತವಾಗಿ ಬಂದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾನೋ ಅಥವಾ ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕತೆಯನ್ನು ಮೆರೆದಿದ್ದಾನೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಥಟ್ಟನೆ ಗುರುತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಿಮರ್ಶೆಯು, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯುತವಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲವೆ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿಶ್ರಮ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ ಎಂಬುದರ ನಡುವೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಭೇದವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯುವ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಬಳಕೆ, ಅಡುಮಾತಿನ ಕುಶಲ ಪ್ರಯೋಗ ಮೆಚ್ಚಬಹುದು. ಆದರೆ ಪದ್ಯರೂಪ ಒಂದರಿಂದಲೇ ಕಾವ್ಯ ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಾರದು. ಗಾಲಿಬ್ ಸ್ವಭಾವತಃ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅವನು ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗ್ರಾಹಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅವನು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಚಾರದಿಂದ ದೂರವಿರಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಕೇಳುಗರು ಹಿರಿಯರಿರಲಿ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಹಿರಿಗೆಯ ಸ್ನೇಹಿತರಿರಲಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ ವಾಚನದಿಂದ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಕಾವ್ಯ ಅವರು ನೀರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೂ ಸಹ ಅವನು

ಕಾವ್ಯಪರಂಪರೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾಷಾಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ತಿಳಿದ ಕಾವ್ಯಾನಂದವನ್ನು ಅವನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಅವರಿಗೆ ಆಹ್ವಾನ ನೀಡಿದ್ದನು. ಅವರು ಅವನನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಡೆಗಣಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅವನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ಅಸಮರ್ಥರೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಸೋಲನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ, ತಾಳ, ಲಯ ಅದುವರೆಗೆ ಉರ್ದುಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಕಂಡರಿಯದ ಚಮತ್ಕಾರವಾದ, ಮೋಹಕವಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಇದ್ದವು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥದ ಅನೇಕ ಸ್ತರಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅದೇ ಶಬ್ದ ಸಮುಚ್ಚಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಯಾವ ಅರ್ಥವೂ ಹೊರಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಚಾರಸಂಕ್ಷೇಪತೆ ಕುಶಲ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಿತ್ತು. ಕೆಲಸಲ ಶಬ್ದಗಳು ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಗಳು ಸಿಡಿದು ಬರುವಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಲುಪುತ್ತಿದ್ದವು. ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಬೆಳಕು ಕೊಡಿಸುವ ಬದಲು ಶಬ್ದಗಳ ಚಮತ್ಕಾರತೆಯ ಬಣ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದೂ ನಿಜ. ಅವನ ತಾರುಣ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾದ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ ಓರ್ವ ಹಿರಿಯ ಮನುಷ್ಯ ಅದ್ಭುತವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರ್ಥರಹಿತವಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಿ ಕವಿತೆಯನ್ನು ವಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಓದಿದನು. ಗಾಲಿಬ್ ಶೂನ್ಯಚಿತ್ರದಿಂದ ಆತನನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಿರಲು ಆತ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಕವಿಯು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾವ್ಯ ಬುದ್ಧಿಗಮ್ಮವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತರೆ ಇಂತಹ ಅರ್ಥ ಹೀನ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಅವನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಗಾಲಿಬ್‌ನಿಗೆ ಹೇಳಿದನೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ.

ಆರಂಭದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಾಲಿಬ್, ಬೇದಿಲ್ ಹಾಗೂ ಇತರ ಕವಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕಷ್ಟದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷ ಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಂದ ಹೊಸ ಅರ್ಥ ಸೃಜನವಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಕಾವ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಸ್ತುವಿಗೆ ನವೀನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು, ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಳಗೊಳಿಸಬೇಕಾದರೆ ಹೊಸ ಶಬ್ದಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕಾವ್ಯಮಾಧ್ಯಮವನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತು ಕೊಂಡನು. ಅನಿರ್ಬಂಧವಾಗಿ ಉರ್ದು ಹಾಗೂ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನುಡಿಗಟ್ಟನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಏಕೀಭವಿಸಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದರಿಂದ ಗಾಲಿಬ್ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಸಮಾಧ್ಯಮವನ್ನೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತಂದನು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವನು ನಿಜಕ್ಕೂ ಅದ್ಭುತವಾದುದನ್ನು, ಅದ್ವಿತೀಯವಾದುದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದನೆನ್ನಬೇಕು. ವಿಚಾರಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಕೊಂಡ ಮಧುರವಾದ ಭಾಷೆ ಹಿಡುಗನನ್ನು ಮಂತ್ರಮುಗ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸತಾದ ಬೌದ್ಧಿಕ ಹಾಗೂ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಗಾಲಿಬ್ ಯಾವ ನವೀನವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೃಜಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ? ಅವನ ಆರಂಭದ ಮಜಲಿನ ಕವಿತೆಯ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳೋಣ:

ಈ ಜೀವನದ ಉದ್ದೇಶರಹಿತವಾದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು
ಮುಂದಿನ ಜೀವನದ ಉಶಕ್ರಮ ಮಾಡಲೆಂದು ಮಾತ್ರ
ಅದಕೆಂದ ಪ್ರೇಮದ ವೈಭವಪೂರ್ಣ ಮಾರ್ಗದರೆ ಚಲಿಸಬೇಕು
ಅತ್ಯದ ದುಃಖ, ಅದೊಂದು ಅಶಾಂತಿಯ ತತ್ಕಾಲದ ವಿಚಾರ ಮಾತ್ರ.

ಕೇವಲ ಈ ಅನುವಾದ ಸಾಕಾಗಲಾರದು ಕವಿತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು. ಇಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಸರಳಾನುವಾದ ಹಾಗೂ ವಿವರಣೆ ಅವಶ್ಯ. ಆದರೊಂದಿಗೆ ಘನೀಕೃತವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಗಾಲಿಬ್ ಕವಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: "ತಾತ್ಕಾಲಿಕತೆಯನ್ನು ಅನಂತತೆಯೊಂದಿಗೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಗೊಳಿಸಲು ಮನುಷ್ಯನು ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಭವಿಷ್ಯದ ಜೀವನಕ್ಕನು ಸರಿಸಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರಯಾಸಕರವೂ ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕವೂ ಆಗಿದೆ. ನಾವು ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಜೀವನದ ನಿಜದೈವಿಯ ವನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಸಹಜ ಸೌಂದರ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆ, ಪ್ರೇಮ, ತೀಕ್ಷ್ಣ ಕಾಮನೆ ಮನುಷ್ಯಸಹಜವಾದ ಅಭಿಜ್ಞೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದೇ ಜೀವನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ನಾವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯರಾಗೋಣ, ಜೀವನವನ್ನು ನಿರಂತರ ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡೋಣ. ನಾವು ಒಂದುವೇಳೆ ಆಯಾಸಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ನಾವು ವಿಶ್ರಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದುದೇ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಅರಿತು, ಮಾರ್ಗವು ದೀರ್ಘವಾಗಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿಯಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು, ನಾವು ನಮ್ಮ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ್ದಾದರೆ ನಮ್ಮ ಆಯಾಸ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ."

ನೈತಿಕ ಅಧಃಪತನಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟರೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಇದು ಪ್ರೇಮದ ಸೃಷ್ಟಿಕರಣ, ವಿಶ್ಲೇಷಣ, ತೀಕ್ಷ್ಣತೆ, ಗಾಢಾನುರಕ್ತತೆ ಹಾಗೂ ಇವುಗಳಿಂದ ಸೃಜನವಾಗುವ ಒಂದು ಅವ್ಯಾಹತ ಗತಿ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಜನ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಅಸಮರ್ಥರು ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವೆನಿಸು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನೀತಿ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳವರು ಕಟ್ಟಳೆಗಳೇ ಉದ್ದೇಶವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಲಾರರು, ಈ ನಿಯಮ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ದೈವದತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ವಿಚಾರಗಳಿರಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಯೊಂದಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಅದರಿಂದಲೇ ಅವರು ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಈ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರದವರು ರಮ್ಯ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಮೋಹಕವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶನ ಗೊಳಿಸುವುದೇ ಕವಿಯ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಕವಿಯು ತಮ್ಮ ಹಂತದಲ್ಲಿ ನಿಂತೇ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು, ಮಾತನಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೇನೇ ಅವರು ಭಾವೋದ್ರೇಕಗೊಳ್ಳುವರು ಹಾಗೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗುವರು. ಅವರು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ವಿಚಾರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಆಯಾಸದಿಂದ ದೂರವಿರಲು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ.

ಇದ್ದುದನ್ನು ಅವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಏನಾಗಬೇಕು ಎಂಬುದರ ಚಿಂತನಮಾಡಿ ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನಿಂದಲೂ ಪರಾಜ್ಞುಖರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿ ಏನು ಬೇಕು? ಮನುಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಉಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಹಾಗೂ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಶೋಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಗಮನ ವೀರುವುದಿಲ್ಲ. ಗಾಲಿಬ್ ತಾನು ಏನು ಶೋಧನೆ ಮಾಡಿರುವನೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕೇವಲ ಶೋಧನೆಗೆ ಪ್ರೇರೇಪಣೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಕವಿಯ ಕಾರ್ಯ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದಲ್ಲ, ಅಳವಾದ ಅಸಂತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಕೊನೆಯಿರದ ಅವಿಶ್ರಾಂತತೆಯನ್ನು ಸೃಜಿಸಿ ಜೀವನದ ಸಾಧ್ಯಸಾಧ್ಯತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸಲು ಒತ್ತಾಯಿಸುವುದು. ಇಂಥ ವಿಚಾರ ಬದುಕನ್ನು ಮಹತ್ತರವಾದ ಅನುಭವವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು. ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೋಣ:

ನನ್ನ ಚೆಲುವಿನ ಮಿಂಚಿನ ಹೊಳಪಿನಿಂದಾಗಿ
ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿ ಸುಟ್ಟು ಕೇವಲ ರೆವೆಯ ಕೂದಲು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯಿತು,
ಎಲ್ಲ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿ ಉಳಿಯುವ ಹಾಗೆ!
ನನ್ನ ನೋಡಲೆಂದು ನನ್ನ ಕಣ್ಣೀರು ಸ್ವಪ್ನತಪ್ಪೆಯು
ಚಿನ್ನವೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ತೊಲೆದು ಹಾಕಿದೆ!
ಈಗ ಮಂಜುಹನಿಯಂತಿರುವ
ಪವಿತ್ರದೃಷ್ಟಿಯೊಂದು ಯಾತ್ರ ಉಳಿದಿದೆ!
ಆಶೆಗಳ ತೋಟ ಬೇಸಿಗೆಯ ಬೇಟೆಯಾಗಿದೆ
ಮತ್ತೆ ವಸಂತ ಬರಬಹುದು; ಆದರೆ ನನ್ನ ನಿರಾಶೆಗಳ ಒಟ್ಟುಸಿರಿನೊಲು.
ಉಳಿದಿಲ್ಲ ಪ್ರೇಯಸಿಯ ನೋಟದಚ್ಚರಿ, ಇಲ್ಲ ಸುರೆಯ ಸಹವಾಸ
ಕೇಳು ಗಾಲಿಬ್, ನನ್ನ 'ಮಹಫಿಲ'ದಿ ಉಳಿದಿಹುದು ಬರಿ ಭಾಗ್ಯಚಕ್ರ!

ನಿರಾಶಾದಾಯಕ ಮನೋಭಾವ, ಪುನರಾವೃತ್ತಿ, ಇತರ ಕವಿಗಳ ಸ್ಫುಟವಾದ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ಷಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಸಂಕೀರ್ಣ ಪ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲಿವೆಯೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಬಹು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಿದಾಗ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಕವಿಯ ಮನೋಭಾವ ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದುತ್ತಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತೇವೆ. ಕವಿಯು ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ, ಕೋಲ್ಮಿಂಚು ಮಿಂಚಿ ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕಿಸುವ ಹಾಗೆ ಈ ಸೌಂದರ್ಯ ಕಂಡು ಅವನ ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕಿವೆ, ಕುರುಡನಂತಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈಗ ಕೇವಲ ಒಳ ಗೊಳಗೇ ಹೊಗೆಯಾಡುವ ಎಲೆಗಳು. ಅಲ್ಲಿ ಮತ್ತೇನೂ ಇರದೆ ಜ್ಞಾತಿಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕಣ್ಣು ನೋಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಇದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅದು ತನ್ನ ತನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರದು. ಆದರೆ ಅತ್ಯಪ್ರತ್ಯಯದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಹೊಳೆವ ಮಂಜಿನ ಹನಿಯಂತೆ ಒಂದು ಮಿಣುಕು ನೋಟಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಅದು ಪರಿಶುದ್ಧವೇನೋ ಸರಿ. ಆದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ಒಂದು ಮಂಜಿನ ಹನಿ. ಅದನ್ನೇ

ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಉದ್ಯಾನ ವಿಕಸಿಸುವುದು ಮಾಯವಾಯಿತು. ಅದು ಮಾಯವಾಗಲೇಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಶರದ್ರುತ ಅನಿವಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ನಿಷ್ಕರಣೆ-ಉದ್ಯಾನದ ಹೂಗಳ ಪುನಶ್ಚೇತನದ ಹಂಬಲದಿಂದಾಗಿ ನಿಷ್ಕೇಚವಾದ ವಸಂತ ಬರುತ್ತದೆ. ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟಾಗ ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸಿ ತೃಪ್ತಿಯೊಂದುವಂತಹ ಮನೋ ಭಾವವನ್ನು ತರುತ್ತದೆ. ನಿತ್ಯ ಜೀವನದ ಚಿತ್ರಣದಿಂದಲೇ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಸಾಕಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅಶ್ಚರ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಾಗದು; ಬರಿದು ಮಾಡಿ ಮತ್ತೆ ತುಂಬುಬಟ್ಟಲನು ಎಂದು ಕೇಳಲಾಗದು. ಕಾಲದೊಂದಿಗೆ, ಅರ್ಥರಹಿತವಾದ ಈ ಬದಲಾವಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಬದುಕಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತ ಹೊಸ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೃಜಿಸಿರುವನೆಂದು ಗಾಲಿಬ್ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಅದು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಸಮರ್ಥನೀಯ.

ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಜನಪ್ರಿಯ ಕೊನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯ ಗಜಲ್‌ಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಕ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಲಾಗಿದೆ; ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಮಜಲನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಡೆಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಕ ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೆ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಹಾಗೂ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಚಯ ಅಪರೂಪ. ವೈರಿ, ಅಸೂಯೆ, ಪ್ರೇಯಸಿ ಇವುಗಳಿಗಿರುವ ಹೊಸ ಹಾಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಹೊಸ ಅರ್ಥದ ಅವಿಷ್ಕಾರ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯ ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಂದೋಲನಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಅಭ್ಯಾಸದ ಸುಸಂಧಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಸುಸಂಧಿಯ ಉಪಯೋಗ ಮಾತ್ರ ತೀರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ವಿಮರ್ಶಕರು ಮಾರ್ಕ್ಸಿಸ್ಟ್ ವಿಮರ್ಶೆಯ ತತ್ವಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಯಥಾರ್ಥತೆಯನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹಾಗೂ ಸೃಜನ ಶೀಲ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ವಿಚಾರ ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದು. ಈ ವಿಮರ್ಶೆಯ ವರ್ಚಿಸ್ಸಿಗೆ ಒಳಗಾದವರಲ್ಲಿ ಸೃಜನಶೀಲ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಲು ಬೇಕಾದ ಅನುಭವ ಹಾಗೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯ ಅಭಾವ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹೆಣ್ಣಿನ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ, ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರೇಯಸಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ ತಾನು ಪ್ರೀತಿಸಿದ ಹೆಣ್ಣೊಂದರ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ವೆನ್ನುವಂತೆ ಅನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಅಸಹಜ ಸಂಕೇತಗಳು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಗಾಲಿಬ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೃತಕ ಭಾವನೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆಯೆಂದು ವಿಮರ್ಶಕರು ಸೂಚಿಸಿವಾಗಿ ಆರೋಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಸತ್ವಪೂರ್ಣ ಬರೆಹಗಾರ ಗಾಲಿಬ್ ಈ ಆರೋಪವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ.

ಗಾಲಿಬ್‌ನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅವನ ಕಾವ್ಯ, ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆ ಹಾಗೂ ಬೌದ್ಧಿಕತೆಯ ಸ್ವಯಂನಿಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಒಂದು ಶ್ರದ್ಧೆ ಅಥವಾ ವಿಚಾರಪಂಥದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಆದರೆ ಮುಖಾಂತರ ಸ್ವಯಂನಿಷ್ಠತೆ ಅತ್ಯಸ್ಥಿರಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ಹಂಬಲ ಹೊಂದಿರಲು

ಆದರ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಒಂದೇ ರೀತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು ಕವಿಯ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯವೇ ಧೈಯವೆಂಬುದು (ಪರ್ಶಿಯನ್ ಮತ್ತು ಉರ್ದುಕವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತ್ರ). ಹೈನ್ಸ್‌ನಗಳ ಶೃಂಖಲೆಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ, ಪರಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಶೋಧನೆ. ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯವು ಕಾವ್ಯಲಹರಿ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರತಿಯೊಂದರ ನಿಷೇಧಾರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿ ಯೊಂದು ಮನೋಭಾವ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವತಂತ್ರವಿದ್ದು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಮನೋಭಾವದ ಬದಲಾವಣೆ ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಬದುಕೇ ನಿರಂತರ ಮಾರ್ಪಾಟಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಮನೋಭಾವ ಬದಲಾವಣೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕಾದರೆ ಶತೃಕ್ಷಣ ಬದಲಾವಣೆ ತರಬೇಕು. ಗಜಲ್ ಕವಿಯ ಮನೋಭಾವದ ಬದಲಾವಣೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು, ಅವನ ಈ ಹಕ್ಕನ್ನು ಅತಿಶಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ನಂಬುಗೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ದುಷ್ಟಗೊಳಿಸಲೆಂದು ಅವನ ಮನೋಭಾವಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾದರೆ ಒಂದು ಬಹುಪಕ್ಷಿ ಇತರ ಪಕ್ಷಿಗಳಂತೆ ಕಾಣಲು ಅದರ ಕಾಲುಗಳನ್ನು, ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ ಖ್ವಾಜಾ ನಸಿರುದ್ದೀನರ ಪ್ರಯೋಗದ ಪುನರುಕ್ತಿ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಮರ್ಶಕನು ಕವಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೇಲೆ ಅತಿ ಕ್ರಮಣ ಮಾಡದೆ ಪ್ರಜಲಿತ ಮಾತುಗಳನ್ನಷ್ಟೆ ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಮಾ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳು ಹೇಗೆ ಸಂಚಯನವಾಗಿವೆ ಹಾಗೂ ಕವಿಯ ಮನೋಭಾವಗಳು ಅವನ ನೈಜ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಸಹಜವಾದ ಮೂಡು ನಿಷೇಧಾರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅವನ ಆತ್ಮಪ್ರತಿ, ಭ್ರಮೆನಿವಾರಣೆ; ಅವಿಶ್ರಾಂತತೆ, ನೋವು, ಕಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಇವು ಭೌತಿಕ ಜೀವನದ ಮೆಲೆಗಳ ನಿರಾಕರಣೆಯತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತವೆ. ಇದು ಅವನ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯದ ತಾರ್ಕಿಕ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಪರಿಣಾಮ. ಇದು ಅವನನ್ನು ಭೌತಿಕ ಸತ್ಯತೆಯೊಂದಿಗೆ ತುಮುಲದಲ್ಲಿ ಕರೆತರುತ್ತದೆ. ಈ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಚೇತನ ಶಕ್ತಿ ಸೋತು ಸಿಕ್ಕುಬೀಳುತ್ತದೆ. ನಿಷೇಧಾರ್ಥ ಮನೋಭಾವಕ್ಕೆ ಅದರದೇ ಆದ ಸಂಕೇತಗಳಿವೆ—ಕಾಡು, ಮರುಭೂಮಿ, ಕೋಲ್ಮಿಂಚು, ಗಾಯ, ಇದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಪರಿಸರ—ಹುಚ್ಚುತನ, ನಿರಾಶೆ, ಕಣ್ಣೆರು, ನಿಟ್ಟುಸಿರು, ಅಳು, ಈಡೇರಲಾರದ ಇಷ್ಟಗಳಿಂದಾಗಿ ಉಂಟಾದ ನೋವು. ಜೀವನದ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಈ ಭೌತಿಕ ಜೀವನವೇ ಕಾರಣ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಗಾಲಿಬ್ ಇದ್ದುದನ್ನು, ಇರಬೇಕಾದುದನ್ನು, ನೆನೆದು ಕೆಲವುಸಲ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ದೂಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಒಮ್ಮೆ ಈ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾದ ಜೀವನಕ್ಕಿಂತ ಮರುಭೂಮಿವಾಸವೇ ಲೇಸೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ದೇವರನ್ನು ಭೂಮಿ ಹಾಗೂ ಸ್ವರ್ಗಗಳಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ತಾಣಗಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯನಿಗಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಗಾಲಿಬ್‌ನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಅದ್ವೈತವೇನೂ ನಿಷೇಧಾರ್ಥ ಮನೋಭಾವ ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡುದಲ್ಲವೆಂಬುದು ತಿಳಿದು

ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಮನೋಭಾವವು ಇತರ ಮನೋಭಾವಗಳತ್ತ ಸಾಗಿಬಂದು ಅವುಗಳಿಂದ ಸುತ್ತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ನಿಷೇಧಾರ್ಥ ಮನೋಭಾವ ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಖರ ಹಾಗೂ ಪ್ರಬಲವಿರಲಿ ಅದೇ ಕೊನೆಯದಲ್ಲ, ಯಾಕೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಬದುಕಿರುತ್ತಾನೆ.

ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮನೋಭಾವ ಕೇವಲ ನಾಮಮಾತ್ರಕ್ಕೆ. ಅದು ಅನುಷಂಗಿಕ ವಾದುದು. ಅವನು ಸೂಫಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಏಕತಾವಾದ ತತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪರ್ಕ ಹಾಗೂ ಅದರ ವಿಚಾರ ಸಹ ಅವನಿಗೆ ಹಿಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಅತಿ ಬುದ್ಧಿಜೀವಿ, ಅತಿ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳವನು. ಚೇತನಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬೇಕೆನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅತೀ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡವನು. ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಿಲೀನಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವ ಭಾವನೆ ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಸುಳಿಯಲಿಲ್ಲ; ಪ್ರಪಂಚದ ಅಣುರೇಣು ತ್ಯಾಜ್ಯವಲ್ಲೆಲ್ಲ ಜೀವನ ಹಾಗೂ 'ಹುಚ್ಚುತನ' ಪಸರಿಸಿರುವಾಗ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನತೆ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಗವಂತನಕ್ಕೆ ವೈಷಯತ್ವಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರ ಮೇಲೆಯೂ ಅವರು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದು ಕುಡುಕರಿಗೆ ವಸಂತಮಾಸವಿದ್ದಂತೆ. ಗಾಲಿಬ್ ದೇವರನ್ನು ಅಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅರಸನಿಗೆ ಅತಿ ನಿಹಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನು ಸಂಯೋಧಿಸುವಂತೆ ಸಂಯೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ನಲಿಯುತ್ತ ಆನಂದಮನಸ್ಸಿನಾಗಿಯೇ ದೇವರಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆಬೇಡುತ್ತಾನಾದರೂ ತಾನು ಮಾಡಬಾರದುದನ್ನು ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧಗಳ ಬಗೆಗೆ ಎಂದೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ದೇವರನ್ನು ಯಾವುದನ್ನು ಕುರಿತೂ ಬೇಡಲಿಲ್ಲ, ಯಾಕೆಂದರೆ ಇತ್ತಾರಹಿತವಾದ ಹೃದಯವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅವನಿಗೆ ಯಾವುದೂ ಅಮೂಲ್ಯವೆನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಪ್ರೇಮಮನೋಭಾವ ಭೌತಿಕ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಭಾವಾವೇಶದ ಗುಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಿಯತಮೆಗೆ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕಿಂತ ಬಂಡುಗಾರ ಸ್ವಭಾವ ಅವನದಾಗಿತ್ತು. ಅವನಿಗೆ ಸೌಂದರ್ಯದ ಮಹತ್ವದ ಅರಿವಿರಲಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲ ಸಲ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅದರ ವಶಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೂ ಸಹ ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪ್ರೇಯಸಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಿಯಕರ ಈ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಹಾಗೂ ಪ್ರೇಮದ ಪರಿತಾಪ ಅನೇಕಸಲ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವನು ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಯ ದರ್ಜೆಯಿಂದ ಕೆಳಬಂದಂತೆ. ಆದರೆ ಆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವನ ವೈಯಕ್ತಿಕತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಮನೋಭಾವ ಮುಂದುವರಿದುಕೊಂಡು ಬಂದ ಒಂದು ಗಜಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯತಮೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಅವನ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಮೇಲ್ಪಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖದಮೇಲೆ ಕಪ್ಪು ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಹರವಿಕೊಂಡು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವಳು ಅಥವಾ ಕಾಡಿಗೆಯಿಂದ ಎವೆಗಳ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮಗೊಳಿಸಿ ಎದುರು ಕುಳಿತುಕೊಂಡವಳು ಅಥವಾ ಯೆೞವನದ ಮದಮತ್ತತೆಯೊಂದಿಗೆ ಮದ್ಯಸೇವನಮಾಡಿ ಮೊಗವನ್ನು ರಾಗರಂಜಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡವಳು—ಹೀಗೆ

ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ವರ್ಣನೆ ಅಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ, ಅವಾಸ್ತವ ಕಲ್ಪನೆಗಳು, ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಯ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದ ವರ್ಣನಾತ್ಮಿತ ಪ್ರೇಯಸಿಯ ಸತತ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರೇಯದಿಂದಾಗಿ ಅವನು ಕವಿತೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯ ಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಶುದ್ಧ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ-ಪ್ರೇಮಿಗಳು ತಮಗರಿವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಈ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಮನೋಭಾವಗಳಿಗೆ ನಿಸರ್ಗಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ನಗರ ವಾಸದ ಮನುಷ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಅವನ ಪ್ರಕಾರ ಮನುಷ್ಯಜೀವನಕ್ಕೆ ನಿಸರ್ಗ ಕೇವಲ ಹಿನ್ನೆಲೆ. ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಶ್ರೇಷ್ಠಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆ—ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ ಹಾಗೂ ಸೃಷ್ಟಿ—ಮನುಷ್ಯನೇ ಎಂದು ಹೇಳುವುದಾಗಿದೆ. ಮಾನವತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇರುವ ಚಿಂತನ ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಅವ್ಯಾಹತ ಮನೋಭಾವ. ಬೌದ್ಧಿಕ ಹಾಗೂ ರಮ್ಯಭಾವದ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಅವನನ್ನು ಎಷ್ಟುದೂರ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರೂ ಅವನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಕಡೆಗೇ—ಮನುಷ್ಯನತ್ತ ಮರಳಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಮನುಷ್ಯ ಹೂಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ತೋಟ. ಅಲ್ಲಿರುವ ಹೂಗಳು—ಪಾಳುದಿದ್ದ ಮದುಭೂಮಿ, ಪ್ರಿಯಕರ ಪ್ರಿಯತಮೆಯೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವ ಹಂಬಲ, ಇರುವ ಹಾಗೂ ಇರದಿರುವ ಅಟದಲ್ಲಿಯ ಪ್ಯಾಡೆ, ವಾಸ್ತವಯಾತನೆಯ ಅರಿವು, ಬಂಡಾಯ, ವಿಧಿಯ ಕೈವಾಡಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕು ಮಣ್ಣುಪಾಲಾದ ಜೀವಿ, ಉದಾಸೀನ ಪ್ರೇಕ್ಷಕ, ವ್ಯಂಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಲಘುಧೋರಣೆ ತಾಳಿರುವುದು, ದಯಾಪರತೆಯನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದ ಸುಂದರವಾದ ಪಾಪ, ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೋಲಾಹಲಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುವ ಹುಟ್ಟು. ಗಾಲಿಬ್ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅವನು ಬದುಕಿನ ಸ್ವಭಾವ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಭಾವದ ಹೊಸ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪರಿಚ್ಛಾನದೊಂದಿಗೆ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆತನಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಿಕ ಸಾಹಸದ ಹಂಬಲ, ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಧೈರ್ಯ, ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ಅಥವಾ ವಿಷಣ್ಣತೆ, ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಅವನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗೌರವದ ಮೇಲೆ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

೨. ರೂಪಾಂತರಗಳು

ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಉರ್ದು ರಚನೆಗಳು ಈಗಾಗಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರಾರ್ಧ ಎರಡು ಮಜಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಉತ್ತರಾರ್ಧಕಾವ್ಯ ಉರ್ದುಕಾವ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅಸ್ವಾದಿಸುವ ಭಾಷಾಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಅವನ ಕಾವ್ಯಪ್ರೇಮಿಗಳು ಅಗಣಿತ ಹಾಗೂ ಅಸಾಧಾರಣ ರಸಾಭಿಜ್ಞರು. ಅವರ

ತುಟಿಯ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಗಜಲ್‌ಗಳು ಹಾಗೂ ಪದ್ಯಗಳು ಪರಂಪರೆಯ ಭಾವನೆಗಳಿಂದ, ಭಾಷಾಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಂತಹವು. ಇಂಥ ಗಜಲ್‌ಗಳಾಗಲಿ, ಪದ್ಯಗಳಾಗಲಿ ರೂಪಾಂತರದ ಆಕವನ್ನು ಮೀರಿಲ್ಲ ನಿಜ. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮತ್ತು ಉರ್ದುಭಾಷೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವನಿಗೆ ಇದೊಂದು ಕಠಿಣಕಾರ್ಯವೆ—ಯಾಕೆಂದರೆ ಹೇಗಾದರೂ ರೂಪಾಂತರ ಮಾಡ ಹೋದರೆ ಎಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರುತ್ತದೆಯೋ ಎಂಬ ಭಯ. ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತ ರೂಪಾಂತರಕಾರನ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಇದುವರೆಗೆ ಪರಿಚಿತ ವಾದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಶಂಸನೀಯವೆನಿಸಿದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಅಯ್ದುಕೊಳ್ಳದೆ ವೈಚಾರಿಕ ವಸ್ತು ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಮಾಶಿಲ್ಪ ಪಡೆದಿರುವ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಆರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಸ್ವತಃ ಗಾಲಿಬ್‌ನು ಮಾಡಿದ ಕವಿತಾಸಂಗ್ರಹ ಅವನು ಸ್ವರಚನೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ನಿರ್ದುಷ್ಟಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ನಿರ್ಣಯಕಾರನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಪ್ರಸ್ತುತ ರೂಪಾಂತರಕಾರ ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿತೆಗಳ ಆಯ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ತನ್ನ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿರುಚಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸಿ ಗಾಲಿಬ್‌ನು ಆರಿಸಿದ ಕವನಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೈಬಿಡಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಗಜಲ್ ಹಾಗೂ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಮಜಲಿನಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಸುವಿದಿತ ಸಂಪುಟದಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ರೂಪಾಂತರಕಾರ ಕೇವಲ ತನ್ನ ನಿರ್ಣಯಾತ್ಮಕತನುಸಾರ ವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡದ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿರುಚಿಯುಳ್ಳ ಅನೇಕ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ ಈ ನಿರ್ಣಯ ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಗಜಲ್ ಪ್ರಭೇದದ ಪರಿಚಯವಿರದ ಓದುಗನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ರೂಪಾಂತರಗಳನ್ನು ಓದುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಭೇದದ ಓದುಗನು ಒಂದೇ ವಿಚಾರಸರಣಿ, ಒಂದೇ ಮೂಡು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇತರಹದ ಏಕತೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಾರದು. ಗಜಲ್ ಎಂದರೆ ನಮಗೆ ಪರಿಚಿತವಿರುವ ಕವಿತೆಯಂತಲ್ಲ. ಇದು 'ದ್ವಿಪದಿಗಳ' ಮುಂದುವರೆಯುವಿಕೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇವು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತ ಗಂಭೀರತೆಯಿಂದ ಉಲ್ಲಾಸದವರೆಗೆ, ವಿಚಾರದಿಂದ ಮಾನವತೆವರೆಗೆ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದುತ್ತ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ... ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ವಿಪದಿಯು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೇ ಪರಿಪೂರ್ಣ. ಮುಕ್ತ ಅಥವಾ 'ಬಿಂದು' ಇರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಯಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪೂರ್ವ ದಲ್ಲಾಗಲಿ ಆ ಬಳಕೆವಾಗಲಿ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಜೋಡಣೆ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಓದುಗನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ವಿಪದಿಯನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಯೇ ಅನುಲಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಿನ್ನವೆಂದು ತಿಳಿದು ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕು.

ಗಜಲ್ ಹಾಗೂ ಪದ್ಯಗಳ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ರೂಪಾಂತರಕಾರ ಇಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಿಲ್ಲ. ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ವರ್ಣಾನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದೆ, ವಿಷಯ, ಮನೋಭಾವ, ಪ್ರತಿಮೆಗಳೆಗಳನುಸಾರವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗೀಕರಣ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ನಿನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ನಾಲಗೆ, ವಾಕ್‌ಶಕ್ತಿಗಾಗಿ
 ಮಾನ ಅರಿತಿದೆ ನಿನ್ನ ಕಿವಿ ಸೆಳೆವ ಮಾರ್ಗವನು.
 ವೇದನೆಯು ಕ್ರಂದನವ ದುಃಖದಾ ದಿನಗಳಲಿ
 ಹೊಂಬೆಳಗೆ ಕಾಂತಿಯಲಿ ಹಣಕೆ ಬೆಳಕನ್ನು
 ಅರ್ಪಿಸಿದೆ ನಾನೊಂದು ಶರತ್ ಕಾಲದ ಹೂವು.
 ಅದ್ಭುತವು, ವರ್ಣಮಯ ನಿನ್ನ ಕ್ರಿಯೆ
 ಮಾನವನ ಸಹನದೃಷ್ಟಿಗೆ—ಅರಿತ
 ಪ್ರೇಮಿಗಳ ರಕ್ತದಲಿ ಅದ್ದಿರುವ
 ಮೃತ್ಯುವಿನ ಮದರಂಗಿ ಪಾದಗಳು—
 ಅವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಹರಡಿದ ವಶೀಕರಣ—
 ಅದನು ಆಚೆಗೆ ತಳ್ಳಿ—
 ನೀನು ಪುಟ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಯಾತನಾಕ್ರಂದನಕೆ!
 ನಿನ್ನ ಕಿವಿಗಳಿಗೋ—ಸಂಗೀತವಾಗುತ್ತಿದೆ ಈ ಆರ್ತನಾದ!
 ಬಯಕೆ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಘನ ನಿಖರ
 ಈ ಹುಲ್ಲು ಗಾವಲೂ—ನಿನ್ನದೆ.
 ನಾಳಿನಾ ಸಂತಸದ ಉದ್ಯಾನದಲಿ ಕಳೆದ ಆಶೆಯೂ—ನಿನ್ನದೆ!
 ನಮ್ಮ ಆರಾಧನೆಯು ಒಂದು ಅವಗುಂಠನ,
 ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ ನಿನ್ನ ನೇ ನೀನು!
 ನಿನ್ನದೇ ಯಾಚಕನ ನೊಸಲು
 ನಮಸ್ಕಾರ ಕೊಳ್ಳುವಾ ಹೊಸಿಲ್ಲೂ ನಿನ್ನದೇ!
 ನಿನ್ನ ಸಾವಿರಾಳ್ಯದಲಿ ತರಲು ನಮ್ಮನ್ನು
 ಹಲವು ನೆಪಗಳ ಸುರುಳಿ ನಿನ್ನ ಕಾರುಣ್ಯ
 ದೊರೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ—ಇನ್ನೂ ನು ನಮಗೆ!
 ನಾವು ಬುಡೆಗಳು ನಿನಗೆ—
 ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಯಾತನೆಗೆ, ಜನ್ಮ ಸಫಲಕೆಗಾಗಿ—
 ಹೂದೋಟ, ತಂಗಾಳಿ—ನಡೆವ ಬೆಡಗು
 ಎಲ್ಲವೂ ದೊರಕೊಳುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ
 'ಅಸಹ' ದುಃಖಿತನಾಗಿ—ವಿಶ್ವಾಸ ಕರಗಿ
 ಜಾದು ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕ ಹಾಗೆ—
 ಹಾಗೆಯೇ ಬಂಧಿತನು!
 . . .

ಹಸಿರು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನ ಅನಯಂತ್ರಿತ ಕನಸುಗಳಿಗಿಂತಲೂ

1-1 ಇದು ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಆರಂಭಕಾಲದ ಕಾವ್ಯನಾಮ—(ಅನುವಾದಕ)

ಈಶ್ವರಜೈಗೆ ಆತ್ಮಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು
 ಹೆಚ್ಚು ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿ!
 ಮಳೆಗಾಗಿ ತೃಷೆಗೊಂದ ಹೊಲಗಳೂ ಅವನವೆ
 ದೂರ ತೇಲಿಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ವೋಚಗಳೂ ಅವನವೆ!
 . . .

ಭಗವಂತನಿಗೆ ಸರ್ವಸ್ವವರ್ಪಿಸಿ ಶರಣಾಗತಿಯ ನಂತರವೂ
 ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಅವನ ಕೃಪೆಗಾಗಿ
 ಹಕ್ಕನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದು—ಉದ್ಧಟತನ, ವಂಚನೆ!
 . . .

ಓ! ದೇವರೇ, ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸೆಂದು
 ಎಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಬೇಡಲಿ?
 ನಿನ್ನ ಕೈಗಳು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಮೇಲೆತ್ತುವಂತೆ
 ನಿನ್ನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸು!
 . . .

ಕ್ಷುದ್ರ ಆಶೆಯ ಜನರೆ, ಅಭಿಮಾನದಿಂದೇಕೆ
 ಬೀಗುತ್ತಿರುವಿರಿ?
 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಗೊಂದಲಮಯವೂ,
 ನಿಷ್ಪಯೋಜಕವೂ ಆಗಿದೆ.
 . . .

ನಿನ್ನ ವೈಭವ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿಹುದು
 ಈ ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಮತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯಲ್ಲಿ
 ನಿನ್ನ ಮುಖಕೆ ಹಿಡಿದ ಒಂದು ಬಡಕನ್ನಡಿ—
 ಈ ನಿನ್ನ ಜಗವು!
 . . .

ಮಣ್ಣು ಪ್ರತಿಕೂಲವೂ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತ ಛಾಂದವಾಗಿದೆ
 ನಿನ್ನನು ಕಾಣ ಬೇಕೆನ್ನುವ ಪ್ರೇಮಾಭಿಲಾಷೆಯೇ
 ನಿನ್ನ ಬಿಂಬವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದ
 ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿ ಪಡೆದಿದೆ.
 . . .

ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಮಾಯೆ ಒಂದು ಬೆಂಗಾಡು;
 ಇದು ಮೇಲು—ಕೀಳು, ಮೃದು—ಕಠಿಣ ಎನ್ನುವುದು
 . . .

ಅರೆಬೆಂದ ತಿಳುವಳಿಕೆ—ಇದನೆ ನಂಬಿದಂಲ್ಲ
ಕಷ್ಟ—ಬದುಕುವುದು !

ಸೌಂದರ್ಯವೇ, ಒಮ್ಮೆ ಸಕಲ ವೈಭವದೊಡನೆ ನಿನ್ನ ನೋಡುವ ಆಸೆ
ಎಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಇಡೀ ನೋಡಲಿ ಮನದ ಕನ್ನಡಿಯ ಬಿಂಬಗಳ ?

ಸಮ್ಮೋಹನಗೊಳಿಸುವ ಈ ಮಧುಶಾಲೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧೂಳಿನ ಕಣ
ಸುತ್ತುವರೆವ, ತುಂಬಿ ತುಳುಕುವ ಮಧು ಬಟ್ಟಿಲು ;
ಪ್ರೇಮಿಸಿಯ ಸುತ್ತು ನೋಟವನನುಸರಿಸಿ ಚಲಿಸುವ ಪ್ರೇಮಿಯೊಲು !

ದಿವ್ಯಸಂಗೀತದ ನಾದಕ್ಕೆ ನಾವು ಕಿವುಡರಾಗಿದ್ದೇವೆ,
ಅದು ಕೇವಲ ತಂತಿಯ ನಾದ ಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ ಈಗ.

ಸಮುದ್ರದ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಭೋರ್ಗರೆಯುವಿಕೆ
ಹಾಗೂ ಇಳುವಿಕೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ.
ಬುದ್ಧ್ಯದ, ತರೆ, ಜಲಬಿಂದು ಎಂದು
ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಹೇಳಿದರೆ ಯಾವ ಅರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲ !

ನಾನು ಕಣ್ಣಿತ್ತಿ ದರೆ ಸಾಕು, ಅನೇಕ ಮುಖ
ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಮಿನುಗುವುದನ್ನು ಕಾಣುವೆ.
ನಾನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ, ಇಷ್ಟು ಅಪರಿಮಿತ
ಸುಖವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ ?

ಪ್ರೇಮದುನ್ಮಾದದಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯರೂ, ವೈಭವದ ಶಿಖರದಲಿ,
ಮರುಭೂಮಿ, ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಮರಳಕಣ—ಕಡಲು, ಹನಿಯಲ್ಲಿ !

ನಾನು ಪೂಜಿಸುವ ಭಗವಂತ ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತನಾಗಿದ್ದಾನೆ,
ಯಾರು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಯೋ ಅವರಿಗಾಗಿ ಕಾಬಾ,
ಅದು ಪ್ರವಾಸಿಕರು ಎಲ್ಲಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಚಿಹ್ನೆ ಮಾತ್ರ.

ನಾವು ಬಹು ಚಕುರ ಮೂರ್ತಿಭಂಧಕರು—ಇರಬಹುದು ಏನೆಲ್ಲ
ಆದರೂ—ನಮ್ಮೆ ದುರು ಈಗಲೂ ನಿಲ್ಲುವುದು ಇತರ ಧರ್ಮದೇವತೆ.

ಸ್ಥಿರತೆಯೇ ಸತ್ಯವಾದ ಭಕ್ತಿ
ಯಾವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಂದಿರದಲ್ಲೂ ಇರುತ್ತಾ ನೋಡ
ಅಲ್ಲೆಯೇ ಸಾಯುಕ್ತಾನೆಯೋ
ಅವನು ಈಶ್ವರ ಮಂದಿರದಲ್ಲ
ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಸಮಾಧಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತಾನೆ !

ಮಂದಿರವಾವುದು ? ಅವುದು ಕಾಬಾ ?
ಪ್ರಗತಿವಿರೋಧವ ಬಯಸುತ್ತ, ಕಟ್ಟುತ್ತ ಕಥೆ ಮಿಥ್ಯಗಳನು,
ಅಂಥದೆ ನಿರಾಶೆಯ ಕನಸನು ಪೋಷಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸಿ ಬೆಳೆಸುವ ಕೇಂದ್ರ !
ಮಂದಿರವಾವುದು ? ಅವುದು ಕಾಬಾ ?

ನಿನ್ನನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೂ ದುಃಖಿತರು ನಿಂತರು, ತಂಗಿದರು.
ನೀನು ಅಲ್ಲಿಲ್ಲೆಯೂ ಕಾಣದೆ ಹೋಗಿ ನಿನಗಾಗಿ ಗುಡಿಕಟ್ಟಿದರು, ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು.

ದೇವನೊಬ್ಬನಿದ್ದಾನೆ, ಅದು ನಮ್ಮೆ ವಿಶ್ವಾಸ
ನಾವು ಎಲ್ಲ ಮತಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ಪಂಕ್ತಜಿಸುತ್ತೇವೆ ;
ಮತಗಳೆಲ್ಲ ಅಳಿದಾಗಲೇ—
ಆ ವಿಶ್ವಾಸ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ದೇವರು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವ ವಿಶ್ವಾಸ ನಿಮಗಿದ್ದಲ್ಲ
ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು ಏನನ್ನೂ ಕೇಳಬೇಡಿ ;
ಒಂದುವೇಳೆ ಕೇಳಬೇಕೆನ್ನಿಸಿದರೂ,
ನಿರ್ಭಯವಾದ, ಗುರಿಯಿಲ್ಲದ, ಆತೆಗಳೆಲ್ಲದ
ಹೃದಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೇಳಿ.

ಸಾಗರದ ತುಮುಲ ತನ್ನ ದಡದ ಎಲ್ಲೆವಿರಾಂ ಹೆಚ್ಚಿದೆ
ನೀನು " ಸಾಕಿ " ಯಾಗಿ ಸುರೆ ಸುರಿವಾಗ ನನ್ನ ಚಿತ್ತ ಕದಡಿದೆ !

ನಾನು ಅದೆಷ್ಟು ತನ್ನ ಯಗೊಂದಿದ್ದೇನೆಂದರೆ
ನನ್ನ ನೇ ನಾನು ಮರೆತಿದ್ದೇನೆ.

* * *

ಬಿಂದುವಿನಲಿ ಸಿಂಧು ಕಾಣದರೆ, ಅಣುವಿನಲಿ ಅನಂತತೆ ತೋರದರೆ ;
ಇದು ಮಕ್ಕಳ ಆಟವಾಯ್ತು, ಕಾಣುವ ಕಣ್ಣೆಲ್ಲವಂದಾಯ್ತು!

* * *

ಹನಿ ಕೆಡಲಲಿ ಮುಳುಗೆ ಪಡೆಯತು ಮುಕ್ತಿ
ನೋವು ಸೀಮೆಯ ಮೀರೆ ತಾನೇ ಆಯ್ತು ಜಿವಧಿ!

* * *

ಭಗವಂತನ ಕೃಪೆ ಪಡೆಯಲೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು
ನನ್ನ ಅಯೋಗ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಬರುತ್ತಿದೆ ;
ಪಾಪದಲ್ಲ ನೂರು ಸಲ ಹೊರಳಾಡಿ,
ಪರಿಶುದ್ಧ ಬದುಕನ್ನು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ!

* * *

ದೇವರ ಕರುಣೆ ಹೇಗೆ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿದೆ!
ಯಾವಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದೆ,
ಯಾವ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ಮಾಡದ ನಾನು—ಕೃಮಿಸಲ್ಲ ಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ!

* * *

ಅಕ್ಕರ್ಯವೇನಿಲ್ಲ, ದೇವರ ಕರುಣೆ ಸಂತಸಕರವಾಗುವುದರಲ್ಲ,
ಏಕೆಂದರೆ ನಾಚಿ ಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಯಾವ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನೂ ಮಂಡಿಸಿಲ್ಲ.

* * *

ಕರುಣೆ ಯಾವ ಪರದೆಯ ಹಿಂದೆ ಅರಿತುಕೊಂಡು
ನಮ್ಮ ಮೌನ ಅಧರಗಳನ್ನು, ಅಧೋದೃಷ್ಟಿಯ ಅಕ್ಷಿಗಳನ್ನು
ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದೆ?

* * *

ಪಾಪವ ಹೋಲಿ, ತನ್ನ ಅಲ್ಪತೆಯಿಂದಾಗಿ ಒಣಗಿತ್ತು,
ನನ್ನ ಬಟ್ಟೆಯ ಚುಂಗು ಕೂಡ ಇನ್ನೂ ಒದ್ದೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

* * *

ಎರಡೂ ಲೋಕ ನೋಡಿ ಆತ ತಿಳಿದಿದ್ದ ನಾನು ಸಂಶುಷ್ಪಿಯೆಂದು
ಹೀಗಾಗಿ ನನಗಿನ್ನೂ ಕೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ನಾಚಿಕೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಓ! ದೇವರೇ, ನನ್ನ ತಪ್ಪುಗಳ ಲೆಕ್ಕ ಕೇಳದಿರು,
ಅವುಗಳ ಎಣಿಕೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಮನದಲಚ್ಚಿತ್ತಿರುವ
ಅಪೂರ್ಣಬಯಕೆಗಳ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಗಾಯಗಳ ಕಲೆಗಳು
ನನ್ನ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ.

* * *

ವಿಕಸಿತ ಉದ್ಯಾನಗಳನ್ನು ನಾನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆ.
ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಹೂಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು
ಹಾತೊರೆಯುತ್ತೇನೆ.

ವಸಂತ ಸೃಷ್ಟಾರ ನಿನ್ನ, ಸ್ವಯಂ ನನ್ನ ವಿರುದ್ಧವೂ
ಮಾಡಿದ ಈ ಪಾಪವನ್ನು ಮನ್ನಿಸು!

* * *

ನನ್ನ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಬಯಕೆಗೇ ಕಚಪಚ ತುಳಿಯುತ್ತಿವೆ ನನ್ನ ;
ಬಲವುತ್ತುದು ಹೀನಾಯ, ದೂರುವುತ್ತುದು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕ.

* * *

ಪ್ರಾಣವನೆ ಕೊಟ್ಟೆ, ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಆತನದೆ,
ಸತ್ತೆವೆಂದರೆ ಸತ್ಯ ಸಲ್ಲಲಿಲ್ಲ!

* * *

ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಸಿಡಿಲು ¹ಸಿನಾಯಿ¹ ವರ್ವತದಮೇಲೆ
ಬೀಳದೆ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬೀಳಬೇಕಿತ್ತು ;
ಏಕೆಂದರೆ ಮದಿರೆಯನು ಕುಡಿವವನ ಶಕ್ತಿಗೆ
ತಕ್ಕಂತೆ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

* * *

ಸಂತೋಷದಭಿಲಾಷೆ ಕಲ್ಲನೆಯು ಪಲ್ಲವಿ ನನ್ನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ
ನಾನು ಬುಲ್ ಬುಲ್ ವಕ್ಕಿ, ಇದುವರೆಗು ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಉದ್ಯಾನ.

* * *

ಪ್ರಬಲವಾದ ಬಿರುಗಾಳಿ ಮನದ ಜ್ವಾಲೆಯನು ಕೆರಳಿಸುವಿದೆ
ನನ್ನ ದುಃಖ ಜ್ವಾಲೆಗಿಂತ ಅಧಿಕ ; ನನ್ನ ಹೃದಯ ಸುಡಲಾರದ ಇಟ್ಟಿಗೆ ;
ಅದು ಇನ್ನೂ ಆಳ ಹಾಗೂ ಬಂಧನದ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದೆ!

¹ ಇಜಿಪ್ತದಲ್ಲರುವ ಸಿನಾಯಿ ವರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಭಗವದ್ ಶರಣದ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಸಿಡಿಲು
ಎರಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಪೆಗಂಬರ ಮೂಡಿಸಾ ಅವರಿಗಾಗಿಯೇ ದೇವರು ಬೀಳಿಸಿದ್ದ. "ಇದನ್ನು
ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಮೇಲೆ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುವ ಶಕ್ತಿ ಪಡೆಯುವೆ," ಎಂದು ಭಗವಂತ ಜೀವದನಂತೆ.
(ಅನುವಾದಕ)

ಮೇಲೆ ವಿಾರದ ಉತ್ಸಾಹ ಹುಚ್ಚು ತನದ ಗುಣಪಡೆಯಲು
ಬುವಿಬಾನನ್ನು ಸಂಚರಿಸಿ ಹುಡುಕಲೆತ್ತಿಸಿದರೆ
ಪ್ರವಾಸ ಕೃಷಕಾಲ ಕಾಲು ಮರುಗಟ್ಟುವ ಜಡತೆಗಿಂತ
ಅಧಿಕವಾಗದು !

* * *

ಸಂಗೀತಗಾರನ ಕಂಠವಿಲಿ ಹುಡುಗಿದ ಗೀತ
ಸುರೆ ಬೇಕಿರದ ಹರ್ಷೋನ್ಮಾದ.
ಪಾಪದ ಸೊಬಗಿನ ಸಾಕಾರವಾಗಿ,
ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯ ಜನರತ್ತ ನನ್ನ ತಲೆಬಾಗಿರಲಿ.

* * *

ಉನ್ನಾದವನು ನಿಯಂತ್ರಿ ಸಬೇಕೆನುವ ಪ್ರಚೋದನೆಯೇ
ಕಣ್ಣಿಗೆ ವಿಕಸಿತ ವಸಂತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕ ಸೊಬಗು ನೀಡಿದೆ !
ನೋವು, ಆರ್ತನೆಯ ದಮನ ಹೃದಯವನ್ನು ಕೋಯಿಸಿ
ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಹುಲುಸಾಗಿಸಿದೆ.

* * * *

ನಿಕರ ನಿರಾಶೆ, ಕಾಲದ ದುಷ್ಟ ಚಿಹ್ನೆ ವನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಬಿಟ್ಟುದು ;
ನರ್ಲಕ್ಷ್ಯತೆ, ಆಲಿಸಲಾರದ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನಿಂದ ಶಾಶ್ವತ
ವಸಂತ ಜನ್ಮ ತಾಳುತ್ತದೆ.

* * * *

ಸಾಸಿರ ಬಯಕೆಯ ಕಾರವಾನ್ ಹಾಲು ಮರಳುಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಗಿವೆ
ಆದರೂ ಸಾಜಸದ ತಲೆಹೋಕ ಹಂಬಲ, ಲಗಾಮನ್ನು ಎಳೆಯದು,

* * * *

ನನ್ನ ಹೃದಯ ಬಾಡಿದ ಗುಲಾಬಿ, ಆರಿದ ಮೋಹಬತ್ತಿಯ ಹೊಗೆ,
ಸಖ್ಯವನ್ನು ಸೆಳೆಯಲಾರದು—ಇದು !
ಎಕೆ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿ, ನಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಚದುರಿದ ಕೇಶದ
ಕೃಣದ ಮೋಹಕ ನೋಟಕ್ಕೆ ?

* * *

ವಿಧಿಸಿದ ಸಮಯ ತೋರಿಸುವ ಹುಚ್ಚು ಗೆಡೆಯಾರ
ಕೇವಲ ಜೀವಿಗಳೆಲ್ಲ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಭರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ;
ಸುರೆಯ ಕಡಲನೇ ನಾವು ಕುಡಿಯುತ್ತೇವೆ,
ಆಕವಾದ ಹರ್ಷೋನ್ಮಾದ ಸವಿಯುತ್ತೇವೆ—
ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ ?

ಈಡೇರಿದ ಆಶೆ ಮರಳುಗಾಡಿನ ಗಾಳಿಯ ರೂಪಾಗಿದುವಾಗಿ
ಈಡೇರದ ಆಶೆಯ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥಹತಾಶನಾಗಿ
ಎಕೆ ತಿರುಗುತ್ತಿ ?

* * *

ಪಾರವಿಲ್ಲದ ಪಯಣ—ಈ ಜೀವನ
ಸಾವಿನಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿಲ್ಲ.
ಮುಂದುವರೆಯುವುದಿಲ್ಲ ಈ ಪಯಣದಲಿ ನಾವು,
ಅಸ್ಥಿರದ ಕಂಪಿಸುವ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ಎದವಿ ಜಾರುತ್ತೇವೆ—ಅಷ್ಟೆ !

* * *

ಕನಸಿನಿಂದ ಸುಸಜ್ಜಿತಗೊಂಡ ನಿದ್ರೆ
ಅವರೋಕನದ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕಳವುಮಾಡಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದೆ.
ಹಗಲಿನ ಬೆಳಕನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಲು
ಸಂಜೆ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಅವಿಕುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ !

* * *

ಸಮತೋಲನದ ಅಭಿಮಾನ, ಮನಶ್ಯಾಂತಿ
ಮುಗ್ಧರ ಆತ್ಮ ವಂಚನೆಯ ಸರಿ.
ನಮ್ಮ ದೈವ, ರಹಸ್ಯಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಛಾರಗೊಳಿಸಿದೆ,
ಹೃದಯವನ್ನು ಯಾತನೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದೆ !

* * *

ಈ ಬಂದಿ ಕ ಜಾಲದ ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ
ಹುಚ್ಚು ಪ್ರಪಂಚವು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದೆ :
ನಾವು ಅಂತ್ಯದ ಸುಖವ ತರುವುದೆಂಬಾಸೆ
ಎಷ್ಟು ಪೊಳ್ಳೆನಿಸುತ್ತಿದೆ.

* * *

ಅರಳುವುದು ಹೂ ಅಲ್ಲ, ಕಿಡಿಹಾರಿ-ಕರಗುವುದು
ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿದೆ ಬದುಕು, ಮಾನವಲಿ ಸಬಲರಾಗುವ
ನಮ್ಮ ಬಯಕೆಯನು ತೊರೆಯಬೇಕು.

* * *

ಇಲ್ಲ ಸಮರಸವಿಲ್ಲ ; ಇಲ್ಲ ಸಂಗೀತ ;
ನಮ್ಮ ದುಃಖವು ಬರೀ ಗಿರಿಯ ದರಿಯಲಿ ಸಿಕ್ಕು
ಸಿಡಿದು ಹೋಗುವ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯಾಗಿದೆ.

ಎಲ್ಲ ಉಪಾಧಿಗಳ ಸ್ತಬ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಶ್ರುತಿಯ ಶೋಧ -
ಅದು ನಮ್ಮ ಬದುಕಲ್ಲ!

* * *

ನಾನು ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ—
ಈ ಲೋಕದಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಉಳಿದು ಬಿಳಿಯಲು ನೋವು ನಲವು—
ಕಾರಣವೆಂಬುದನು!
ನಾನು ಒಕ್ಕಿದ ಬಿಳಿಯು—ದೀರ್ಘ ಜೊಂಪಿನ ಬದುಕು!

* * *

ಗೊಣಗಾಟಿ ಹಾಗೂ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಭೀತಿ ಹಾಗೂ ಆಸೆಯ ಅಸ್ತತ್ಯ ಫಲಗಳು
ಅರಿವಿನ ಮೇಲಿನ ಶಾಪ ಹಾಗೂ ನೋವು ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿನಾಮ.

* * *

ವಿವೇಕದ ಕಟ್ಟು ಸಡಿಲಾಗಿದೆ, ನನ್ನ ಹೃದಯ
ಸ್ವಚ್ಛಂದತೆಯ ಸಂತೋಷವನನುಭವಿಸುತ್ತಿದೆ.
ಅದರ ಹುಚ್ಚಿದ್ದ ಬಯಕೆ ಸುಂಟರಗಳಾಯಿ
ನರ್ತನದ ಉತ್ಕಟ ಉಲ್ಲಾಸದ ಜೊತೆಯಾಗಿದೆ.

* * *

ಅಂಗಾಲ ಬಕ್ಕೆಗಳು ಬಟ್ಟಲಾಕಾರ ;
ಅವು ನನ್ನ ಮೋಹರಾಗಾದಿಗಳ ಚಿಹ್ನೆ ;
ಪಯದಂಚಿನಲಿರುವ ನನ್ನ ದುರ್ಬಲ ಮನನು
ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವು ಸುರಾಗೃಹದ ಹರ್ಷೋನ್ಮಾದ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು !

* * *

ಸರೆಯ ನೊರೆ ನೇಹ ಬಂಧ—ಅನಂದಿಸು—
ಈ ಸಮ್ಮೋಹಕತೆಯ ತೆರೆಯ ಹಿಂದೆ—
ಏನಿದೆಯೆಂದು ಮಾತ್ರ ಕೇಳಬೇಡ !

* * *

ಭೂ-ಸ್ವರ್ಗಗಳು ಕಣ್ಣು ಕೋರೈಸುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷೋಭಗೊಂಡು
ಪ್ರಕೃಬ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗ ಬಲ್ಲವು ;
ಪ್ರಶಾಂತತೆ, ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಕೇವಲ
ಕುರುಡು ದೃಷ್ಟಿಯೊಳು ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಅರುಣೋದಯದಲ್ಲಿ ಮೇಣಬತ್ತಿ—
ಬೆಳಗಿನ ತಂಗಾಳಿಯ ಮೋಹಿನಿ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ ;
ಪ್ರೇಮಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು ಜ್ವಲಂತವಾಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ,
ಅದರೇ ಕರಗುವ ಹೃದಯದ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ
ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

* * *

ಬುಲ್ ಬುಲ್ ಪಕ್ಷಿಯ ಹಾಡಿನಲಿ ಮೈಮರೆತು,
ಗುಲಾಬಿಯ ನಗುವಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ,
ನಾನಿನ್ನೂ ಮನಶ್ಯಾಂತಿಗಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತೇನೆ,
ಅಪಮಾನ ಅಪಕೀರ್ತಿಗೆ ಅಂಜುತ್ತೇನೆ.

* * *

ನಾನಾವ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಅಯಿದೆ ಸರಿಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತೇನೆಯೋ
ನನ್ನ ಶ್ವಾಸ ಆ ಸಮುದ್ರದ ಹಾಗಿದೆ.
'ಸಾಕಿ' ಮಧುರ ಉಪೇಕ್ಷೆಯೊಂದಿಗೆ ವರ್ತಿಸಿದರೆ
ನಾನು ಅವಳನ್ನು ದೂರಬಲ್ಲೆ ನೆ ?

* * *

ಹೃದಯವು ಬಹಳಷ್ಟು ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ
ವೀಣೆಯನ್ನು ನುಡಿಸಿದಾಕ್ಷಣ ತಂತಿಯೊಳಗಡೆಗಡೆ
ಶ್ರುತಿಯೂ ಸ್ಫುಟವಾದ ಬಯಕೆಯ
ಆರ್ತನಾದವಾಗಿ ಮಿಡಿಯುತ್ತಿದೆ.

* * *

ಭಾವೋದ್ರಿಕ್ತ ಹೃದಯದ ರಹಸ್ಯ
ಅತ್ತು ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೂ ಮೀರಿದ್ದು.
ಈ ನದಿಯ ಆಚೆ ದಡದಲ್ಲಿ
ಇನ್ನೊಂದು ಮಧುಕಾಲೆ ಇದೆ.

* * *

ಹೂಣಿ—ಬಟ್ಟಲು ಒಡೆದುಹಾಕಿರುವ ನಮಗೆ
ಗುಲಾಬಿರಂಗಿನ ಸುರೆಯ ಮಳೆಗೆರೆಯ ಮುಗಿಲಿಂದ—
ಅದರಿಂದ ಈಗ ನಮಗೇನು ?

* * *

ಕಾಲ, ಸ್ಥಳದಿಂದ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾರಣ
ನಾನು ಮನಸಾಲೆ ಕೆಣ್ಣೆಲು ಸುರಿಸುವುದೂ ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.
ನಾನು ಕಡಲನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿ,
ನಾನು ಮರುಭೂಮಿಯನ್ನು ನೋಡು !

ಕವಿ ಮಂದವಾಗಿರುವಾಗ, ಹೃದಯಗಳು
ಹಾಡಿಗಾಗಿ ಉದ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹಾಕೊರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ
ಮಾನವ ವೇದನಾಕೂನ್ಯತೆ, ಜೀವನದ ಅರ್ಥವನ್ನು
ಹೇಗೆ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ ?

* * *

ಕೊನೆಯರಥ ಅಲೆದಾಟ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದೆ
ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಸತಿಗೃಹ ಕಟ್ಟುವರು ಬಕಲಿರುವ ಯಾತ್ರಿಕರು—
ಅಗಾಗ ತಂಗಲಿಕ್ಕೇಂದು.

* * *

ಉನ್ನಾದ ಅಪುರತೆಯ ಉದ್ದಿಷ್ಟ
ಶೃತಿಮೂತ್ರವಾದರೆ—
ನಾನು ಕಾಲ, ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ದಯೆ, ಕ್ರೋಧ—
ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಮೀರಿರುವ,
ಬಂದಾಗುವ—ಕುಂಬುವ ಮದಿರೆಯ ಬಟ್ಟಲನ್ನೇ
ಬಯಸುತ್ತೇನೆ !

* * *

ನನ್ನ ಉನ್ನಾದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ
ಅಲೆದಾಡಲು ಬಿಡಬೇಕೆಂದರೆ ಸ್ಥಳವೇ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ !
ನಾನು ವಿಶಾಲ ಮರುಭೂಮಿಯನ್ನೇ ಬಿಡುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ;
ನನ್ನ ಮುಂದಿನ ಜಗತ್ಕೃಷಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಸಾಗಿದ್ದೇನೆ !

* * *

ವಸಂತದ ಉದಾರಪ್ರಚೋದನೆ ಗುಲಾಬಿಯನ್ನು,
ಗುಣಿಗಿ ಹೂವನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುತ್ತಿದೆ.
ನನ್ನ ದೈವ ಹೂವುಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲೆ ವಾಸಿಸುವ
ಕಲಂಕದ ಗಣಿಸೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ.

* * *

ಪಕ್ಕಗಳ ಹೊದಿಕೆಯಲಿ ಜೀವಕಾಂತಿಯ ಹೊಂದಿ
ನಗುತಿದೆ ಚಿಂಗುಲಾಬಿ.
ಉದುರುತಿವೆ ಪಕ್ಕಗಳನ್ನು—ಬಳಕೆ ;
ಮುಳ್ಳೆಂದ ಹೊಲದಿದ್ದ ನನ್ನ ಚಂದ್ರಿ ಅರಿವೆ
ಪರಪರನೆ ಹರದೆ ಹುಚ್ಚಾಗಿ ನಾನು.

ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ ಚೈತನ್ಯವ ;
ಅರ್ತನಾದದ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ನುಡಿಯುತ್ತಲಿದೆ
ಇಡೀ ರೋಷದಲಿ.

ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಅಳುವವರು ಕೂಡಿ ಎಬ್ಬಿಸಿದಂಥ
ಅಂಥ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯ ಧೂಳು—ಧೂಳು ನಾನು.

* * *

ನನ್ನಿಂದ ಕಣಕಣದಿ ಹೊತ್ತಿ ಕೊಂಡಿದೆ ಬಯಕೆ
ಈ ದಿವ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ತನ್ನಯನು—
ಯಾರ ಹೃದಯವು ಈ ನಾನು ಇಂದು ?

* * *

ಪ್ರಳಯದಿನದಂದಿನಾ ಪ್ರಕೃತ್ಯೆಲ್ಲ ಪರಿಸರದ ಹಾಗೆ—
ನನ್ನನು ನಾನೆ ಹುಡುಕುತ್ತ ಈ ರೋಷಲೋಕಾಂತರದಿ—
ಹೀಗೆ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.
ಅಸ್ತಿತ್ವ ಕೂನ್ಯತೆಯ ಮರುಭೂಮಿಯಾಚೆ
ನನ್ನ ಧೂಳು ತಿರುಗುತ್ತಲಿದೆ—
ಸುಳಿದು ಸುಳಿಗಾಳಿಯಾಗಿ !

* * *

ಋಷಿ ಪ್ರವಾಹವೂ ಇಂದ್ರಿಯ
ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಮಾಯೆಯನು
ಧರಿಸಿರುವ ನೀನು ನನ್ನ ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪದಬೀಡೆ !
ಈಗ ನಾನು ಕೇವಲ ಹಾದಿಹುಡಿ ಅಷ್ಟೆ.
ಈ ಹುಡಿಯ ಸುಳಿಗಾಳಿ ಅದರ ಮುರುವು—
ಎಲ್ಲ ಎಲ್ಲವೂ ಉದ್ದೇಶ—ಅರ್ಥರಹಿತ !

* * *

ಹೂದೋಟವನು ಕುರಿತ ಕೆಟ್ಟಸುದ್ದಿಯ ತಂದು
ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನೀನು ಅಂಜದಿರು ಅಣ್ಣ ;
ಪಂಜರದಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ನನ್ನ ಮುಂದೆ !
ನಿನ್ನೆ ಎರಗದೆ ಸಿಡಿಲು—ಅದರಲ್ಲ ನನ್ನ ಗೂಡೇ
ಹಾಕಾಗಿದೆ ಎಂದು ಏಕೆ ಯೋಚಿಸುವೆ ?

* * *

ನಿರಾಕಾರದ—ನಿರಾಕಾರ,
ಸಾಕಾರವೆಂದಂತ ಈ ರೋಷವು ;

ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಎಚ್ಚರಾಗುವುದು—
ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚತ್ತಂತೆ!

* * *
ವಧಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತಂದ ಆಕೆಹೊತ್ತವರ ಸಂತಸ ಕೇಳದಿರು
ಕೊಲೆಮಾಡಲೆಂದು ಒರೆಯಿಂದ ಕತ್ತಿಹಿರಿದ ದೃಶ್ಯ—
ಅದು ಅವರಿಗೆ ಹಬ್ಬದುತ್ತವೆ!

* * *
ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವಾಗುವೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳೂ ನನಗೆ
ಆದಮೇಲೆ ಫಿತ್ತರವ—ಮನುಷ್ಯನಾಗಲು ತನಗೆ
ನೀಡಿರುವ ಅವಕಾಶದಿಂದ ವಂಚಿತನು.

* * *
ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುವರ ಗುಣವ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತಿದೆ ಮನೆಯು
'ಮಜನು' ಸತ್ತನು—ಆದರೂ ವನದಲ್ಲಿ ಮ್ಲಾನ—ಸಮಚಿತ್ತ—
ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ನೆಲೆಸಿತ್ತು.

* * *
ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವೆನು ಹುಚ್ಚು ತನದ ಕೈವಶವಾಗಿ ಎಚ್ಚರವು ಕಳೆದು
ಮನೆಯಿಂದ ಕರೆದೊಯ್ಯೆ ಕಾಡೆ ಬರುತ್ತಿದೆ ನನ್ನ ಕಡೆ ಧಾವಿಸಿ!

* * *
ಪರಮ ವೈರಿಯು ಪ್ರೇಮ, ಅಧಿಕಾರಸಂಪದದ;
ವಿರಹಿ ಮಹೂನ ಚಿತ್ರ ಬರೆಯೆ ಬೆತ್ತಲೆ ಚಿತ್ರ ಚಿತ್ರಿಸಲು ಬೇಕು.

* * *
ಹೃದಯ ಆತ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಒತ್ತೆಯಿಡೆ
ಜೀವನದ ಸಂಬಂಧ ಬಿಡಲಾರದು.

ಹೊಲಿನ ಮಿಂಚಿನು ದೇವರೆಂದು ಆರಾಧಿಸುವೆ;
ಅದರೊಡನೆ ಕೂಡಿಹಹ ವಿನಾಶವನು ಕಂಡು ತತ್ತಿರಿಸುವೆ!

* * *
ನೋಡು, ಕೋಧನೆ ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನು ಹೇಗೆ ವಿಪರ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ;
ಅಲ್ಲ ಬಿಂದುಗಳೆಲ್ಲ ನಿರತವಾಗಿವೆ ದೃಷ್ಟಿ,
ಕನ್ನಡಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದೆ ವಿಚಾರಗಳು.

* * *
ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತರಗಲೂ ಜಾಲಬೀಸಿವೆ ಮೊಸಳೆಬಾಯೊಲು,
ಬಿಂದು ಮುಕ್ತಾಗುವರೆಗೂ ಹನಿಯ ಮೇಲೆ ಏನು
ನಡೆಯುವುದೋ ನೋಡೋಣ!

ನಾನು ನನ್ನಲ್ಲಿ—ಇಂದು ಕಾಣುವ ದುಃಖ
ಸಿದಿದ ಕಿಡಿಗಳ ಹಾಗೆ—
ಕಲ್ಲಿನ ನರನರಗಳಲಿ ರಕ್ತ ಅನವರತ
ಹರಿದ ನದಿಯಹಾಗೆ—ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ!

* * *
ಜೀವನದಿಂದ ಬೇಸಿತ್ತಿದ್ದೇನೆ ನಾನು,
ನನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಲಾರದು
ಪ್ರೇಮುಸಿ ತೊಟ್ಟ ಬಟ್ಟೆಯ ಸುಗಂಧ;
ಬೆಳಗಿನ ತಂಗಾಳಿ ಎಲ್ಲ ಬೇಕಾದರೂ ಸುಳಿಯಲಿ
ಅದಕ್ಕೆ ನಾನೇಕೆ ದುಃಖಿತನಾಗಲಿ?

* * *
ದುಃಖ, ಜೀವನವನ್ನು ಜರ್ಜರಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ
ಹೃದಯದೀ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಯಾವ ಬಗೆಯಲಿ ಪಾರುಗಾಣುವುದು
ಪ್ರೇಮವು ನಮಗೆ ಈ ದುಃಖ ತರದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ
ಲೋಕದ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಈಡಾಗುತ್ತಿದ್ದೆವು!

* * *
ಈ ನನ್ನ ಕಣ್ಣೀರು ಇಲ್ಲದಲಿ ನನ್ನ ಮನೆ ಕೂಡ್ಯವಾಗಬಹುದಿತ್ತು
ಸಮುದ್ರವಾಗಿರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮರುಭೂಮಿಯಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು!

* * *
ನನ್ನ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದಿವೆ, ನೋಡಲು ಸುಂದರ ತೋಟವೂ ಇದೆ
ಆದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥ; ನೇಸರನು ಮುಟ್ಟಿರುವ ಮಂಜುಹನಿ ನಾನು.

ವಿಕಾಂತವನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವ ಮಾರ್ಗವ ಪಡೆಯೆ
ನನ್ನ ಉದಾಸೀನತೆ ತಡೆಯುತ್ತಿದೆ ನನ್ನ!
ನನ್ನ ಶ್ವಾಸವೆ ನನ್ನ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ದೂಡುವ
ಅಗೌರವದ ಸರಪಳಿ!

* * *
ನಾನು ಗೀತದ ಗಂಧವಲ್ಲ; ವಾದ್ಯದ ಸಂಗೀತವಲ್ಲ ನಾನು;
ನಾನು ಕಡಿದ ತಂತಿ; ನನ್ನ ಅಪಜಯದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ ಮಾತ್ರ!

* * *
ಚೆಲುವಾದ ಮುಖಗಳೆಲ್ಲ ಮುಚ್ಚಿ ನಲಿ ಮುಚ್ಚಾ ಗಿಲ್ಲ,
ಕೆಲವಾದರೂ ಸರಿ, ಹೂಗಳಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿವೆ.

ನಮ್ಮ ಇರುವಿಕೆಯಿಂದ—

ಸಭೆ-ಸಮಾರಂಭಗಳ ಬೆಳಕು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಕಲೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು ನಮಗೆ.
ಆದರೆ ಈಗ—ಅದೆಲ್ಲ ಕಳೆದ ದಿನಗಳ ಮಾತು !

* * *

ನಮ್ಮ ಜೀವನ ಕೇವಲ ಒಂದು ನಸುನೋಟ
ನಾವು ಕತ್ತಲೆಯತ್ತ ಹಾರಿಹೋಗುವ ಬೆಂಕಿಯ ಕಿಡಿಗಳು ಮಾತ್ರ!
ಜೀವನದ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಸಾವೊಂದೆ ಮದ್ದು!
ಊ, ಹಲವು ಬಣ್ಣದಲಿ ಉರಿಯುತ್ತದೆ ದೀಪ—
ಆದರೆ ಬೆಳಗಾಗುವ ತನಕ ಮಾತ್ರ!

* * *

ಯಾರೂ ಅಲ್ಲದಲ್ಲ ಹೋಗಿ ನಾವು ಇರೋಣ
ನಮ್ಮ ದನು ಕೇಳುವವರು, ನಮ್ಮ ಭಾಷೆ ತಿಳುವವರು
ಅಲ್ಲಿ ಯಾರೂ, ಇರುವುದೇ ಬೇಡ.

* * *

ಗೋಡೆ—ಬಾಗಿಲುಗಳೆಲ್ಲದ ಮನೆಯೆಲ್ಲ ನಾವಿರೋಣ
ನೆರೆಹೊರೆಯವರಾರೂ ಅಲ್ಲದಿರಲಿ, ಮನೆ ಕಾಯುವವರೂ ಇರದಿರಲಿ!

* * *

ಬೇನೆಬಿದ್ದರೆ ಅರೈಕೆ ಮಾಡುವವರಾರೂ ಇರದಿರಲಿ
ಸತ್ತರೆ ನಮಗಾಗಿ ಅಳುವವರು ಇರದಿರಲಿ !

* * *

ಆಯುಷ್ಯ ಅಶ್ರವೇಗದಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿದೆ
ಇದು ಎಲ್ಲ ನಿಂತೀತು, ಅದರ ಗೊತ್ತು—ಗುರಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ,
ಲಗಾಮು ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಕಾಲು ರಿಕಾಬಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ.

* * *

ತೀವ್ರ ವೇಗದಿ ಚಲಿಸುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೊಂದಿಗೂ
ಕೊಂಚ ನಾನು ನಡೆಯುತ್ತೇನೆ.
ನನಗೆ ಗುರಿ ಅಲ್ಲ, ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾರೂ—
ಅದು ಕೂಡ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ನನಗೆ.

* * *

ನಡೆನಡೆದು ಅಂಗಾಲ್ಪ ಎದ್ದ ಗುಳ್ಳೆಯಿಂದಾಗಿ ಗಾಬರಿಯಾಗಿಬಿಟ್ಟ
ಇನ್ನೂ ನಡೆಯಲಿರುವ ದಾರಿಯಲಿ ತುಂಬಿದ ಮುಳ್ಳುಕಂಟ ನೋಡಿ,
ಜೀವ ಮುಂದಿನ ದಾರಿ ನೆನೆದು ಸಂತಸಗೊಂಡಿತು.

ವಿಚಾರಗಳು ನಡಿಸುವವೆ, ಎನ್ನೆ ದೆಯ ನಡುಗಿಸುವವೆ,
ನರೆಯ ಉರಿ ಹೆಚ್ಚಾಗೆ ನರೆಯ ಬಟ್ಟೆಲ್ಲ ಕೂಡ ಕರಗಿಹೋಗುವುದು—

* * *

ಕೊನೆಯ ಉನ್ನುತ್ತ ಕ್ಷಣದ ದುಃಖದ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲ,
ನಾವು ದುಃಖದಾಚರಣೆಗೈವ ಮನೆಯೆಲ್ಲ
ಮೇಣಬತ್ತಿ ಉರಿಸಲು, ಮಿಂಚು ಹಿಡಿದಳೆದು ಹರುತ್ತೇನೆ.

* * *

ದೇವರೆ, ಈ ಲೋಕವೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಬೊಂದು ಪಾದ ಮುದ್ರೆ
ನನ್ನಾ ಶೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಪಾದ ಎಲ್ಲದಲಿ ?

* * *

ಮನುಷ್ಯ ಸಾವಿರ ವಿಚಾರಗಳ ಕೇಂದ್ರ.
ನಾನು ವಿಚಾರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಸುತ್ತ
ಜೊತೆಗಾರರಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ !

* * *

ಈ ಜಗತ್ತು ಸುಖಕರವಾದ ಪಾಠವಾಗಿದೆ
ಯಾಕೆಂದರೆ, ನೈಜ ಪ್ರೇಮದ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದವರು ಬಹುಕಡಿಮೆ !
ಮದಿರೆ ಬಟ್ಟೆಲುಗಳನು, ಹೆಚ್ಚೆಚ್ಚು ತುಂಬಿ ಇದೆ,
ಮಧುಕಾಲಿಯಲಿ ಕುದಿವ ವಿಲಾಸಗಳ ಕೊರತೆ !

* * *

ನನ್ನ ಮನದ ಉದ್ರಿಕ್ತತೆಯನು ಬೇಗೆ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಲಿ ?
ಒಂದು ಹುಚ್ಚು ವಿಚಾರ ಸಾಕು, ಕಾಡನೇ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದೆ.

* * *

ನೋಡು, ಬಯಕೆಯ ಉಕ್ಕೇರುವಿಕೆ ಸೃಷ್ಟಿಯನು
ಹೇಗೆ ಕಂಪನಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ;
ಖಡ್ಗದ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆ ತನ್ನ ಉಕ್ಕಿನೆದೆ ಸೀಳಿ
ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದೆ!

* * *

ನಾನು ಔಷಧದ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ;
ನನಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಿದೆ, ನನ್ನ ನೋವಿದೆ, ನನ್ನ ಅಭಿಮಾನವೂ
ನನ್ನ ಜೊತೆಗಿದೆ.

ಅವಳು ಸೌಜನ್ಯ ಶೀಲೆ,
 ಸ್ವಾಗತಿಸಲು ಅವಳು ಎತ್ತಿದ ಕೈ
 ಗುಂಗುರುಗೊದಲಿನ ಮೇಲೆ ಸುಳಿಯುತ್ತಿದೆ;
 ಹರಡಿಹುದು ಸೊಬಗ್ಗೆ ಸಂಪದ ಅವಳ ಭುಜದ ಮೇಲೆ.

* * *

ಅಂವು ನೋಟದ ವೈರಿಯಾಗಿ,
 ನೋಟ ಕಣ್ಣಿನ ವೈರಿಯಾಗಿರೇ ನೀನು
 ಇಂಥ ವೈಭವದಲ್ಲ ನನಗೂ ನಿನಗೂ
 ತಿಳಿಯದೊಲು ಬರಬೇಕು!

* * *

ಸೌಂದರ್ಯದ ಮುಖಕ್ಕಿದ್ದ ಅವಗುಂಠನವ
 ಛಾವುಕತೆ ತೆಗೆದು ಹಾಕಿತು;
 ಆಗ ದೃಷ್ಟಿಯ ತಡವ ಯಾವುದೂ ಕಕ್ಕಿ ಅಲ್ಲ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ,
 ಅಲ್ಲ ಉಳಿದುದು ಬರಿ ದೃಷ್ಟಿ ಮಾತ್ರ!

* * *

ಸೌಂದರ್ಯವಿನ್ಯಾಸ ಒಂದು ನಟನೆ ಮಾತ್ರ
 ಆದರೆ ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ನಿನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ರೋಧಿಸುವೆಯಾ?
 ನಿನ್ನ ಬಯಕೆಯ ನೀನು ಪೋಷಿಸುವೆಯಾ?
 ಪ್ರೇಮಮಂದಿರದ ಬಳಿ ಆಕರ್ಷಣೆ, ಯಾಚಕವೆಂದು ಬಗೆಯುವೆಯಾ?

* * *

ಕಸತ್ತಿರಿ ಘನಿತ ಪ್ರೇಮಗಾಯವ ಕೆಂದು ಬೆರಗುಗೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ;
 ಮೋಹಬತ್ತಿಯ ಬೆಳಕು ರಾತ್ರಿಯ ಸುಗಂಧಿತ ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಆಚ್ಛಾದಿಸುವಾಗಿದೆ.

* * *

ಕಷ್ಟ ಕಾಲಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಸಂಜೆಯನ್ನು
 ನಾನಿನ್ನೂ ಕಷ್ಟ ಛಾಯೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ;
 ನಾನು ಅವಳನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ
 ಸಮಯ ಬಹು ತೀವ್ರ ಕಳೆದು ಹೋಗುತ್ತದೆ;
 ನನ್ನ ಮೋಹಬತ್ತಿಯ ಜ್ವಾಲೆಗೆ,
 ಬೆಳಗಿನ ವಿಕಸಿತವಾದ ಪ್ರಕಾಶ ಆಗಲೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ.

ಬೆಳಗಾಗುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಾನು ನನ್ನ ಯಾತ್ರೆಯ
 ಕೊನೆ ತಲುಪಲೇಬೇಕು.
 ಉರಿವ ಮೋಹಬತ್ತಿಯ ಹೊಗೆ ನನ್ನ ದಾರಿಯಲಿ
 ಸೂರೆ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ ಹುಡಿಯೆ!

* * *

ಸ್ವರ್ಗವು ಈ ರೋಕವನು ವೈರ ಸಾಧಿಸಿ ನಾಶಗೊಳಿಸಲಿ,
 ಆದರೆ ಪ್ರೇಮಭಾಷೆ ಮಾತ್ರ ಚಿರವಾಗಲಿ, ಚಿರವಾಗಲಿ.

* * *

ಪ್ರೇಮದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿ
 ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಅನಂದ ಪಡೆಯಿತು,
 ನೋವಿನ ಔಷಧಿ ಪಡೆಯಿತು,
 ಔಷಧಿಯಿಲ್ಲದ ನೋವು ಪಡೆಯಿತು.

* * *

ಮತ್ತೆ ನನ್ನ ಮನಸು ಅಶಾಂತಿಗೀಡಾಗಿದೆ
 ಹೃದಯ, ಪ್ರೇಮದ ಆಳವಾದ ಗಾಯ ಹುಡುಕುತ್ತಿದೆ.

* * *

ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಹುಚ್ಚು ಗೃಹದಲಿ ನಾನೊಂದು ಮೋಹಬತ್ತಿ;
 ಪ್ರೇಮಜ್ವಾಲೆಯೇ ನನ್ನ ಜೀವನದ ಕೊನೆ-ಮೊದಲು!

* * *

ಪ್ರೇಮಸಿಯೆ ಲಜ್ಜೆ ತುಂಬಿದ ಕಣ್ಣಿನೆ,
 ಮುರುಕು, ಹುಸಿಮುನಿಸು ವರ್ಣಸುವ ಉದ್ದೇಶ, ನಜ;
 ಆದರೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಬರ್ಜ-ಕತ್ತಿಗಳ ಉದಾಹರಣೆ ನೀಡಲೇಬೇಕು.

* * *

ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ತಮಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳ
 ಲೋಕದಾದಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ;
 ಮುತ್ತಾಗದ ಹನಿಯೊಂದು ಪ್ರೇಮಿ ಕಣ್ಣಲ್ಲ
 ಕಣ್ಣಿರಾಗಿ ಬಹು ಪ್ರಿಯವಾಗುತ್ತದೆ!

* * *

ಹೃದಯದಲಿ ತನಗೆ ಬಹುಕಡಿಮೆ ಎದೆಯೆಂದು,
 ಪ್ರೇಮದ ಬಯಕೆಯ ದೂರು!
 ಸಾಗರದ ಅಶಾಂತಿ ಮುತ್ತೊಂದರಲ್ಲ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ!

ಬೇಡನ ಪ್ರೇಮದಲಿ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕ ವಕ್ಕಿ ನಾನು ;
ನಾನು ಹಾರುವ ಶಕ್ತಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವೆನೆಂದಲ್ಲ !

* * *

ನನ್ನ ನಿಸ್ಪೇಷ ಮುಖಮುದ್ರೆ ನಸುಕಿನ ಮಂದಪ್ರಕಾಶ ;
ಇದು ಚೆಲುವಾದ ವಿಕಸಿತ ಪುಷ್ಪಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಅಲ್ಲ ?

* * *

ಸಂಗೀತ ಹಾಗೂ ಮಧುಪಾನ, ಪ್ರೇಮದ
ನೋವುಗಳೆವೆಂದು ಎಂದು ತಿಳಿದವರು—ಇವರು ;
ಇವರಿಗೆ ಏನೂ ಅನ್ನದಿರು—ಇವರು ಹಳೆಯ ಕಾಲದ ಜನ !

* * *

ಅಗಲಿದ ರಾತ್ರಿಗಳ ಎಣಿಸಿದರೆ
ನಾನು ಈ ಮೃತ್ಯುರೋಕದಲಿ
ಅದೆಷ್ಟು ಕಾಲದಿಂದ ಇರುವೆನೋ
ಅರಿಯೆ ನಾನು !

* * *

ಸೌಂದರ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರೇಮ ಪೂರಕವಾಗಿವೆ,
ಓಂದು ಕೃತಿಯ ಮೊನೆಯ ಹಾಗಿರುವ ಮುಳ್ಳುಗಳನ್ನು
ದಾರಿಯಲಿ ಎರಚಿದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಗಾಲುಗಳಲಿ
ಗುಳ್ಳೆಗಳ ಬರಿಸುತ್ತದೆ—ಅಷ್ಟೆ !

* * *

ಪ್ರೇಮ ಸೆಳೆತವನ್ನು ಮರೆಮಾಚಲು
ನಾಚುತ್ವ ನನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ಅತ್ತ ಹೊರಳಿಸು ;
ನಾನು ಮುದ್ದಾಟವನ್ನು, ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವೆ
ಹರಡಿದ ನನ್ನ ಕವ್ವು ಕೇಶರಾಶಿಯನ್ನು ಹೊರಳಿಸಿ
ಕೋಪದ ಮಿಂಚು ಮಿಂಚಿಸು ಒಮ್ಮೆ ;
ರತ್ನದ ಮಂದಹಾಸವನ್ನು ಬೀರಲು
ನಾ ನನ್ನ ಮುತ್ತ ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ !

* * *

ನಿದ್ರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅವಳ ನೋಡುತ್ತಿಲ್ಲ ನಾನು
ಜೀವನ ಕಳೆಯಬೇಕೆಂಬುದು ಅವಳ ಬಯಕೆಯಾಗಿತ್ತು ;
ಮತ್ತೆ ಬರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದುದು ನಾನು ;
ಅದರ ಆ ಮಾತು ಅವಳು ಹೇಳಿದುದು ಕನಸಿನಲ್ಲ !

ಅವಳು ಒಬ್ಬಳೇ ಇರುವಾಗಲೂ ಅವಳ ರೂಪದ ಅರಿವು
ಅವಳನ್ನು ಲಜ್ಜಾ ಪೂರಿತನ್ನಾಗಿಗುತ್ತದೆ.
ಲಜ್ಜೆಯ ಹಿಂದೆ ಅವಿತಿರುವ ಅವರೂಪದ ಚೆಲುವು
ಸಾಲಂಕೃತವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ !

* * *

ಓ ! ದೇವರೆ, ಅವಳನ್ನ ಮಾತನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ
ಎಂದೂ ತಿಳಿದ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲ ;
ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ತಿಳಿದ ಹೃದಯವನ್ನಾದರೂ ಅವಳಿಗೆ ನೀಡು
ಇಲ್ಲವೆ, ಬೇರೆ ನಾಲಗೆಯನ್ನಾದರೂ ನನಗೆ ದಯಪಾಲಿಸು !

* * *

ನೀನು ನನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯದ ಶೃಂಗಾರದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನೆ
ನಾನೋ ನನ್ನ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವವನು.

* * *

ನನ್ನ ಹೃದಯಸ್ತರ್ಜ ಪಡೆಯಲು
ಓಂದು ಜೀವಮಾನವೇ ಬೇಕು ;
ಇಂತಿರಲು ನನ್ನ ಹರಡಿರುವ ಮುಂಗುರುಳ
ಸಿಂಗರಿಸುವತನಕ ಬದುಕಿರಲು ಯಾರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯ ?

* * *

ನನ್ನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ನೀನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾರೆ ಎಂದು ನಂಬುವೆ,
ಆದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮ ನಿನ್ನಿಗೆ ತಿಳಿದ ತನಕ ನಾನು ಮಜ್ಜು ಪಾಲಾಗುವೆ.

* * *

ಪೇವನವನ್ನು ಹೇಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು
ಸೂರ್ಯ, ಮಂಜುಹನಿಗೆ ಕಲಿಸುತ್ತಾನೆ, ಹಾಗೆಯೇ
ಸೌಂದರ್ಯದ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿ ನನ್ನ ಮುಖಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲವಾಗಿಗುತ್ತದೆ.

* * *

ಈಗ ಕೂಡುವುದು ಹೇಗೆ, ಹೇಗೆ ಮಾತಾಡುವುದು ?
ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಇಲ್ಲ ;
ಶಬ್ದಗಳು ಉಸಿರನ್ನೇ ಹಾಳುಗೊಳಿಸಿರುವಾಗ
ಇನ್ನೇನು ಹೇಳುವುದು ?

ನನ್ನೆದುರಿಗೆ 'ಜೀಯಾ' ಎಂದು ಕುಳಿತಿರುವ ನಾನು,
ಮಾತನಾಡಲೋ ಬೇಡವೋ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುವ ನೀನು ;
ಈ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ, ಹೇಗೆ—ಈ ನಮ್ಮಗಳ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ?

* * *

ಪ್ರೇಯಸಿಗಳ ವರ್ತನೆಯೇ ಹೀಗಾದರೆ
ನೀನೇ ಹೇಳು, ಅವರ ಘಟಿಸುವವರ ಗತಿ ಏನು ?

* * *

ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ನೋಡಿಯೇ
ಜಗಳಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಳಾಗುವ ನೀನು,
ಊರಲ್ಲ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ನಿನ್ನಂಥವರೇ ಇರಲು
ಅವರ ಗತಿ ಏನು ?

* * *

ಹೌದು ! ದೈವಭಕ್ತರಲ್ಲ ಅವಳು, ಹೋಗಲಿ ಅವಳು ವಂಚಕಳ ಸರಿ
ಯಾರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ, ನಿಷ್ಠೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿವೆಯೋ
ಅವರು ಅವಳ ಓಣಿಯಲ್ಲೇಕೆ ಹೋಗಬೇಕು ?

* * *

ನನ್ನ ಮುಂಗುರುಳು ಯಾರ ಘುಜದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವವಳಿ
ಸುಖನಿದ್ದೆ, ಪ್ರಸನ್ನ ಚಿತ್ತ, ಸೌಖ್ಯದ ಮಧುರರಾತ್ರಿ—
ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವರ ನಿತ್ಯ ಸೊತ್ತು !

* * *

ಯಾವ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ನಾನು ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ
ಯಾತನೆ ಪಟ್ಟಿದ್ದೇನೆಂದು, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನನ್ನ ಕೇಳಬೇಡ.
ನನ್ನ ಹೃದಯವನು ನೀನು ಕೆಡಕಬೇಡ ;
ಹುಗಿಯಲಾಗಿದೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನೆ ಅಲ್ಲಿ !

* * *

ಅವಳಲ್ಲಿ ಆಳವಾದ ಫಾವನೆಗಳಿಲ್ಲ,
ಆದರೂ ಅವಳು ಪ್ರಿಯತಮೆ ;
ಹರಿವ ಚಲನೆಯನ್ನು, ಮದ್ಯದಿಂದ ಸೂಸಿಬರುವ
ಸೊಬಗನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡೋಣ.

ವಸಂತ ಬರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಕೆಲಕಾಲ ಮಾತ್ರ ;
ಅದರೂ ಅದು ವಸಂತ.
ಹಸಿರು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲನ್ನು, ಮೃದುಮಧುರ
ತಂಗಾಳಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡೋಣ.

* * *

ಅವಳು ನನ್ನೆಡೆ ಬರುವ ಸುದ್ದಿ ಬಲುಹಬ್ಬಿದೆ
ಆದರೆ, ಇಂದೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಸೆ ಚಾವೆಕೂಡ ಇಲ್ಲ !

* * *

ಈಗ ಇಲ್ಲ, ಮತ್ತಿಲ್ಲವೆನ್ನುವಂತೆ ಆಶೆ ಅಲ್ಲ ಇಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ
ಸಾವು ಇರದಿರೆ, ಬದುಕಿನ ಸಿಹಿ ಸಾವು ಅರಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

* * *

ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಯನ್ನೆ ನನ್ನ ಪ್ರೇಯಸಿಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ
ಆ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿರುವೆ.

* * *

ಸಂಕೋಚವಿರದೆ ನನ್ನೆಡೆಗೆ ನೋಡುವಾಗ ನೋಡು
ಆಶೆಯನು ತಾಳ್ಮೆಯನು ಗೀಲಿಮಾಡುವ
ವಚನಬದ್ಧವಲ್ಲದ ನೋಟ ಬೇಡ.

* * *

ಬೆಳಕು,—ಕಣ್ಣು, ಹೃದಯಗಳಿಂದ
ಹೊರ ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದೆ,
ಪ್ರೇಮಿಗಳ ಸಂಗಮ ರೀತಿಯನ್ನು ಹಬ್ಬು.

* * *

ಕಪಟ, ನಿಷ್ಕಪಟ, ಜಾಗೃತಿ, ಅಜಾಗೃತಿ ಏನೇ ಇರಲಿ
ಮುಟ್ಟಿದ ಸುಂದರ ನೇತ್ರಗಳು ನನಗೆ ನಿರಾಶಾದಾಯಕ.

* * *

ಒಂದು ಸುಖಕರ ನೋಟವಾದರೆ ಸಾಕು ;
ಅದರ ಜ್ಞಾತಿಯಿಲ್ಲ ನಾನು ಮೋಜುಬಿತ್ತಿಯಂತೆ ಕರಗುತ್ತೇನೆ.
ಸೌಂದರ್ಯ ತನ್ನ ಆರಾಧಕರಿಗೆ ಮಾತ್ರ
ಶೃಂಗಾರಗೊಂಡು ಕಾಣಬೇಕಿಲ್ಲ !

ಅವಳು ಸೌಂದರ್ಯದ ನಾಡು,
ಅಲ್ಲ ತಿರುಗಾಡುವುದೇ ಹರ್ಷೋನ್ಮಾದ ;
ಈ ಹರ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಎಲ್ಲ ಮದ್ಯದಂಗಳ ತೋರಿಯಲು ಸಿದ್ಧ,
ಏಕೆಂದರೆ ಮದಿಯೇ ಅವಳ ಕಣ್ಣಿನ
ಹೊಳವನ್ನು, ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಿಸುತ್ತದೆ !

* * *

ಅವಳು ತನ್ನ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಖದ್ದದಿಂದ
ನನ್ನನ್ನು ಇರಿಯಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದ್ದಾಳೆ ;
ಪ್ರೇಮಯಾತನೆಯಿಂದ ಬೇಗುದಿಗೊಂಡ ನನ್ನ ಹೃದಯ ಕರಗಿರಲು,
ಖದ್ದವು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದರೆ ಅವಳ ನಸುನೋಟ ಇನ್ನೂ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿತ್ತು.

* * *

ದುಃಖಭರಿತ ಕಷ್ಟ ನೇತ್ರಗಳು ಮುಚ್ಚಿದಾಗ
ಇನ್ನೂ ದುಃಖಪೂರ್ಣವಾಗುವಂತೆ,
ಉಪೇಕ್ಷೆಯ ಆಚ್ಛಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯ
ಇನ್ನೂ ಮಹತ್ವಾ ಗುತ್ತದೆ.

* * *

ಗ್ರಹವುಳ್ಳ ಏನಮೃತ
ಗೌರವದ ಪ್ರಪಂಚಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತಿದೆ ;
ಚಾಡಿಕೋರ ನೋಟದಲಿ ಕೋಪದ ಮೂಲ
ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಬಲ್ಲೆ ನಾನು !

* * *

ಅವಳು ನನ್ನನ್ನು ಕೈದಿಯಾಗಿಸಿ ನಿರ್ದಯತೆ ತೋರುತ್ತಿಹಳು
ಅವಳ ಮೋಹಕ ಸುಳ್ಳು, ಪ್ರೇಮಭಾಷೆ ಚೂರಾಗುವುದು—
ಇದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ—ಎಂದೇನು ಅಲ್ಲ.

* * *

ಬಂಧನದಲಿರುವ ಪ್ರೇಯಸಿ ನೋಡುತ್ತ ಪ್ರತಿಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾಳೆ
ಹೃದಯವನ್ನು ಭೇದಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿ ಚೆಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ
ಪರಿಶುದ್ಧ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ತನ್ನ ಆಶೆಯ ನಿರಾಕರಣ
ಪಥ ಹುಡುಕುವುದು ಒಂದು ಹಿರಿಗುರಿಯು.

ಕೇವಲ ಮೌನ ಮಾತ್ರ ನನ್ನ ಹೃದಯದ
ಬಯಲೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವಾಗ,
ಅವಳು ನನ್ನನ್ನು ಮೋಯಾಗಿಸಿ,
ಮತ್ತೆ ನನ್ನಿಂದ ಮಾತು ಬಯಸುತ್ತಾಳೆ !

* * *

ನನ್ನ ಪ್ರೇಯಸಿಯ ಮುಖಚರ್ಯೆ
ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿದೆ ;
ಚಂದಿರನ ಮರೆಮಾಡುವ ಅವಳ ಕೇಶವು,
ರಾತ್ರಿಯ ಕತ್ತಲಾಗಿದೆ !

* * *

ನನ್ನೆಡೆಗೆ ನಿನ್ನ ಗಮನವಿವೆಂದು ತಿಳಿಸುವ
ಒಂದು ಶಬ್ದ, ಒಂದು ನಗು, ಒಂದು ಸಂಕೇತ ಸಾಕು
ಅದು ನನ್ನ ಆಶೆಗಳ ಬೆಳಗಿಸುವುದು ;
ನಾನಾಗೆ ಹರುಷದಲಿ ಕಂಪಿಸುವ ದೀಪಗಳ ಹೊತ್ತು ನಲವ ನಗರ !

* * *

ಮೊತ್ತಿಲ್ಲದೆಯೆ ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ತವಕ, ಹಿತಾಸಕ್ತಿ,
ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ,
ನನಗೆ ಕೃತಜ್ಞತಾಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲೂ ಶಬ್ದಗಳ ಕೊರತೆ !

* * *

ನಾನೊಂದು ನನ್ನೆಡೆಯ ದುಗುಡವನ್ನು ಪ್ರೇಯಸಿಗೆ
ಹೇಳಬೇಡೆನ್ನೋ ಹೋಗುತ್ತಿರುವೆ,
ಏನು ಹೋಗುತ್ತಿರುವೆನು ನಾನು,
ಆದರೆ, ನನಗೇನೆ ಅಚ್ಚರಿ, ನಾನೇನು ಹೇಳುವೆನೊ—ಅಲ್ಲ !

* * *

ಯಾರನ್ನಾದರೂ ನಾಶಪಡಿಸಲು, ಶಾಪವಾಗಿರುವ ಈ ಪ್ರೇಮವೇ ಇವಳು,
ನಿನ್ನ ಸ್ನೇಹ ಯಾರಿಗಿದೆಯೋ ಅವರಿಗೆ ದೈವ ವೈರಿಯಾಗಬೇಡಿಲ್ಲ.

* * *

ನಾನು ಅವಳಿಗೆ ನನ್ನ ಹೃದಯ ನೀಡಿದ್ದೇನೆ,
ಹೃದಯ ನೀಡಿರುವಾಗ ಈ ಕೋಶ ಸಂಗೀತ ಏಕೆಬೇಕು ?
ಎದೆಯಲ್ಲ ಹೃದಯವೇ ಇಲ್ಲದಾದಾಗ,
ಬಿನ್ನಹಕೆ ಬಾಯಿಲ್ಲ ನಾಲಗೆಯೂ ಬೇಡ !

ಅವಳು ತನ್ನ ಚಾಳಿ ಬಿಡದರೆ, ನಾನು ನನ್ನ ಮರ್ಯಾದೆ ಏಕೆ ಬಿಡಲಿ ?
ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಮುನಿಷು ಏಕೆ ಎಂದು ಕೀಳನಾಗಿ ನಾನೇಕೆ ಕೇಳಲಿ ?

* * *

ನಾನಿಗೆ ಇಲ್ಲದೆ ಇಡುವುದರಿಂದ -
ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನನ್ನೆ, ಸೌಂದರ್ಯ ಮುರುಕೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ !
ಪ್ರೇಮಿಗಳಿಗೆ ಯಾತನೆ ನೀಡಿದವರು ಈಗ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ,
ಪ್ರಿಯತಮನಾಗುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಈಗ ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲ,
ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ನಯ, ನಾಜೂಕು, ಮುರುಕೆ-ಎಲ್ಲವೂ
ಇಲ್ಲವಾದವು ನನ್ನ ಬಿಳುಪು !

* * *

ಮೇಣುಬತ್ತಿ ಆರಲು ಅವಳೆ ದುಃಖಸೂಚಿಸಲು ಏಳುವುದು ಹೊಗೆ ;
ನಾ ನಾಯಲು ಪ್ರೇಮಜ್ವಾಲೆ ನಾ ಸತ್ತ ಸಂಕಾಪದಲಿ ಕವ್ವ ವಸ್ತ್ರ ಧರಿಸಿತು !

* * *

ಪ್ರೇಮದ ಸೋಮರಂಜನ ಕುಡಿದ ದೈರ್ಯಶಾಲಿ ಇನ್ನು ಯಾರಿಬ್ಬಾರೆ ?
ನನ್ನ ಸಂತರ ' ಸಾಕೆ ' ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ, ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡುತ್ತ -
ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಈ ಮಾತು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ !

* * *

ನನ್ನ ಬಳಿಕ ಪ್ರೇಮ ಪರದೇಶಿಯಾದುದು ನೋಡಿ
ನನಗೆ ಒತ್ತರಾ ಬರುತ್ತಲಿದೆ ದುಃಖ,
ನನ್ನ ಸಂತರ ಈ ಪ್ರೇಮದ ಮಹಾಪೂರ,
ಯಾರ ಮನೆ ಹೊಗೆಬೀಳು ?

* * *

ಆ ಆಗಲುವಿಕೆಯ ದುಃಖ, ಸುಖದ ಆ ಮಿಲನ ಈಗಿಲ್ಲ ?
ಆ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿಗಳು, ಆ ವರ್ಷ-ಮಾಸಗಳು ಎಲ್ಲ ಈಗ ?

* * *

ಪ್ರೇಮದ ನಯ ನಾಜೂಕತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಈಗ ಯಾರಿಗೆ ಕಾಳಜಿ ಇದೆ ?
ಸೌಂದರ್ಯದ ವೀಕ್ಷಣೆಯ ಮಧುರ ಹವ್ಯಾಸ ಯಾರಿಗಿದೆ ಈಗ ?

* * *

ನನ್ನ ಹೃದಯ ಅದೇ ಆಗಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಚಿತ್ತವೂ ಅದೇ ಆಗಿಲ್ಲ
ನನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯ, ಗುಣವೀಳುವ ಗಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವೆ.

ಆ ಒಂದು ರೂಪದ ಕಾರುಣ್ಯ, ಅಕರ್ಷಕತೆಯ ಧ್ಯಾನವೇ
ನನಗೆ ಉನ್ನೇಷ, ಯೌವನದ ಉತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತು.
ಅದರೆ ಅದೆಲ್ಲ-ಕಳೆದುಹೋಗಿದೆ-ಈಗ !

* * *

ನನ್ನ ಬಾಯಿ ಗುಲಾಬಿ ವೊಗ್ಗಿ ನೋಲು-
ಎಂದು ದೂರದಿಂದಲೇ ತೋರಿಸಿದರು ;
ನನಗೆ ಮುಕ್ತು ಬೇಕು, ಅದರ ರುಚಿ
ತಿಳಿಸೆ, ನೀಳು ಗುಲಾಬಿ ಅಥರಗಳ !

* * *

ಗೆಳೆಯರ ಕಟಿಟದಲಿ ಅವಳೆದುರು
ಮೌನಿಯಾಗಿರದೆ ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಲಿ ?
ಅವಳ ಮೌನ ಕಂಡ ನನಗೆ
ಸುಮ್ಮನೆ ತಗಲುವೆ ಎಂದೇ ಹೇಳುತ್ತಲಿದೆ !

* * *

ಎಚ್ಚರದಷ್ಟು ವ್ಯಥೆ ಹೇಗೆ ? ಎಂನು ಪ್ರೇಯಸಿ ಕೇಳೆ,
ನಾನು ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲೆ ಹೋದೆ, ಆಗ ಗಾಳಿ ಹೇಳಿತು :
ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪುವುದು ಹೀಗೆ-ಎಂದು !

* * *

ಪ್ರಾಣನೀಡುವ ರುದಿರೆಯ ಬಟ್ಟೆಲು ಕೈಗೆ ಬರೆ,
ಕೈಯ ನರನರಗಿಲ್ಲ ಹೃದಯದೊಲು ಮಿಡಿದವು !

* * *

ಮತ್ತೇರಿದ ಸಾಕ್ಷಿ ಚಿವಲಚಿತ್ತಳು,
ನನ್ನ ಅಲ್ಲ ಅತಿಳಿ ಹಾಗೆ,
ಮಧ್ಯದಿ ಉನ್ನತ ಈ ವಿಚಿತ್ರ ಕಲ್ಪನಾರೋಕದಲಿ
ಇದನು ಕಟ್ಟುವಯಸ್ಸು ಅರ್ಥ ಶೂನ್ಯ !

* * *

ದೇವರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ದೈವವಿಚಾರಗಳ ಬಗೆಗೇ
ನಾವು ಮಾತಾಡುವುದಿರಲಿ, ಆಗಲೂ ಕೂಡ ಮಧುಬಟ್ಟೆಲುಗಳ
ಬಿಡುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ-ನಾವು !

* * *

ಅನ್ಯರು ಕಂಠತುಂಬ ಕುಡಿದು ಮತ್ತರಾಗಿರುವಾಗ
ನಾನು ತೃಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದೇ ಮರಳುವುದೆಂದರೆ-

ಏನೆಂಥ ಸೋಜಿಗೆ ! ಎಂಥ ದುಃಖದಾಯಕ !
ನಾನು ಸುರಾಪಾನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ—ಎಂದು ಆಣೆಮಾಡಿದ್ದರೂ
ಕನ್ನ ಮಧುರತಮ ಕರ್ತವ್ಯ ಪರಿಪಾಲಿಸಲು ಏಕೆ ಮರೆತಳು ಸಾಕಿ ?

* * *

ವಂಚಿತನ ನಿರಾಶೆ—

ಮದ್ಯದ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಹಿರಿದಾಗಿ ಸುತ್ತಿದೆ.
ಕುಮಕನಂತೆ ತೋರುವ ದಡಕೆ
ತೆರೆಗಳು ಬಂದು ಆಪ್ತಳಿಸುತ್ತವೆ !

* * *

ಗಾಳಿಯು ಮದಿರೆಯ ಪ್ರಭಾವ
ಉಸಿರಾಡಿಸಿದರೂ—ಸಾಕು, ಕುಡಿದ ಅನುಭವ ನಮಗೆ !

* * *

ನನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ
ಈ ದೇಹವನು ಉತ್ಸಾಹದ ವಶ ಬಿಡಬೇಕು ;
ಓ ! ಪ್ರೇಮ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯೇ,
ಘೋರ್ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾತ್ರ ಪಡೆಯಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ
ಮದ್ಯವನು ನನಗೆ ಕುಡಿಯಲು ಕೊಡು.

* * *

ಕೆಲವರಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ದಾಹ ! ಓ ! ಸಾಕಿ,
ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಎಂದೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಕುಡಿಯಲಾರದವರು ;
ಜೀನು, ಮದಿರೆಯ ನದಿಯಾದರೆ,
ನಾನು ಮೈಮೂರಿನ ದಡವಾಗಿ, ನಿನ್ನ ನು
ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕುಡಿಯಲೆತ್ತಿ ಸುವೆ !

* * *

ತೃಷೆಯಿಂದ ಸಾವನ್ನಿಡ ಬತ್ತಿದ ಅಧರಗಳೆ,
ನಾನು ಬೇಗುದಿಗೊಂಡ ಯಾತ್ರಿಕರಿಗೆ ಮಂದಿರವಾಗಿದ್ದೇನೆ ;
ಸ್ವನಿರ್ಮಿತ ದುಃಖದ ಬಿಂಬವೆ,
ಹೃದಯಗಳ ತೆರೆದ ದಾರಿ ಎನ್ನುವಂತೆ ನಾನು ಮುಗುಳ್ಳು ಗುತ್ತೇನೆ !

* * *

ಮರಳ ಕರೆಯಬಹುದೆಂದು ಆಶಿಸಿ ಅಪರಿಚಿತ ಹೊರಟುಹೋದ,
ಮಾತನಾಡುವ ಮಾತನಾಡಲಾರದ ಒಂದು ಶಬ್ದ ನಾನು ;

ಒಡೆದುಹೋದ ಚೇತನದ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಕನ್ನಡಿ ನಾನು,
ದುಃಖದಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿರುವವರ ಇಚ್ಛಾ ಶಕ್ತಿ ನಾನು !

* * *

ಚೆಲುವೆಯ ಮಧುರಮಾತುಗಳ ಮೋಹಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ
ಮೋಸಹೋದ ಹೃದಯದಂತೆ, ನಾನು ಸಂಪೂರ್ಣ
ಅನುಮಾನಾಸ್ಪದನು, ನಿರಾಶಾದಾಯಕನು !

* * *

ಉದಾಸೀನನಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಒಳಗೆ ದುಗುಡದಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದೇನೆ,
ತರತ್ಯಾಲದಲಿ ಕ್ಷೀಣವಾಗಿ ಬಾಡಿದ ಹೂಗಳ ಮುಗುಳುನಗೆ, ನಾನಾಗಿದ್ದೇನೆ !

* * *

ನನ್ನ ಬೀಡಿಗಳ ಕಳಚಲು ಜಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ,
ಆದರೆ ಈ ಹುಚ್ಚು ನನ್ನ ಅಪಕ್ವೀರ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಿಸಬಹುದೆಂಬ ಭೀತಿ !
ಕ್ಷುಣಿಕ ಬಿಡುಗಡೆಗಾದರೂ ವಿವೇಕ ನನಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾದರೆ ವಿಹಿತ,
ನಾನು ಲೋಕವಿರೇಕ್ಷಿಸಿ ಪರಿಕಿಸಿದಾಗ, ಸಹಜ ನಂಬುಗೆಯು
ಎಲ್ಲ ಅನಿಷ್ಟಗಳ ಬಗೆಗೆ ದೈವದ ಜರಿವು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.
ನನ್ನ ಮನಕೆ ಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ಜಾಗೂ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ವೇದನಾಶೂನ್ಯತೆಯ
ಸೃಷ್ಟಿಸಹೋಳ್ಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಡೆವುದು ಮೇಲೆನಿಸುತ್ತದೆ ;
ಆದರೆ ನಾನು ಜಾಗೆ ಮಾಡಲಾರೆ, ನನ್ನ ಹೃದಯ ಜಡವಾಗಿದೆ, ತಣ್ಣಗಾಗಿದೆ.
ನನ್ನ ಜೀವನ ವ್ಯರ್ಥ ನಟ್ಟುಸಿರಿಸ, ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಲಿ,
ಆಗ ಓ ! ದೇವರೆ, ತಿಳುವಳಿಕೆಯನು ತರುವ ನೋವಿನ ಮೂರ್ತಿ ನಾನು.
ನನ್ನ ಪ್ರಪಂಚ ಕನಸಿನ ಕಡಲಾಗಿರಲಿ,
ಅದ್ಭುತ ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದ ಅದರ ತೇರದ ಮೇಲೆ
ನಿಲ್ಲುವೆನು ನಾನು !

* * *

ಶುದ್ಧ ದೀನತೆ :

ಭಿಕ್ಷು ಕನ ಕೈ ಬಡತನದ ರೇಖೆಯನು ಅಳಿಸಿಹಾಕಲು ಹೊರಟಾಚಿದೆ ;
ಎಲ್ಲ ಬತ್ತಲೆ ಇರಲು ಚಿಂಡಿ ಅರಿವೆಯ ಕನಸುಕಾಣುವಾಗ,
ಉನ್ನಾ ದಾವೇಗೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ವ್ಯರ್ಥರೋಷ ಕಾರುತ್ತಿದೆ !

* * *

ನಿರ್ಲಕ್ಷ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಜಾಗೂ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಗಳನು
ಹಿಂದುಳಿಸುವ ವಿಧಿಯು ಇಂದ್ರಜಾಲದ ಮಿಥ್ಯಾಸಂಕಾನ—
ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಉದಯಸುವ, ಮಿನುಗುವ, ಮತ್ತೆ
ಮಾಯವಾಗುವ ಸಕ್ಷತ್ರಗಳು !

ಹುಚ್ಚು, ಕೇವಲ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ ಕಲ್ಪನೆ, ಅತ್ಯಾರ್ಥವ್ಯರ್ಥ ;
ಶಕ್ತಿ ಗುಂದಿದ ರೆಕ್ಕೆಗಳು, —ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಹೀನ—ವ್ರತಾಂತ—
ಶೂನ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಗಿರಿಗಿರಿದ ಹಾರಲು ಅಡೆತಡೆಯ ಒಡ್ಡುತನ !

* * *

ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಆವರಣಶರಣೆ !
ಮನುಷ್ಯರು ತೆರೆಗಳಂತೆ ಕೂಡುತ್ತಾರೆ, ಬೆರೆಯುತ್ತಾರೆ, ಅಗಲುತ್ತಾರೆ,
ಮೇಯುವ ಜಿಂಕೆಗಳ ತಂದೆ ಚದುರುವ ಪರಿ ಇದು ;
ಸ್ನೇಹಕೊಂಡಿ ಕೂಡುತ್ತವೆ, ಮುರಿಯುತ್ತವೆ,
ಪ್ರೇಮ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವರ ಪಾಡು—ಗೋಳು !

* * *

ಹಾರಬೇಳೆಯೆ ಲಲ ತೊಟ್ಟಿರುವ ಎಕ್ಸಿ ನಾನು,
ನನ್ನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸೆರೆಮನೆಯ ಸಣ್ಣ ಇಕ್ಕಟ್ಟಾದ ಕೋಣೆ,
ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಬಯಲ ಗಾಳಿಗಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸಿ
ಹೃದಯದಲಿ ರಕ್ತಸ್ರಾವವಾಗಿ ಸಾಯಬೇಕಾಗಿದೆ—ನಾನು !

* * *

ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ತಲೆ ಹೋಗಾಗಿದೆ
ವಿನೋದ ಸೃಷ್ಟಿ ಕೂಡ ಕುಂದಿ, ದುಃಖದ ಭಾರದಿಂದ ಕುಸಿದಿರಲು
ಯಾವ ಗೌರವ ಮೂಡಿಬಂದಿತ್ತು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ?

* * *

ನಾನೊಂದು ಬಯಕೆಗಳ ಉದ್ಯಾನ ;
ಹೂವುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ,
ಸೌಂದರ್ಯದ ದರ್ಶನಗಳನ್ನೂ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವೆ,
ಸಾವಿರ ಗೀತೆಗಳ ಪಾಡುವ ಬುಲ್ ಬುಲ್ ನಾನು,
ಕಟುವಾದ ನುಡಿ ನಿಯಮದಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ನನ್ನ ನಾಲಗೆಯು, ಅಯ್ಯೋ !

* * *

ಸರಸಳಿ ಝಣ ಝಣ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ನುಡಿಯಬಲ್ಲುದು,
ತ್ಯವ್ತನಾಗಿರು—ನನ್ನ ಸತ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಫಲವೆಂದರೆ—ನನ್ನ ಶೋಕ !

* * *

ಪ್ರೇಮದಿಂದ ನಾನು ಗಳಿಸಿದುದು ಆಶೆಯ ವಿನಾಶ—
ಹೃದಯ ಹೃದಯದ ಬಿಸುಗೆ—ಮಾತೆರವ
ದುಃಖಿತ, ಅಧರ ಅಧರದ ಬಿಸುಗೆ !

ಗುಳ್ಳೆಗಳೆದ್ದ ಪಾದಗಳು ನನ್ನ ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ
ಬಲಿಸಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಲಿದೆ !
ನೋವಿಗೆ ರೂಢಿಯಾದ ನನಗೆ, ದಾರಿಯಲಿ ಮುಂಬರುವ
ಕಷ್ಟದ ಭೀತಿ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ?

* * *

'ಅಸದ್', ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಸಾವಿರ ಸಲ ತುತ್ತಾಗಿದ್ದಾನೆ,
ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಜ್ವಾಲೆಯ ವೈಭವಕ್ಕೆ ಕೀಟಿ ಬಲಿ !

* * *

ನೇತ್ರ, ಎಂದೂ ಇರಲಾರದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಕುಶಲ ಕಲೆಗಾರ,
ಈ ಲೋಕ ಜನಭರಿತವಾಗಿರಲಿ, ಸರ್ಜನವಾಗಿರಲಿ
ಇಡೊಂದು ಮರಳುಗಾಡು, ಕ್ರೀಮಂತವಾಗದು ಇಲ್ಲ ಬದುಕು !

* * *

ವೇದನಾಶೂನ್ಯತೆ—
ಮನಸಿಗೆ ವಿರಾಮವನ್ನು, ಶಾಂತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತೇನೆ,
ಈ ಜಾಗೃತ ಪ್ರಪಂಚದ ಸ್ಪಷ್ಟ ವಿಶಾಖೆಯಿಂದ ಬಳಲುವುದಕ್ಕಿಂತ
ಅಧರ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕನಸುಕೂಡಿಸಿ ನನ್ನ ಹೋಗುವುದೇ ಲೇಸು !

* * *

ಎಲ್ಲ ನೇತ್ರಗಳು ಬಯಕೆಯ ನಿರರ್ಥಕತೆಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವವೆ,
ಪ್ರಪಂಚವು ಸಂತಸದ ಸಿರಿಯನ್ನು ಹರಡಿದ ರಕ್ತಗಿಂಬಳಿ ;
ನಗೆಯ ಸದ್ಭೂ ಭೂ-ವೈಮಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ.

* * *

ಬದುಕು ತನ್ನ ನು ತಾನೆ ವಾರಿಕೊಳುವ ರೀತಿ ವಿಕೃತವಾಗಿದೆ,
ಪೇಟೆಯಲಿ ಪ್ರತಿಸಲವೂ ಹೃದಯದ ಬೆಲೆ ಇಳಿಯುತ್ತಲಿದೆ ;
ಆದರೆ, ವಿರುತ್ತಲೇ ಇದೆ ಕಹಿನಗೆಯ ಬೆಲೆ ಮಾತ್ರ !

* * *

ಬದುಕಿನ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರು ನಾವು,
ಬಿಡುಕುಕಲ್ಪನಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಬೆಂಕಿಕ್ಕಡಿಗಳಿಗೆ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂದರೇನು ?

ನಾನು—ಮುಂಬಿಕೆಯ ಕಾಲದಲಿ
ಮೋಡಬತ್ತಿಯ ಮಿಣುಕು—ಬೆಳಕು !
ನನ್ನ ಜೀವನದ ನಿರರ್ಥಕತೆಯ
ದೋಷತಳದ ದುಃಖಪೂರಿತ ಕಂಪನ !

* * *
ತನ್ನ ನಿರಾಶೆಯಲ್ಲೂ ' ಅಸರ್ವ ', ಸಾಕಿಯನು ತೊರೆದ,
ಆತ್ಮಾ ಭಿಮಾನ—ನದಿ ದಾಟುವಾಗಲೂ ಬಾಯಾರಿಕೆ
ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ನಡೆದ !

* * *
ಪ್ರೇಮ ನನ್ನ ಸರ್ವನಾಶಮಾಡಿದೆ
ಅದರಿಂದಾಗಿ ನಾನು ಲಜ್ಜಿತನಾಗಿರುವೆ,
ಈಗ ಕಟ್ಟುವ ಆಶೆ, ಅದನ್ನೊಂದು ಉಳಿದರೆ,
ಮತ್ತೇನೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ !

* * *
ಪ್ರೇಮದ ವಿರಹದುಃಖದಿ ಸುರಿಸಿದ ಕಣ್ಣೀರು
ನನ್ನ ಮನೆಯ ವಿನಾಶ ಬಯಸುತ್ತಲಿದೆ ;
ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲು—ಗೋಡೆಗಳೆಂದೂ ನುಗ್ಗಿ
ಮನೆ ಹಾಳಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ತೋರುತ್ತಲಿದೆ !

* * *
ನನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿಯೊಂದಿಗೆನೇ ಪ್ರಾಸದ ವೀಚಾರೋಪನೆಯೂ ಆಯ್ತು,
ಹೇಗೆಂದರೆ—

ಕೂಡಿಸಿಟ್ಟ ಬೆಳೆಯನು, ನಾಶಮಾಡುವ ಸಿಡಿಲಿನ ಚಿಹ್ನೆ
ಒಳ್ಳೆ ಲಿಗನ ಬಿಸಿರಕ್ತಕೆ, ಗೊತ್ತಾಗುವ ಹಾಗೆ !

* * *
ಹಾಳಾಗಬೇಕೆತ್ತು ಈ ರೋಕ ಎಷ್ಟೋ,
ಮರುಘೂಮಿ ಅವಶೇಷ ತರಿಸುತ್ತಿದೆ ನನಗೆ—
ನನ್ನ ಮನೆ ನೆನಪ !

* * *
ಜೀವನದ ಆಶೆಗಳ ನೋವು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು
ಹೋಗುತ್ತಿರುವೆ ನಾನು ;
ನಾನು ಅರಿದ ದೀಪ, ' ಮಹಫಿಲ್ ' ¹ದಲಿ ಕುಳಿತು
ಸುಖಪಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ನನಗಿಲ್ಲ ಇನ್ನು !

¹ ಸಭೆ, ಸಂಕೋಪಕೂಟ. (ಅನುವಾದಕ)

ಸ್ತ್ರೀಯಸಿಯ ಕೂಡಬೇಕೆನುವ ಆಶೆ ಕೂಡ,
ನನ್ನ ಈ ಹೃದಯದಲಿ ಉಳಿದಿಲ್ಲ ;
ಅವಳ ನೆನಪಿ ಕೂಡ ಮಾಸಿ ಹೋಗಿದೆ,
ನಾನೀಗ, ಎಲ್ಲವೂ ಸುಟ್ಟು ಬುದಿಯಾದ ಮನೆ !

* * *
ನಿರಾಶೆ ಹೇರಿದೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಇಂದು ಮೃತ್ಯು ನಶ್ವಲತೆ ;
ನಾನೇ ಅಸೂಯೆ—ನನ್ನ ಪ್ರೇಯಸಿಯನು ಕಾಂಬಿ ನನ್ನಾಸೆಗೆ—!

* * *
ಅತುಲ್ಯನಾದ ವೈಭವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೀನಲ್ಲದೆ
ಈ ವಿಶ್ವ ಇನ್ನೇನೂ ಅಲ್ಲ ;
ಸೌಂದರ್ಯ ತನ್ನ ನೆನಪಿ ಪಡುವ ಆನಂದದಿಂದಾಗಿಯೇ
ನಾವು ಬದುಕಿದ್ದೇವೆ.
ಜೀವನವನು ಉಪಭೋಗಿಸಲು ಹಾಗೂ ಅರಿಯಲು
ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡುವ ಬದಲು, ಜೀವನದ ದೃಶ್ಯವನ್ನೋಡಲು
ಒತ್ತಾಯಿಸುವುದು—ಇದೇನು ಹೃದಯಹೀನತೆ !
ಶರೀರ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮ ಏನೂ ಅಲ್ಲ ಎಂದಾಗ,
ವಸ್ತುಗಳಿಗಾಗಿ ಅಭಿಲಾಷೆಪಡುವುದು ಅದೇನು ಹೇಯ !
ಜೀವನ ಮತ್ತು ಮರಣದ ರಾಗದ ಆರೋಹಣ ಅವರೋಹಣ
ಕೇವಲ ಆಕ್ರಂದನ !

ಸಮಚಿತ್ತ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ತವಿಕಲತೆ
ಇವುಗಳೆರಡು ಭೇದ ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಬಾಲಿಕ ವಿವೇಚನೆಯು ;
ಮೂರ್ಖತನ—ವ್ಯರ್ಥ, ಜ್ಞಾನದ ಗರ್ವ ;
ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಉಪವಾಸ ; ಎಲ್ಲವೂ ಶುಷ್ಕ !
ಬುದ್ಧಿ ಮಾಂಡ್ಯವ ಕರುವ, ಬಟ್ಟಿಲದ ತಳವೆಲುಳಿದ
ಮದಿರೆಯ, ನಮ್ಮಗಳ ಈ ರೋಕ—ಆ ರೋಕ !

ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ :

೧. ಇಂಟರ್ ಪ್ರೆಪೆರಾನ್ಸ್ ಆಫ್ ಗಾಲಿಬ್—ಜೆ. ಎಲ್. ಕೌಲ, ಆತ್ಮಾರಾಮ ಅಂಡ್ ಸನ್ಸ್, ೧೯೫೭.
೨. ಗಾಲಿಬ್—(ಎ ಕ್ರಿಟಿಕಲ್ ಆಪ್ರಿಸಿಯೇಷನ್ ಆಫ್ ಹಿಸ ಲೈಫ್ ಆಂಡ್ ಉರ್ಮ್ ಫೋಯಿಟ್ರಿ), ಡಾ. ಸಯ್ಯದ್ ಅಬ್ದುಲ್ ಲತೀಫ್, ಹೈದರಾಬಾದ್, ದೆಕನ್, ೧೯೨೯.
೩. ಡಿ. ಇಂಡಿಯನ್ ಮುಸ್ಲಿಮ್ಸ್—ಎಂ. ಮುಜೀಬ್, ಜಾರ್ಜ್ ಆಲಿನ್ ಆಂಡ್ ಅನವಿನ್, ಲಂಡನ್, ೧೯೬೭.
೪. ಫೇಮಸ್ ಉರ್ಮ್ ಪ್ರೋಯೆಟ್ಸ್ ಆಂಡ್ ರೈಟರ್ಸ್—ಅಬ್ದುಲ್ ಬಾದಿರ್, ನ್ಯೂ ಬುಕ್ ಸೊಸೈಟಿ, ೧೯೪೭.
೫. ಎ ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಉರ್ಮ್ ಲಿಟ್ರೇಚರ್—ಮಹ್ಮದ್ ಸಾದಿಕ್, ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ ಪ್ರೆಸ್, ಲಂಡನ್, ೧೯೬೪.
೬. ಎ ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಉರ್ಮ್ ಲಿಟ್ರೇಚರ್—ರಾಮಬಾಬು ಸಕ್ಲೇನಾ, ರಾಮನಾರಾಯಣ ಲಾಲ, ಅಲಹಾಬಾದ್, ೧೯೨೭.
೭. ಸೆಲೆಕ್ಟೆಡ್ ವರ್ಕ್ಸ್ ಆಫ್ ಮಿರ್ಜಾಗಾಲಿಬ್—ಸೂಫಿಯ ಸದುಲ್ಲಾಹ್, ಡಾರವೆನ್ ಫೆನಲಾಯ ಸನ್, ಲಂಡನ್, ೧೯೬೫.

ಉರ್ದು :

೧. ಮಹತೀಬ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ಮೌಲಾನಾ ಇಮ್ತಿಯಾಜ ಅರಸಿ, ೧೯೩೭.
೨. (I) ಅಹಮಲ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್ (ಶಿಖನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ)—ಡಾ. ಮುಕ್ತಾರುದ್ದೀನ್ ಆಝ, ೧೯೫೬.
(II) ನಖ್ವಿ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್ (ಶಿಖನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ)—ಡಾ. ಮುಕ್ತಾರುದ್ದೀನ್ ಆಝ, ಅಂಜುಮನ್ ತರ್ಬೀ-ಏ-ಉರ್ದು, ಅಲಿಗಡ್, ೧೯೫೬.
೩. ಮುತಾಲಾ-ಏ-ಕಲಾಮ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ಮಿರ್ಜಾ ಜಫರ್ ಅಲಿಖಾನ್, ಅನಾರ ದಾನಿಖ್ ಮಹಲ್, ಲಖನೌ.
೪. ಆದಬಿ ಖುತುತ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ಮಿರ್ಜಾ ಮಹ್ಮದ ಅಸ್ಕಾರಿ, ಇದಾರ ಫರೋಫ್—ಏ—ಉರ್ದು, ಲಖನೌ, ೧೯೬೪.

೫. ನಾದಿರಾತ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ಅಫಾಕ್ ಹುಸೇನ್ 'ಅಫಾಕ್', ಇದಾರಾ-ಏ-ನಾದಿರಾತ, ಕರಾಚಿ, ೧೯೪೯.
೬. ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬ್ ಕೀ ಶೋಖಿಯಾ—ಮೌಲಾನಾ ಅಬ್ದುಲ್ ಬಾರಿ, ಅಸಿ, ಮಕ್ತಾಬಾ ದೀನ-ಓ-ದುನಯಾ, ಲಖನೌ, ೧೯೬೫.
೭. ಅಬ-ಏ-ಹಯಾತ್—ಮೌಲಾನಾ ಮಹ್ಮದ ಹುಸೇನ್ ಆಝದ್, ಲಾಹೋರ್, ೧೨ ನೇ ಆವೃತ್ತಿ.
೮. ಮಹಾಸಿನ-ಏ-ಕಲಾಮ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ಡಾ. ಅಬ್ದುರಹಮಾನ್, ಬಿಜನೋರಿ, ಅಂಜುಮನ್ ತರ್ಬೀ-ಏ-ಉರ್ದು, ಅಲಿಗಡ್, ೧೯೫೨.
೯. (I) ಕುಲಿಯಾತ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್ (ಫಾರಸಿ)—ಅಸದುಲ್ಲಾಖಾನ್, 'ಗಾಲಿಬ್', ಮಕ್ತಾ ನೆವೆಲ್ ಕಿಶೋರ್, ಲಖನೌ.
(II) ದಿವಾನ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್ (ಉರ್ದು) ಸಂ—ಮೌಲಾನಾ ಇಮ್ತಿಯಾಜ ಅಲಿಖಾನ್ ಅರ್ಷಿ.
(III) ಉಗ-ಏ-ಹಿಂದಿ (ಪತ್ರಗಳು)—ಅಸದುಲ್ಲಾಖಾನ್ 'ಗಾಲಿಬ್', ಮಕ್ತಾ ನೆವೆಲ್ ಕಿಶೋರ್, ಕಾನಪುರ್, ೧೯೧೩.
(IV) ಉರ್ದು-ಏ-ಮು ಅಲ್ಲಾ (ಪತ್ರಗಳು)—ಅಸದುಲ್ಲಾಖಾನ್, 'ಗಾಲಿಬ್', ವೊಫಿದ್-ಏ-ಅಮ್ ಪ್ರೆಸ್, ಆಗ್ರಾ, ೧೯೧೪.
೧೦. ಯಾದಗಾರ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ಮೌಲಾನಾ ಅಲ್ತಾಫ್ ಹುಸೇನ್, 'ಹಾಲಿ', ನಾವಿ ಪ್ರೆಸ್, ಕಾನಪುರ್, ೧೯೯೭, ಮತ್ತು ಮಜಲಿಸ್-ಏ-ತರ್ಬೀ-ಏ-ಅದಬ್, ಲಾಹೋರ್, ೧೯೬೩.
೧೧. (I) ಅಸಾರ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ಶಿಖ ಮಹ್ಮದ್, ಇಕರಾಮ್, ಫಿರೋಜ್ ಸನ್ಸ್, ಲಾಹೋರ್, ೧೯೩೬.
(II) ಹಯಾತ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ಶಿಖ ಮಹ್ಮದ್, ಇಕರಾಮ್, ಫಿರೋಜ್ ಸನ್ಸ್, ಲಾಹೋರ್, ೧೯೩೬.
(III) ಗಾಲಿಬ್ ನಾಮಾ—ಶಿಖ ಮಹ್ಮದ್, ಇಕರಾಮ್,
೧೨. ಅಫ್ಫಾರ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ಖಲೀಫಾ ಅಬ್ದುಲ್ ಹಕ್ರೀಮ್, ಮಕ್ತಾಬಾ ಮುಯನುಲ್ ಅದಬ್, ಲಾಹೋರ್, ೧೯೫೪.
೧೩. ಗಾಲಿಬ್ (ಆರಂಭದ ಕಾಲ)—ಡಾ. ಖುರ್ಷಿದುಲ್ ಇಸ್ಲಾಂ, ಅಂಜುಮನ್ ತರ್ಬೀ-ಏ-ಉರ್ದು, ಅಲಿಗಡ್, ೧೯೬೦.
೧೪. ಗಾಲಿಬ್—ಡಾ. ಸೈಯದ್ ಅಬ್ದುಲ್ ಲತೀಫ್,
೧೫. ಖುತುತ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ಮಹೇಶ್ ಪ್ರಸಾದ್, ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಅಲಹಾಬಾದ್.

೧೬. (I) ಬೆಕ್ಸ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ಮಲಿಕ್ ರಾಮ, ಮಕ್ಕಾಬಾ ಜಾಮಿಯಾ ಸ್ಕೂಲೆ ಹಲಿ, ೧೯೬೪.
 (II) ತಲಮಿಜಾ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ಮಲಿಕ್ ರಾಮ, ಮರಕಾಬ್ ತಸನಿಫ್-ಓ-ಶಾಲಿಫ್, ನಿಕೊಡರ್, ೧೯೫೭.
೧೭. ಗಾಲಿಬ್—ಮಾಲಾಸಾ ಗುಲಾಮ ರಸೂಲ, ಮೆಹರ್, ಮುಸ್ಲಿಂ ಪ್ರಿಟಿಂಗ್ ಪ್ರೆಸ್, ಲಾಹೋರ್, ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೫೬.
೧೮. ಅಯಿನಾ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್ (ಶಿಖನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ)—ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್ ಡಿವಿಷನ್, ಗೌರ್ ಮೆಂಟಲ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ನ್ಯೂ ದೆಹಲಿ, ೧೯೬೪.
೧೯. ಮುತಾಫರಿಖತ್-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ಫ್ರೀ, ಸೈಯದ್ ಮಸೂದಹುಸೇನ ಅದೀಬ, ರಝವಿ, (ಅಪ್ರಕಟಿತ ಕಾಗದರು ಹಾಗೂ ಕೆವನಗಳು), ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿ ಪ್ರೆಸ್, ರಾಂಪುರ.
೨೦. ಗಾಲಿಬ್: ಫಿಕ್ಸ್-ಓ-ಫನ್—ಸೈಯದ್ ಲಿಕ್, ಸಬ್ಬಾಂ, ಅಂಜುಮನ್ ತರ್ಬೀ-ಉರ್ದು, ಕರಾಚಿ, ೧೯೬೧.
೨೧. (I) ಬಖಿಯಾತ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ವಜಾಹತ್ ಹುಸೇನ, ಸಂದಿಲ್ವಿ, ನಸೀಮ್ ಬುಕ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಟರ್, ಲಖನೌ, ೧೯೬೦.
 (II) ನಿಪಾತ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ವಜಾಹತ್ ಹುಸೇನ, ಸಂದಿಲ್ವಿ, ಇದಾರ ಫರೋಫ್-ಉರ್ದು, ಲಖನೌ, ೧೯೬೪.
೨೨. (I) ರೂಪ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ಡಾ. ಸೈಯದ್ ಮೊಹಿದ್ದೀನ್ ಖಾದ್ರಿ, ಝೋರ್, ಇದಾರ-ಏ-ಅದಬಿಯಾತ-ಉರ್ದು, ಹೈದರಾಬಾದ್, ೧೯೫೯.
 (II) ಸರಗುಜಸ್ತಿ-ಏ-ಗಾಲಿಬ್—ಡಾ. ಸೈಯದ್ ಮೊಹಿದ್ದೀನ್ ಖಾದ್ರಿ, ಝೋರ್ ೧೯೫೯.

ಟಿಪ್ಪಣಿ ಮತ್ತು ಸಂದರ್ಭಗಳು

1. ಹಜ್ಜಿನ್ ಸನ್: ಯುರೋಪಿಯನ್ ಫ್ರೀಬೋಟರ್ಸ್ ಇನ್ ಮೊಗಲ್ ಇಂಡಿಯಾ. ಏಷಿಯಾ ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಹೌಸ್, 1964, ಪು. 155-56.
2. ಅದೇ ಫುಟ್ ನಲ್ಲಿ ಪು. 178.
3. ಗುಲಾಮ ಶಬ್ದದ ವಿರುದ್ಧ ಶಬ್ದ—ಸ್ವತಂತ್ರ.
4. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ರೂಪವಾದ ವಿರೋಧ ಇಲ್ಲ. ನಾರಿಯನ್ನು ಪತ್ನಿ ಹಾಗೂ ತಾಯಿಯಾಗುವಂತೆ—ಕಾಟುಂಬಿಕ ಜೀವನದ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ತಾಯ್ನು ಕೊಂದು ಬರುವ ಜನಾಭಾರಿಯೊಂದಿಗೆ—ತರಬೇತಿ ನೀಡುವ ನಾರಿಯನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ ನಾರಿಯನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕಾವ್ಯ, ನಾಟಕ, ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕಟ್ಟಳೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದನ್ನು ನಾವು ನೋಡಬಹುದು. ಈ ಮಾತುಗಳು ಬೌದ್ಧ ಜಾತಕಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ.
5. ಹಿಂದು ಪರ್ಷಿಯನ್ 'ಮಥವಿ'ಯಲ್ಲಿ ಗಾಲಿಬ್ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಐಕ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಿಯ ಐಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿರಿಸಿಕೊಂಡವರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ವಾದ ವಿವಾದದ ಬಗ್ಗೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ದೇ ಆದ ಯಾವುದೇ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ವಂತಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತ ಮಾಡಿಲ್ಲ.
6. 27 ಡಿಸೆಂಬರ್, 1797.
7. ಕೃಷ್ಣಲಿ ಅಂದರೆ ಅವನ ಪತ್ನಿ. ಮದುವೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷ.
8. 'ಕೈಕುಲಸ' ಅಂದರೆ ರಕ್ತನಿಮಾಡಲೆಂದು ತನ್ನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ವರಿವಾರದ ಎರಡು ಅನಾಥ ಮಕ್ಕಳು.
9. ಹಿಂದು ಕಥೆ ದಂತಮಂಜನ.
10. ಗುಲಾಮ್ ರಸೂಲ ಮೆಹರ್, ಗಾಲಿಬ್. ಮುಸ್ಲಿಂ ಪ್ರಿಟಿಂಗ್ ಪ್ರೆಸ್, ಲಾಹೋರ್, 1936. ಪು. 35-40.
11. ಅಯ್. ಎ. ಅರ್ಷಿ, (ಸಂ.), ಮಕ್ಬಲ್-ಇ-ಗಾಲಿಬ್. ಮುಂಬಯಿ, 1937.
12. ಎಂ. ಎಚ್. ಅಜಾದ್, ಅಬ್-ಇ-ಹಯಾತ್. ಲಾಹೋರ್, 12 ನೇ ಆವೃತ್ತಿ, ಪು. 529.
13. ಹಿಂದು ರೀತಿಯ ಚದುರಂಗದಾಟ.
14. ಹಾಲಿ, ಯಾದಗಾರ-ಇ-ಗಾಲಿಬ್. ಮಜಲಿಸ್ ತರ್ಬೀ-ಇ-ಅದಬ್, ಲಾಹೋರ್, 1963, ಪು. 98.
15. ಅದೇ ಗ್ರಂಥ, ಪು. 106.
16. ಮೆಹರ್, ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿದ ಗ್ರಂಥ. ಪು. 208.
17. ಪಟ್ಟಣದ ಹಿರಿಯ ಫೋಲಿಸ್ ಅಧಿಕಾರಿ.
18. ಮೆಹರ್, ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿದ ಗ್ರಂಥ. ಪು. 258.

19. ಉರ್ದುವಿಗಿಂತ ಫಾರ್ಸಿ ತನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾಧ್ಯಮವೆಂದುಕೊಂಡ ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಮಾತು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರಿಯಾದುದೆಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಫಾರ್ಸಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತ ಗಾಲಿಬ್ ತನ್ನ ಉರ್ದುಸಂಗ್ರಹ ವರ್ಣರಹಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ನಂತರ ಉರ್ದುವಿಗೆ ಒಲಿದಾಗ—

ಉರ್ದು ಫಾರ್ಸಿಗೆ ಹೆಗೆ ಅಸೂಯೆ
 ಪಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿ
 ಅದು ಹೀಗೆಂದು ತೋರಿಸಲು—
 ಗಾಲಿಬ್‌ನ ಉರ್ದು ಪದ್ಯಗಳೆನು
 ಅವರಿಗೆ ಓದಿ ಹೇಳು !

20. ಮುರ್ಶಿದ್-ಉಲ್-ಇಸ್ಲಾಂ, ಗಾಲಿಬ್ ಅಂಜುಮನ್ ತರ್ಕಿ ಉರ್ದು (ಹಿಂದ್) ಅಲಗಡ, 1960.

21. ಡಬ್ಲ್ಯು. ಲೀಫ್, ವರ್ಷನ್ಸ್ ಫ್ರಾಮ್ ಹಾಫೀಜ್, ಪು. 5-6.
 ಉದ್ಧರಣೆ: ಎ. ಜೆ. ಅಬ್ದರಿ, ಅಸ್ಟೆಕ್ಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ಸಿವಿಲಿಜೇಷನ್.
 ಜಾರ್ಜ್ ಅಲೆನ್ ಲ್ಯಾಂಡ್ ಅನ್‌ವಿಸ್, ಲಿ. ಲಂಡನ್ 1964, ಪು. 349.

22. ಮುತ್ತುಗಳು ವಿಕಿಷ್ಪವಾದ ಮಳೆಹಸಿಗಳಿಂದ ಆಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ಒಂದು ನಂಬಿಕೆ.